

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI) ANABİLİM DALI**

**CARLOS FUENTES'İN LA REGIÓN MÁS TRANSPARENTE
ROMANINDA MEKÂN OLGUSU**

Yüksek Lisans Tezi

Ertan EROL

**ANKARA
2024**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI) ANABİLİM DALI**

**CARLOS FUENTES'İN LA REGIÓN MÁS TRANSPARENTE
ROMANINDA MEKÂN OLGUSU**

Yüksek Lisans Tezi

Ertan EROL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hayal Şebnem ATAKAN

ANKARA
2024

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Hayal Şebnem Atakan danışmanlığında hazırladığım “Carlos Fuentes’in *La Región más transparente* Romanında Mekân Olgusu (Ankara-2024)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: (.../.../2024)

Ertan Erol

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	ii
GÖRSEL LİSTESİ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: <i>LA REGIÓN MÁS TRANSPARENTE</i> MEKSİKASI.....	10
1.1. Meksika Devrimi (1910-1920) ve sonuçları.....	10
1.2. Devrim sonrası yeni toplum ve yeni ulusal kimlik.....	16
1.3. Avilacamachismodan Alemanismo'ya 'modern' Meksika projesi.....	21
İKİNCİ BÖLÜM: <i>LA REGIÓN MÁS TRANSPARENTE</i> 'DE OLAY ÖRGÜSÜ VE KARAKTERLER ARASI İLİŞKİLER.....	29
2.1. Birinci bölüm ve karakterlerin ortaya çıkışları ve temel özellikleri.....	30
2.2. İkinci bölüm ve olay örgüsünün netleşmesi.....	31
2.3. Olay örgüsünün çözülmesi.....	56
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: <i>LA REGIÓN MÁS TRANSPARENTE</i> 'DE KENT VE MEKÂN OLGUSU.....	62
3.1 Meksiko, kuruluş miti ve pre-hispanik sembollerinin romanda kullanılış biçimleri.....	62
3.2 Roman karakterlerinden biri olarak Meksiko.....	69
3.3 Romanda Meksiko'nun kentsel değişiminin izleri.....	80
SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA.....	89
ÖZET.....	96
ABSTRACT.....	97
RESUMEN.....	98

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: *Izquierdas* dergisinde kilise karşıtı bir karikatür

Görsel 2: Multifamiliar Miguel Alemán

Görsel 3: Multifamiliar Juárez

Görsel 4: La región más transparente'nin ilk basımının kapağı

Görsel 5: La región más transparente'de kahramanların ilişkisellikleri

Görsel 6: Meksiko vadisi ve Texcoco gölünün değişimi

Görsel 7: İspanyollardan önce Meksiko Vadisindeki yerleşimler

Görsel 8: Alameda Central, Paseo de la Reforma Norte, Centro Histórico

Görsel 9: Paseo de la Reforma, Colonia Roma ve Condesa, Cuauhtemoc Caddesi

Görsel 10: 1953 Juárez Caddesi, Alameda Central'den Devrim anıtına bakış

ÖNSÖZ

Meksika'nın ve Latin Amerika edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Carlos Fuentes'in *La región más transparente* adlı eseri, yazarın ilk romanı olma özelliğinin yanında 'boom latinoamericano' olarak tanımlanan dönemin başat ama aynı zamanda en tartışmalı eserlerinden biridir. Meksikalı kimliği ve Meksikalılık temalarının derin bir biçimde ele alındığı ama aynı zamanda başkent Meksiko'nun betimlenen bir platformdan öte romanın bir karakteri olarak kullanıldığı bir eser olarak tanımlanabilir. Romanda kullanılan dil, zaman ve mekân geçişleri, birinci, ikinci ve üçüncü şahısların ağzından yapılan anlatıların ve iç seslerin üst üste gelişleri, kullanılan yerel ifade ve kelimelerin yoğunluğu gibi özellikleri eseri yayınlandığı dönemde de oldukça dikkat çeken ve eleştirilen bir roman haline getirmiştir.

Roman her ne kadar Fuentes'i ulusal ve uluslararası platforma taşıyan ilk eser olsa da uluslararası okuyucular açısından Fuentes'in en güçlü romanlarından biri olarak görülmemiştir. Bu sebeple olsa gerek ki Fuentes'in neredeyse tüm eserleri Türkçeye çevrilmişken bu roman dilimize kazandırılmamıştır. Bu çalışma, Fuentes'in romanını mekânsal bir açıdan ele almaya çalışırken aynı zamanda eseri dönemin siyasi ve sosyoekonomik yapısının içerisinde Meksika'nın dönüşen modernleşme paradigması bağlamında da anlamayı hedeflemektedir. Çalışmanın roman hakkında ilgi uyandırması ve belki de Türkçeye çevrilmesine vesile olması da umulabilir. Ancak romanın İngilizce çevirisinde, eserin tüm anlayış ve anlatım biçimlerini değiştiren hataların Türkçeye yapılacak tercümede tekrarlanmaması en önemli konulardan biri olacaktır.

Romanın çalışma öznesi olarak seçilmesindeki en önemli saik de bu olmuştur. Her ne kadar Carlos Fuentes, Türkçe okuyucular arasında tanınan ve kitaplarının hemen hemen birçoğunun dilimize çevrildiği bir yazar olsa da hem adı geçen romanı dilimize çevrilmemiş hem de yazarın eserlerini genel sosyoekonomik ve politik dünyası içinde değerlendiren Türkçe çalışmalar da sınırlı sayıda kalmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın tüm kısıtları ile birlikte Meksika modern edebiyatını modern Meksika'nın sosyal, ekonomik, politik ve kültürel açmazları ile birlikte bakma yönünde bir çaba olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Bu vesile ile Ankara Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı bölümün kıymetli hocalarına ve en başta da tez süresince ilgi ve desteğini bir an olsun eksiltmeyen Prof. Dr. Şebnem Atakan'a müteşekkîr olduğumu belirtmek isterim. Aynı zamanda tezi okuyup önemli düzeltme ve katkılarda bulunan Prof. Dr. Nur Melek Demir ve Doç. Dr. Doğa Filiz Subaşı'na teşekkürlerimi bir borç bilirim.

“que pinche fea es esta hermosa ciudad”¹.

Silverio Gama,

Bardo, falsa crónica de unas cuantas verdades (2022)

GİRİŞ

1950’ler Latin Amerika edebiyatı açısından yeni bir dönemin açıldığı, hem tematik hem de biçim olarak edebiyatta devrimsel nitelikte bir değişim yaşandığı yıllara denk gelmektedir. Genellikle ‘boom latinoamericano’² olarak adlandırılan bu dönemde, klasik edebiyatın ana unsurları, tarz ve anlatım biçimleri, temaları yenilikçi ve genç bir yazar jenerasyonu tarafından terk edilecektir. Birçok kesimden tepki gören ve eleştirilen bu edebi yenilikler ve tartışmalar bu dönemde Latin Amerika yazınında önemli bir ilgi ve heyecan uyandırarak bölgeyi aşan bir akımın temellerini atacaktır. İspanyolca konuşan dünyada ama özellikle Latin Amerika’da etkin olan bu yeni akım ile birlikte metinler ve yazarlar arası ilişkiler yoğunlaşmış, kültürel ortaklıklar, otoriterlik, demokrasi ve insan hakları mücadelesi ile benzer sosyal eşitsizlikler ve politik krizler, bir başka deyişle ‘ortak kader’ daha belirgin hale gelmiş, modern İspanyolca edebiyatın ağırlık noktasını Hispanik dünyaya doğru değiştirebilecek güçte bir edebi patlamanın kapılarını aralamıştır. Bu dalganın önemli merkezlerinden biri olan Meksika’da hem bu dalganın

¹ Şu güzel kent ne kadar da çirkin!

² ‘Boom’ 1960 ve 1970’li yıllarda Julio Cortázar, Gabriel García Márquez, Carlos Fuentes y Mario Vargas Llosa gibi Latin Amerikalı yazarların temsil ettiği modern edebiyat akımlarından biridir. Büyülü gerçekçilik olarak tanımlanan kavram bağlamında geçmiş ve gelecek, gerçek ve hayal gibi çelişkiler bu akımda temel rol oynamaktadır. Sosyal gerçeklik fantezi ile iç içe geçmiş olduğundan, sürreal olan da belirli bir gerçekliğe dayanmaktadır, A. d .T, Ochoa. ve E. A. Díaz, (2014). *Literatura mexicana e iberoamericana*, Pearson Educación de México, S.A. de C.V, México.

temsilcisi hem de Meksika çağdaş edebiyatının en önemli isimlerinden biri konumundaki yazarlardan en önde gelenlerinden biri hiç şüphesiz Carlos Fuentes olacaktır.

Carlos Fuentes, 11 Kasım 1928'de, kendisinin gururla belirttiği üzere Fyodor Dostevsky, Fernand Crommelynck ve Kurt Vonnegut ile aynı gün³ Panama'nın başkenti Panama Cirty'de doğmuştur. Meksika'nın Panama'daki büyükelçiliğinde ateşe olarak görev yapmakta olan ve koyu bir ulusalcı olan babası her ne kadar oğlunun Meksika büyükelçiliğinde, ülkenin simgesi olan kartal ve yılanın himayesi altında doğmasını arzulamaktaydıysa da bu mümkün olmamış, Fuentes büyükelçilik dışında bir hastanede dünyaya gelmiştir. İnancı bir Katolik olan annesinin oğlunu hemen vaftiz ettirme ısrarı yerine getirilse de, babası Fuentes'i Meksiko'nun sivil kayıtlarına geçirme konusunda kararlı olduğundan, Carlos Fuentes hukuken ve en azından kağıt üzerinde Meksiko doğumlu gözükmetedir (Fuentes 1988: 9).

Babasının mesleği dolayısıyla birçok ülke dolaşacak olak Fuentes Washington'da eğitim gördükten sonra çocukluğunun bir kısmını Santiago ve daha sonra da Buenos Aires'te geçirecektir. İkinci Dünya Savaşı öncesinde Meksika'nın ABD ile yaşadığı gerilimli dönemde, Washington'daki okulunda Meksika kimliğini daha net bir biçimde hissedeceği ayrımcı ve hasmane muamelelerle karşılaşacaktır. Babasının tayininin Şili'ye çıkması ise Fuentes'in hayatında önemli bir merhaledir. Fuentes'in Şili deneyimi İspanyolca dilinin bu toprakları oluşturan toplumların ortak mülkiyeti olduğu ve 'özgür insanların dili' tespitini yapmaya iter (Fuentes 1988: 21). Washington'da İngilizce olarak başladığı ve çizimlerle süslediği dergi yazma eylemini, Şili'de bu sefer İspanyolca ile devam ettirir. Ünlü Meksikalı muralist David Alfaro Siqueiros Şili'de sürgünde bulunduğu için sık sık Fuentes'in babasının görev yaptığı büyükelçilikteki yemeklere

³ Belçikalı dramaturist Fernand Crommelynck'in doğum tarihi aslında 19 Kasım'dır ve muhtemelen Fuentes, yazarın doğum tarihini yanlış bilmektedir. Ancak Crommelynck'in doğum tarihi her ne kadar yanlış olsa da Fuentes'in bu üç yazar ile paylaştığı Akrep burcu olma ortaklığı geçerliliğini korumaktadır.

katılacak, bu yemeklerden birinden sonra Fuentes şimdi kaybolmuş olan, Haiti’de kaçırılan bir Fransız kadının hikayesini anlatan ilk romanını ünlü muraliste zorla okuyacaktır (Fuentes 1988: 25). Her ne kadar, Fuentes on dört yaşında yazdığı bu melodramın detaylarını hatırlamasa da uluslararası mekansallığın ve farkındalık içindeki dil arayışının tüm eserlerinde kendini takip eden bir özellik olduğunu belirtir. Fuentes artık İspanyolcanın kendisini rüya görmeyi, âşık olmayı, hakaret etmeyi ve yazmayı bilen bir insana dönüştüren ve benliğinde yaşayan dil olduğuna karar kılmıştır. Bununla birlikte yazar artık şu sorunun cevabını aramaktadır; “Bu evrensel dil, 17. yüzyıldan sonra hayatın, yaratıcılığın, memnuniyetsizliğin ve bireysel iktidarın dili olmayı bırakarak nasıl olup da yasin, yalınlığın, retorik alkışın ve soyut iktidarın dili haline gelmiştir?” (Fuentes 1988: 27). Şili’yi takip eden ve kısa süren Arjantin deneyimi ise kısa olmasına rağmen yazarın formasyonunda önemli bir yere sahiptir. İkinci Dünya Savaşı esnasında Pedro Pablo Ramírez’in diktatörlüğü altındaki Arjantin Millî Eğitim Bakanlığının Franco hayranı bakanı “Hugo Wast” tarafından anti-semit, anti-demokratik, faşist bir eğitim programı benimsenmesi on beş yaşındaki Carlos’un okula gitmeyi reddetmesine sebep olacaktır (Valenzuela 2014: 41). Oğlunun bu kararlı duruşu karşısında Carlos Fuentes’in babası oğluna okula gitmek yerine Buenos Aires’i dolaşma, kentin kitapçılarını gezme özgürlüğünü bahşetmek durumunda kalmıştır (Valenzuela 2014: 42). Bu durum Fuentes’in Sarmiento ve Borges ile tanışmasına vesile olur; Borges, Fuentes’e Latin Amerika edebiyatının kapılarını açmıştır. Fuentes, Meksika’ya ilk defa ancak on altı yaşındayken ayak basabilmiştir.

Fuentes’in Meksika’da geçirdiği gençlik yılları birçok dönemdaşına göre oldukça ayrıcalıklıdır. Carlos Fuentes ufak bir çocukken, ünlü Meksikalı yazar Alfonso Reyes ile yazar Brezilya büyükelçisi olarak görev yapmaktayken tanışmış ve kucağında oturmuş, şimdi on sekiz yaşında Meksika’ya ve Meksikalılığı tanımaya çalışan bir genç olarak

yazarın Cuernavaca'daki evinin sürekli ziyaretçilerinden biri haline gelmiştir. Bu ziyaretler süresince Reyes ile Fuentes arasında modern-klasik eserler ve yazarlar üzerinde ilerleyen edebi bir gerilim oluşmuştur (Fuentes 1988: 41). Reyes romanı yaşanan hayatın bir aynası olarak gören Stendhal'ın önemine dikkat çekmekte ve gelenek olmadan yenilik olmayacağına Fuentes'i ikna etmeye çalışmaktadır. Ancak aynı dönemde yüzyılın başından itibaren Meksika edebiyatına damga vurmuş olan *Contemporáneos* grubu hala en güçlü akım olarak görünmektedir. Reyes'in de içinde bulunduğu *Contemporáneos* grubu sürrealizm ile bazı noktalarda yakınsamakta ve gelenekselleşmiş estetik kalıplarına karşı bir duruş sergilemekteyse de aynı zamanda kozmopolit, vangardist ve seçkinci bir yaklaşıma da sahipti (Ochoa ve Díaz 2014: 245). Her halükârda Fuentes, coğrafya, mekân, kent, kimlik olgularının toplumsal hayat ile ilintisini Reyes ve önerdiği okumalar ile daha net bir biçimde görme imkanına sahip olacaktır. Fuentes, annesinin zoru ile yazılacağı Katolik lisesi sonrasında yine ailesinin zoru ile Meksika Ulusal Otonom Üniversitesinde (UNAM) hukuk okumaya başlarken aynı zamanda *Siempre* gazetesinde gazetecilik kariyerine giriş yapacaktır. Hukuk eğitimi, Fuentes'in İspanyol iç savaşından sonra Meksika'nın kapılarını açtığı İspanyol akademisyenler ile tanışmasını sağlar.

Başkent Meksiko, Fuentes'in düşünce dünyasını şekillendiren en temel unsurlardan biri olarak bu dönemde ortaya çıkacaktır. Kantinalar, barlar, genelevleri, striptiz kulüpleri ve mariachilerden mürekkep Meksiko gece hayatı, Fuentes ve ait olduğu yazarlar grubunun, D.H. Lawrence, Aldous Huxley, James Joyce, André Gide, T.S. Eliot ve Thomas Mann ile ilk karşılaşmalarının arka fonunu oluşturur. Bu yıllarda Meksiko, kaynamakta olan Latin Amerika edebiyatının merkezlerinden biridir, Octavio Paz'ın 1950'de basılan *Libertad Bajo Palabra* ve *El Labirinto de la Soledad* adlı eserleri bu patlamanın işaret fişeklerinden olarak Fuentes üzerinde önemli etkiler bırakacaktır (Fuentes 1988: 46). Aynı yıl Fuentes, Cenevre Üniversitesinde uluslararası hukuk

alanında lisansüstü eğitim almak üzere İsviçre'ye gidecektir. Meksika'ya dönüşünde ise yazar gazetecilik faaliyetlerine *Hoy* dergisinde devam edecek bir yandan da *Revista Mexicana de Literatura*'da editörlük yapacaktır. Dergi kısa sürede Meksika edebiyatının önemli alanlarından biri haline gelir. Fuentes ve Emmanuel Carballo'nun önderliğinde ve daha sonra da Tomás Segovia, Antonio Alatorre ve Juan García Ponce'nin yönetiminde çıkacak olan derginin danışmanı ise Octavio Paz olacaktır (Espinasa 2015: 199). Paz'ın, Reyes ve jenerasyonunu ele alma biçimi tüm Meksikalı yazarlardan farklı olarak ele almanın öncüsü olacaktır; 'edebiyat olgusunu bir öteki adıma taşımak'. Bu açıdan 1950'ler bu adımın atılmasının eşiği olarak değerlendirilebilir (Espinasa 2015: 200). Hiç şüphesiz, Carlos Fuentes bu eşiğin atlanmasındaki en önemli yazarlardan biri olarak konumlanmalıdır.

Carlos Fuentes'i Meksika ve Latin Amerika edebiyat çevrelerinde tanınırlığa taşıyan ve ilk romanı olma özelliğindeki *La región más transparente* (1958) boom latinoamericano akımının önemli simge eserlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Quirarte (2008) romanı Meksika Devrimi romanlarının sonuncusu ve çelişkiler, sorunlar ve kazalar taşıyan bu toplumsal olgunun anatomisini çizen romanların ilki olarak tanımlar. Fuentes'in diğer romanları ile karşılaştırıldığında daha az uluslararası okuyucuya ulaşan roman, zamanında Meksika ve Latin Amerika genelinde önemli tartışmaları beraberinde getirecektir. Romanın dilinin *mexicanismos*⁴ ile dolu olması anlaşılabilirlik sorununu gündeme getirir. Birçok eleştirmen için roman Fuentes'in en kötü eserlerinden biri olarak değerlendirilirken bir kısım için ise kanonları yıkan, ihmal edilmiş kenti bir karakter olarak ele alan ve anlatı ile dönüşümü hedefleyen bir eserdir (Ramírez 2008: 563). Fuentes bu ilk romanında tarihsel, mitik ve sembolik olan ile modern ve gerçek olan

⁴ Mexicanismos, Meksika İspanyolcasına ait genellikle yerel dillerden devşirilen ve bazı dönemsel ifadeleri de içeren kelimeler için kullanılmaktadır.

arasında gidip gelen bir anlatı yoluyla Meksika toplumunun sosyal ve sınıfsal eşitsizliklerini, devrim sonrası ortaya çıkan sosyoekonomik yapıyı, yeni seçkinleri, yoksulluğu, kimlik bunalımını Meksika'nın başkenti Meksiko'yu merkezine alarak hikayeleştirmektedir. Romanda Meksiko tarafsız bir platform ya da detaylı betimlemelerin öznesi bir coğrafya olmanın dışında olay örgüsünün bir parçası konumundadır. Neredeyse Harveyci (2013) denilebilecek bir yaklaşımla Fuentes kenti bir değişken olarak ele almak yerine, toplumsal ilişkiler, davranış ve süreçler ile ilintili olarak yeniden tanımlamaktadır. Pre-hispanik mitlerin ve sembollerin ağırlığı altında günümüz Meksiko-Tenochtitlan'ında yaşayanlar, kentin kuruluşundan itibaren hâkim olan 'kurban olma' olgusundan kurtulamamaktadır. Fuentes ise romanda geçmiş, günümüz ve gelecek arasındaki bağı Meksiko'ya özgün kentsel dinamiklerle sorunsallaştırır. Bu bağlamda romanın, modern edebiyattaki en mekânsal eserlerden biri olduğu tespiti yapılabilir.

Bu çalışma, Carlos Fuentes'in en önemli romanlarından biri olan *La región más transparente*'deki toplumsal mekân unsurunu başkent Meksiko ölçeğinde incelemeyi amaçlamaktadır. Toplumsal mekânı ve mekânın üretimini diyalektik bir biçimde ele alan roman, Meksika tarihinin değişik dönemlerini ve karakterlerini günümüz insanları ile belirli bir ortak kader üzerinde ilişkilendirmektedir. Modern dünyada toplumsal mekân, kent, hiyerarşik bir biçimde üretilip yeniden üretilirken görünüşte birbirinden ayrı duran roman karakterleri de kentsel olarak aynı diyalektik örgünün parçaları olarak ilişkilenebilirler. Fuentes, aynı zamanda romanda, dönemi için cesur ve erken sayılabilecek bir biçimde devrim ve devrim sonrası oluşan siyasi yapının, özellikle de Miguel Alemán'ın başkanlık döneminin de sert eleştirilerini sunmaktadır. Devrimin ortaya koyduğu ideallerden çok uzakta kalmış ve sürekli olarak derinleşmekte bulunan sosyal eşitsizlik somut olarak kent yaşamı bağlamında ortaya konulmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü, Fuentes'ın romanı yazdığı dönemin sosyoekonomik ve politik durumunu ortaya koymaktadır. Romanın en temel unsurlarından biri olan Meksika Devriminin tarihsel arka planı ve sonuçları bu bölümün ana sorunsalını oluşturmaktadır. Yüzyılın en önemli halk hareketlerinden biri olan Meksika Devrimi, bugün için hala Meksika'nın düşünsel dünyasında yer eden ve sonuçlanmamış bir anlam tartışmasının merkezindedir. Köylülerin ve kentli işçi sınıfının büyük bir mücadelesi sonucunda elde edilen demokratik haklar, 71 yıl sürecek olan tek parti iktidarının 'otoriter modernizmi' altında sınırları belli ve kontrollü bir politik yapı ile ortadan kalkmıştır. Devrimin en temel talep ve vaatleri toplumsal mobilizasyonun sönümlenmesi ile birlikte yerine eski devrimci-yeni bürokrat sınıfların otoriter ve yolsuzluklarla dolu yönetimine bırakacaktır. Fuentes o güne kadar kırsal ilişkiler üzerinden yapılan Meksika Devrimi eleştirisini ilk defa kentsel ölçeğe taşımaktadır. Bu bağlamda, Fuentes'in içinde bulunduğu sosyoekonomik ve siyasal ortamın tanımlanması tezin bu bölümünün temel amacıdır.

Çalışmanın ikinci bölümünde romanın olay örgüsü, karakterler ve karakterler arasındaki ilişkiler çözümlenmeye çalışılacaktır. Roman birçok eleştirmenin de belirttiği üzere kompleks bir yapıya sahiptir. Metin içinde birden fazla anlatanın var olduğu, aynı zamanda iç ve dış sesin birbirine karıştığı polifonik bir anlatım tarzı vardır. Zaman ve mekân okuyucuya hissettirilmeden hızlı bir biçimde değişebilmektedir. Bununla birlikte romanın İngilizce çevirisinde yazarın İspanyolca metinde italik olarak belirttiği ikinci ve üçüncü seslerin düz metin olarak yazılmış olması, romanın İngilizce tercümesinin ne kadar geçerli olduğu sorusunu beraberinde getirmektedir. Romanda dönemin argosu ve *mexicanismos* olarak adlandırılan çoğunlukla Nahuatl kökenli kelimeler (*mercado* yerine *tiangis*, *morir* yerine *petatear*, *engañar* yerine *dar atole con el dedo* gibi) ve pre-hispanik döneme ait mitik ve sembolik unsurlar yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Bu bağlamda, ikinci bölümde okuyucu açısından bazen takibi zor hale gelen olay örgüsünün daha

belirgin hale gelerek incelenmesi hedeflenmektedir. Romanın birincil ve ikincil karakterlerinin, belirgin ilişki ağları ile bağlanmamış olması olay akışına dair bazı anlamlı ilişkilerin gözden kaçırılmasına sebep olabilmektedir. Bu sorunu aşmak için genel bir ilişkiler ağı tablosu oluşturulmuştur.

Üçüncü ve son bölümde ise Meksiko kentinin romanda ele alınış biçimi analiz edilmektedir. Fuentes, romandaki pre-hispanik öğeleri kullanarak Meksika halkına ve Meksiko sakinlerine bir özgünlük atfetmektedir. Meksika toplumunun önünde ise önemli bir çelişki bulunmaktadır. Modern dünyada günden güne önemi ve gücü azalan unutulmuş mitik geçmişe dönülmeyecek de olsa, onun günümüz için anlamlı parçalarını koruyabilmek gerekmektedir. Bu parçalardan en önemlilerinden birisi ise Meksika'nın tüm kentlerinin annesi konumundaki Meksiko'dur. Anne figürü romanın tamamında karşımıza çıkan prehispanik olgulardan biridir.

Roman kenti merkezine alırken onun önemli dönüşüm dinamiklerini de ortaya koyar. Toplumsal eşitsizlik kentin genişleme ve gelişme pratiklerinde güçlenerek devam etmektedir. Kent her ne kadar camdan ve çelikten kapitalist modernizmin bir örneği olarak yeniden üretilmekteyse de içindekileri geçmişte olduğu gibi hala öğütmektedir. Açlık, hastalık, yoksulluk ve gelir dağılımındaki uçurum, kentin yeniden üretilme aşamasında ortadan kaybolmamakta derinleşmektedir. Sosyal adalettaki tüm bu sorunlar ise neredeyse ellinci yılını dolduran devrimin eşitlik ve refah vaatlerini ayaklar altına alarak ve anlamsızlaştırarak derinleşmektedir. Fuentes'in 1958'de uçsuz bucaksız kent olarak adlandırdığı 4 milyon nüfuslu Meksiko, bugün aynı gelişme dinamikleriyle ve 22 milyonu aşan bir nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Bu bağlamda Meksiko'nun hiyerarşik bir biçimde parçalara ayrılması bugün de geçerliliğini koruyan önemli bir tema olmaya devam etmektedir. Fuentes'in romanda Meksiko'ya atfettiği geçmişi geleceğe bağlama ödevi bu açıdan eseri hala güncel ve anlamlı kılmaktadır.

Roman Türkçeye çevrilmediğinden romandaki alıntılar Türkçeye çevrilmiştir. Ancak bu çevirilerin bütünlüklü bir çevirinin bir sonucu olmadığı açıktır. Bu bağlamda, çevirisi yapılan alıntılar altında dipnot ile çalışmanın orijinal alıntılarına yer verilmiştir. Çeviri belirli bir yöntem ve bilimselliğe sahip kapsamlı bir edim olduğundan bu çalışmadaki çevirileri acemice bir açıklamadan ibaret görmek gerekmektedir. Hiç şüphesiz çevirisi yapılan alıntılar çok farklı biçimlerde daha yetkin çevirmenler tarafından ele alınabilir. Fuentes'in yazım biçiminin de bu çevirileri oldukça zor hale getirdiği farklı çevirileri mümkün kıldığı da muhakkaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: *LA REGIÓN MÁS TRANSPARENTE* MEKSİKASI

Bu bölüm *La región más transparente* romanının yazıldığı sosyoekonomik ve politik dönemi anlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, ilk aşamada romanın en önemli öğelerinden biri olan Meksika Devrimi üzerinde durulacaktır. Yüzyılın en önemli toplumsal hareketlerinden biri olan Meksika Devrimi neredeyse yarım asırlık bir dönemi geride bırakmış ancak sosyal eşitsizlikler ve gelir dağılımındaki adaletsizlik kurumsallaşmaktadır. İkinci olarak devrim sonrası ortaya çıkan ulusal kimlik tartışmaları ele alınacaktır. Son olarak ise romanın yazıldığı dönem olan ve devrim ideallerinin ortadan kalktığı, kapitalizm aracılığıyla modernist kalkınmacılığın hâkim olduğu yeni sosyoekonomik model incelenecektir.

1.1. Meksika Devrimi (1910-1920) ve sonuçları

Octavia Paz'ın 1976'da kurmuş olduğu ve döneminin en önemli edebiyat ve eleştiri dergilerinden biri haline gelen *Vuelta* 1990 yılının Ağustos ve Eylül aylarında Meksika'nın en büyük ve anaakım televizyon kanallarından biri olan Televisa'da da yayınlanacak Latin Amerika'dan ve o dönemde dağılma sürecine geçmiş bulunan Varşova Paktı ülkelerinden gelen yazar ve düşünürlerin özgürlük kavramını tartıştığı bir toplantı organize etmiştir. *El siglo XX: La Experiencia de libertad* (Yirminci Yüzyıl: Özgürlük Deneyimi) ismi ile gerçekleştirilen bu toplantının adı rastlantısal bir biçimde seçilmemiştir. Paz'a göre özgürlük kavramı Eshilos ve Sofokles'in trajedilerindeki karasızlığa benzetilmektedir; kaderin görevini tamamlayabilmesi için insan iradesinin iş birliği gerekmektedir (Paz 1990: 8). Bu sebeple özgürlük kavramı kendisine içkin bir

muğlaklığa tekabül etmektedir ve programın tamamında önemli yazarlar ve siyaset bilimciler bu minval üzerinde özgürlük kavramı üzerine tartışacaklardır.⁵

Sovyetler Birliğinin dağılma sürecine girmesi ve Doğu Avrupa ülkelerinin Batı tipi serbest piyasa ekonomilerine geçişi, Latin Amerika'daki askeri diktatörlüklerin yerini temsili demokrasilere bırakması, dönem itibariyle kısıtlı bir demokratikleşme süreci yaşayan Meksika'da da bu tartışmaların gerçekleşmesinde rol oynamıştır. Bu programda boom döneminin önemli temsilcilerinden biri olan Perulu Mario Vargas Llosa, neredeyse Latin Amerika ile özdeşleşen askeri diktatörlük deneyimini hiç yaşamamış olan ayrıksı örnek konumundaki Meksika'daki politik yapıyı '*dictadura perfecta*' (mükemmel diktatörlük) olarak tanımlamış, bayağı ve kaba diktatörlüklerden farklı olarak sistemin eleştiriye izin verdiğini, ancak sınırlarını kendi çizdiği ve kontrol ettiği bir muhalefet sayesinde devamlılığını mükemmel bir biçimde sağladığı otoriter bir politik düzen olarak tanımlamıştı (Guzmán 2016: 151). Octavio Paz ise hem Llosa'nın tanımını hem de toplantıyı yöneten Enrique Krauze'nin *dictablanda* (yumuşak dikta) kavramını doğru bulmayarak Meksika'yı 'hegemonik parti' yönetimi biçimi ile tanımlama yolunu seçecekti.

Gerçekten de Meksika'nın Latin Amerika'da politik yapısı bağlamında ayrıksı bir örnek oluşturduğu iddia edilebilir. Birinci olarak Meksika yukarıda da belirtildiği gibi siyasete müdahil olan ve dönem dönem darbelerle iktidara gelebilecek bir orduya sahip değildir. Meksika ordusu Meksika Devrimine katılan büyük askeri liderlerin devrim sürecinde öldürülmesi ve sonrasında da devrimin siyasal kurumsallaşmasının hızlı bir biçimde gerçekleşmesi ile siyasetin etkin aktörlerinden biri olmaktan uzak kalmıştır. Bununla birlikte Meksika'nın siyasette ve sosyokültürel hayatta – diğer Latin Amerika ülkeleri ile mukayese edildiğinde - etkin bir ruhban sınıfına sahip olduğu da söylenemez.

⁵ Programın videosu için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=G-5aq86kylI&t=1023s>, erişim tarihi 23.04.2023.

Daha 19. yüzyılın ortalarında bile liberal reformlar ile kilisenin ekonomik, siyasi ve eğitim alanlarındaki gücü sınırlandırılmıştır. Devrim sonrasında ise kilisenin toplumsal ve siyasi hayattaki yeri önemli ölçüde törpülenmiştir. Üçüncü olarak ise 1929'da kurulan Kurumsal Devrimci Parti (*Partido Revolucionario Institucional -PRI*) siyasal iktidar değişiminde diğer bölge ülkelerindeki gibi sorunlar yaşamadan 71 yıl boyunca iktidarda kalmayı başarmıştır. Bu bağlamda Meksika'nın diğer Latin Amerika ülkelerinden ayrıştığı söylenebilir.

20. yüzyıl Meksika'sının politik, kültürel ve sosyoekonomik yapısını anlamak için 1910-1920 yılları arasında gerçekleşen Meksika Devriminin incelenmesi kaçınılmazdır. Meksika Devrimi Meksika toplumu için etkileri bugün bile sürmekte olan somut sonuçlar doğurmuştur ve bu sonuçlar günümüzde de önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir. İspanya kolonizasyonunun ardından elde edilen bağımsızlık sonrası dönemde muhafazakârlar ve liberaller arasında farklı formlarda gerçekleşen mücadeleler, ABD ve Fransız işgalleri, cumhuriyetçi reformistlere karşı direnen büyük toprak sahipleri, kilise ve finans sermayesi, Meksika'nın 19. yüzyıl boyunca hem toprak kayıpları ile hem de politik karmaşa ile üniter bir ulus-devlet yapısının oluşmasının önündeki en büyük engeller olmuştur. 1876'da başkanlık görevine seçilen ve 1910'a kadar iktidarda kalacak olan General Porifirio Díaz dönemi ise bu çalkantılı dönemin tam tersi nitelikte, Meksika'nın demografik ve ekonomik bir patlamaya maruz kalarak endüstriyel üretiminin yılda ortalama yüzde 12 büyüdüğü, dünya pazarına bağlı bütünleşik bir ulusal ekonomi görüntüsüne sahip olduğu, modern ulus devletin kurumlarının ortaya çıktığı bir dönem olacaktır (Meyer 2010: 25). Meksika'nın “demiryollarıyla, makinalarıyla ve bankalarıyla” birlikte modernleştirilmesi *Pax-Porfiriana* olarak adlandırılacak dönemin ana sloganı haline gelmiştir (Bazant 1960: 232).

Hiç şüphesiz Porfiriato dönemi, Meksika'nın bir ulus devlet olarak ortaya çıkışında, endüstriyel üretim, yabancı sermaye yatırımı ve uluslararası ticaret bağlamında küresel piyasalarla bütünleşmesinde, demiryolları, telgraf hatları, posta hizmetlerinin yaygınlaşmasında dönüm noktası olarak tanımlanmalıdır. ABD ve İngiliz sermayesinin başat rol oynadığı demiryolu ve liman işletmeciliğinin yanı sıra, madencilik –daha sonra petrolün de dahil olacağı- ve hammadde üretimi, elektrik ve iletişim sektörlerinde de yabancı sermaye hâkim duruma gelmiştir (Hamilton 1982: 45). Bununla birlikte bu dönemde hem sanayileşmenin hem de küresel piyasalara yönelik tarımsal üretimin iki önemli dinamiği ürettiği tespiti de yapılabilir. İlk olarak 1910' a gelindiğinde *hacienda* olarak adlandırılan ve büyük toprak sahiplerinin elinde bulunan çiftlikler özellikle ülkenin kuzey ve güney eyaletlerindeki toplam köylü nüfusunun yüzde 81'inin emek gücü olarak çalıştığı tarımsal faaliyetin başat aktörü konumundaydılar (Gilly 1981: 29). Kapitalist üretim ilişkilerinin genişlemesi ve ulusal pazarın oluşması, yabancı sermaye ile inşa edilen demiryolları sayesinde ülkenin bütün sathına etki ederken bu durumdan en büyük zararı kendi kendi için üretim yapmakta olan küçük köylü sınıf görmüş, yüzyıllardır devam eden ve toprağın ortak kullanımına dayanan komünal kırsal ilişkileri çok hızlı bir biçimde çözülmüştür. İkinci olarak ise yüzyılın başından itibaren gerçekleşen ekonomik bunalım ve düşen ücretler ile yerli-yabancı işçiler arasında bozulan çalışma ilişkileri dengesi işçi sınıfı arasında büyük bir huzursuzluğun kaynağı olacaktır. Bu sebeptir ki Díaz rejimine karşı ilk toplumsal muhalefet kırdan değil işçi sınıfı saflarından gelmiştir (Gilly 1981: 41).

İşçi sınıfı arasında düşen alım gücü ve kötüleşen hayat şartları ile birlikte özellikle 1905'ten itibaren önemli sayıda grev ve iş yeri anlaşmazlıklarının ortaya çıktığı görülmektedir (González Navarro 1956: 203). 1906'da Sonora eyaletinde yer alan

ABD’li Greene bakır madeninde başlayan grev, yine aynı sene Puebla ve Tlaxcala eyaletlerindeki tekstil grevleri, 1907’de Veracruz eyaletinde gerçekleşen Río Blanco ayaklanması ve 1908 baharında gerçekleşen demiryolu işçileri grevi, Federal hükümetin zor aygıtını kullanmak zorunda kalarak bastırabildiği ve işçi sınıfının mobilize olduğu öncül muhalefet hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Padilla 1984 76-78).

Kuzeyli ve tanınmış toprak sahibi ailelerden birinden gelen Francisco I. Madero’nun liderlik ettiği ve ‘yeniden seçilmeme’ (*antireleccionismo*) ilkesini savunan, farklı sosyal ve ekonomik sınıflardan oluşan geniş bir muhalefet cephesinin oluşturduğu harekete rağmen, Başkan Díaz, Haziran 1910’da tekrar başkanlığa seçilince 20 Kasım 1910’da Meksika Devriminin başlangıcı olarak kabul gören San Luis Planı ilan edilmiştir. Plana göre seçimler geçersiz sayılmakta, Madero, başkan olarak ilan edilmekte ve Anayasada önceden yer alan yeniden seçilmeme ilkesi tekrar kabul edilmekteydi. Ancak belki de San Luis Planı’nın en önemli maddelerinden biri olarak, keyfi bir biçimde topraklarına el konulan yerli topluluklarına topraklarının iade edileceğini belirten üçüncü madde gösterilebilir. Bu madde ile Madero, büyük çiftliklerin egemenliğinde yaşayan köylüleri devrime katılmaya davet etmekteydi (Gilly 1983). Bu bağlamda, San Luis Planı Meksika Devriminin ve post-devrimsel Meksika’nın karakterini belirleyecek olan olaylara giden yolun ilk taşını döşemiş bulunmaktaydı; hala oluşum sürecinde yer alan burjuvazinin farklı fraksiyonlarını bir araya getiren liberal bir politik ve sosyoekonomik programın gerçekleşmesi için çoğunluğunu köylü kitlelerinin ve işçilerin oluşturduğu bir halk hareketinin mobilize edilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Herzog (1994) Emiliano Zapata ve destekçileri gibi köylü kitlelerini *tierra y libertad* (toprak ve özgürlük) bayrağı altında San Luis Planına ve devrime dahil eden motivasyonun “eşit oy verme hakkı ve yeniden seçilmeme ilkesi” olmadığını, ancak planın üçüncü maddesinde muğlak bir biçimde de olsa öngörülen toprak reformu

olduğuna işaret eder. Meksika Devriminin çatışmalı karakterindeki sũreklilik bu çelişkiden ortaya çıkmaktadır; devrime katılan farklı sınıfsal grupların farklı politik ve ekonomik programlara sahip olması Dıaz rejiminin yıkılmasından sonra devrim hareketinin sũnũmlenmek yerine derinleşmesine sebep olacaktır.

Madero'nun San Luis Planını ilanından tam 7 ay sonra General Dıaz ۆzellikle kuzey eyaletlerinde kaybettiği kontrolũn ũlkenin tamamına yayıldığını gۆrerek başkanlıktan istifa edecek, Francisco I. Madero, Meksika tarihinin en demokratik ilk seçimi sonrasında 1911'de başkanlık koltuğuna oturacaktır (Womack 1991: 134). Madero dۆnemi Meksika Devriminin ilk evresini oluşturan, basın, siyaset yapma, ۆrgũtlenme ۆzgũrlũđũ gibi ilkelerin uygulanabildiği bir dۆnem olurken, yeni kurulmuş hũkũmete yۆnelik hem devrimin içinde yer alan grupların, hem de karşı devrim planlayan Dıaz dۆnemi seçkinlerin ۆncũlũk ettiği muhalefetin de gũlũ bir biçimde arttığı bir dۆnem olacaktır. 1913'te karşı devrimin başarılı olması ile Madero'nun gۆrevden alınması ve suikasti ile başlayan ve Venustiana Carranza ۆnderliđindeki Anayasacı dۆnemde ise devrimin farklı unsurlarının farklı politik programlarının radikalleşmesi gerçekleşecektir (Herzog 1994: 36). Karşı devrimci fraksiyonların dağıtılmasından sonra ise mũcadele devrimin kendi iç unsurları arasında sũrmeye devam edecektir.

Devrimin ana unsurlarından birini oluşturan kۆylũ kitlelerinin radikal taleplerini temsil eden ve bu hareketin liderleri konumundaki, Emiliano Zapata ve Francisco (Pancho) Villa ve ordularının tasfiye edilmesi ile de devrimin kurumsallaşması sũreci başlayacaktır. Toprak reformu ve diğer sosyal haklar ancak yeni iktidarın kontrollũ Devrim mobilizasyonun belkemiğini oluşturan k�ylũ ordularının gerçekleştirdiği bu geniş halk ayaklanması, toplumsal taleplerin merkeze oturduğu bir iktidarın ortaya çıkışına yol vermeyecektir (Gilly 1979: 23). Meksika Devriminin en somut sonuçlarından biri, ũlkeyi Latin Amerika'daki diğer ũlkelerden ayrıkşı bir yerde konumlayan bu kurumsal yapı ve

bu yapının somutlaştığı 1917 Anayasası olacaktır. Her ne kadar devrim köylü ve işçi hareketini pasifize etmeyi başarmış olsa da bu grupların haklarını 27. ve 123. maddeler ile garanti altına alarak sisteme entegre etmek durumunda kalmıştır. 1917 Anayasasının 27. maddesi köylülerin toprak hakkını güvence altına alırken, 123. maddesi ise devleti sermaye ve işçi sınıfı arasında nihai hakem olarak tayin etmekteydi (Calderón 1972: 149-151). Bu bağlamda devrim her ne kadar köylü ve işçi hareketlerini demobilize ederek baskı altına almış olsa da taleplerini belirli ölçüde karşılamayı anayasal olarak vaat eden ‘devrimci’ bir siyasal çerçeveyi de oluşturmuştur.

1.2. Devrim sonrası yeni toplum ve yeni ulusal kimlik

Meksika Devrimi sonuçları itibariyle sadece ‘korporatist’ bir devlet-toplum ilişkisinin cisimleştiği bir siyasi iktidarın ortaya çıkmasını sağlamamış aynı zamanda önemli bir ulusal kimlik ve toplum inşası tahayyülünü de beraberinde getirmiştir. İşçi ve köylü kitleleri bir yandan Meksika Bölgesel İşçi Konfederasyonu (Confederación Regional Obrera Mexicana – CROM), Emekçi Partisi (Partido Laborista - PLM) ve Ulusal Çiftçi Partisi (Partido Nacional Agrarista -PNA) gibi kendi örgütleri ve temsilcileri ile devlet mimarisine eklenirken, bu mekanizmalar federal hükümete ve 1929 yılında kurulan Ulusal Devrimci Parti (Partido Nacional Revolucionario -PNR) iktidarına tehdit olabilecek yerel ve ulusal ölçekteki muhalefetin engellenmesi ve seçimlerin kontrol altında ve barış içinde gerçekleştirilmesinin sağlanmasında büyük rol oynayacaktır (Leal 1986: 27).

Bu bağlamda toprak reformu, devrimin kurumsallaşması sürecinde önemli bir rol oynar. Yeni iktidarın Katolik kilisesi ve muhafazakâr kitleler ile karşı karşıya geldiği La Cristiada (ya da La Guerra Cristera 1926-1929) isyanı sırasında ya da 1929 ekonomik

buhranı döneminde toprak reformu ve köylülere toprak dağıtımı gibi rıza mekanizmalarının kullanılması ile bu kitlelerin ve örgütlerin iktidara olan desteği hayati bir katkı sağlamıştır (Meyer, 2010: 269-270, Knight 1991).

Devrimci iktidar, basit bir devlet ve dinsel alan ayrımı çizmenin ötesinde kilisenin etkisinin radikal bir biçimde törpülenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda, kilisenin hukuken varlığının tanınmaması, mülk edinmesi, ruhban sınıfının ibadethane dışı faaliyetlerinin sınırlandırılması ve siyasal faaliyetlerle ilişkilennemelerinin yasaklanması gibi bir dizi önlemlerle kilisenin sosyoekonomik ve politik alanlarda kontrol altına alınmasını sağlamıştır (Blancarte 2004: 20-21). 1917 Anayasasının 3. Maddesi ile de eğitimin laik ve kamusal olması zorunlu hale getirilmiş, kilisenin ilk öğretim kademesinde dini eğitim vermesi yasaklanmıştı (Arredondo López ve González Villarreal 2014).

Görsel 1: *Izquierdas* dergisinde kilise karşıtı bir karikatür

1921’de Kamusal Eğitim Bakanlığının (Secretaría de Educación Pública -SEP) kurulması ve José Vasconcelos’un bakan olarak göreve gelmesi laik ve kamusal eğitimin ekonomik kalkınma ve toplumsal ilerlemede kilit bir role sahip olduğu düşüncesinin yaygınlaşmasına sebep olacaktır. Daha önce ülkenin en önemli yüksek öğretim kurumu olma özelliğine sahip olan Meksika Ulusal Üniversitesi (Universidad Nacional de México - UNM daha sonra Universidad Nacional Autónoma de México -UNAM) rektörlüğünü üstlenmiş olan ve kurumun bugün de armasında kullandığı *por mi raza hablará el espíritu* (ruh ırkım vasıtasıyla konuşur) mottosunun müellifi olan Vasconcelos, okuma-yazma bilmeyenlerin kültürel entegrasyonunu sağlamak ve çalışan her bireyin üretkenliğini ve düşünen her bireyin gücünü arttıracak bir eğitim sisteminin dizayn edilmesi gerektiğini savunacaktır (Fell 1989: 19). Eğitimin toplumun en yoksul kesimlerini oluşturan köylü ve işçi kitlelerine yayılması bu açıdan Vasconcelos’un önceliği olacak, 1920 ve 1924’te okuma-yazma seferberliği kampanyaları gerçekleştirilecek, ilk öğretim kademesindeki eğitim kurumlarının sayısı arttırılacak ve yerli toplumlarının ana dilleri yerine İspanyolca eğitim ve öğretim ile ‘hispanize’ edilmesinin sağlanmasına çalışılacaktır (Fell 1989: 31).

David Alfaro Siqueiros, José Clemente Orozco ve Diego Rivera gibi ressamların Meksika *muralist* dalgasını başlatacak olan kamusal alanların devrimin ‘ideallerini’ yansıtan eğitim ve propaganda araçları olarak kullanılması da bu dönemde başlayacak, SEP’in merkez binası, eski Cizvit okulu olan San Ildefonso Ulusal Lise binası, başkanlık sarayı gibi sembolik değeri yüksek olan yapılar bu ressamlar tarafından duvar resimleri ile kaplanacaktır (Miranda 2009: 13). Vasconcelos’un bakanlığı döneminde 5000 yeni okul ve 9000 bin yeni öğretmen dahil olduğu eğitim sisteminde ilk defa teknik, sanayi ve zirai liseler oluşturulmuş, ilk öğretim öğrencileri için ücretsiz kahvaltı verilmesine çalışılmış, Vasconcelos’un ‘kozmik ırk’ olarak tanımladığı bir ideolojik temele uygun bir

biçimde pre-hispanik kültürün de yer aldığı bir Meksika ulusalcılığı fikri üretilmesi hedeflenmiştir (Ocampo López 2005: 149).

1934'te Lázaro Cárdenas'ın başkan seçilmesiyle hem devrim sonrası siyasal ve sosyoekonomik yapının korporatist karakteri hem de ulusal bilincin inşa edilmesi süreci güçlenecektir. Hiç şüphesiz Cárdenas, devrim sonrası dönemde toplumsal desteğin iktidar tarafından en fazla türetilbildiği dönem olarak karşımıza çıkar. Cárdenas toprak reformunu hızlandırarak 18 milyon hektardan fazla toprağın köylülere dağıtılmasını sağlayacak, demiryolları ve petrol şirketlerini millileştirecek, Meksika İşçileri Konfederasyonu (Confederación de Trabajadores de México - CTM) ve Ulusal Köylü Konfederasyonu (Confederación Nacional Campesina - CNC) gibi örgütleri mobilize ederek iktidara destek sağlayacaktır (Delarbe, 1976: 141). Cárdenas döneminde sadece toprak reformu ile köylüler değil aynı zamanda 1938'de kabul edilen İş Kanunu ile proletarya da çalışma ilişkilerinde önemli kazanımlar elde edecek, reel ücretlerdeki artış İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam edecektir (Bortz ve Aguila, 2006: 121).

İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı küresel politik ortamın da yardımı ile bu dönemde Meksika daha bağımsız bir dış politika izleyebilmiş, İspanyol iç savaşından kaçan Cumhuriyetçileri ya da Leon Troçki gibi siyasi sığınmacıları ülkesine kabul etmiştir. Cárdenas'ın İspanya iç savaşında cumhuriyetçilere *simpatía y deber*⁶ olarak tanımlayarak verdiği desteğin yanında, Meksika Komünist Partisi üyelerine uygulanan şiddetin durdurulması, yazar José Revueltas'ın da aralarında bulunduğu siyasi suçluların serbest bırakılması, sol muhalefetin kültürel ve toplumsal alanda yer almasına izin verilmesi gibi yumuşama politikaları izlemesi de farklı politik görüşlerin seslendirilebilmesini beraberinde getirecek, solun Cárdenas'a yönelik tutumunu değiştirecektir (Durán 1999: 111-112). Cárdenas hükümeti ise soldan gelen eleştirileri bastırmak yerine onlardan

⁶ Sempatía ve sorumluluk.

faydalanma ya da en azından bu eleştirilere alan açma yolunu seçmiştir (Durán 1999: 116).

Cárdenas'ın toplum içindeki popülerliğinin ve desteğinin artması kültürel ve düşünsel alanda da daha cesur adımlar atılabilmesine yol açacaktır. Eğitim ile ilgili Anayasanın 3. Maddesi değiştirilerek 'eğitimin' sosyalist bir eğitim olduğu ve tüm dini doktrinlerin eğitimin dışında bırakılacağı belirtilerek, eğitim kurumlarının eğitim ve öğretim faaliyetlerini gençlerde evrenin ve toplumsal hayatın rasyonel ve kesin kavramlarının oluşturulması temelinde gerçekleştirmesini zorunlu kılmıştır.⁷ Aynı zamanda eğitim gerçek anlamda ortaklaşan bir ulus inşasında da önemli bir rol oynayacaktır. Bu bağlamda, toplumun en marjinal kesimleri konumunda olan yerli topluluklarının da bu modernizasyon sürecine nasıl dahil edilecekleri tartışması ortaya çıkacaktır (Castillo Ramírez 2015: 85). Cárdenas yerli toplulukların sorunlarına el konulan toprakların iade edilmesi, kırsal bölgelere hekim, öğretmen ve ziraat mühendisi tayin edilmesi gibi stratejilerle yaklaşma yolunu seçecektir. 1937'de Yucatán eyaletinde tarihsel olarak mücadeleci karakterleri ile bilinen Maya yerlilerinin çoğunluğunu oluşturduğu henequen işçileri arasında artan huzursuzluklara bağlı olarak eyalette ekilebilir bulunan toprakların yüzde 80'i yerli toplulukları arasında dağıtılacaktır (Carillo 2005: 158)

Bununla birlikte bu dönemde ulusal bilincin ve yurtseverlik düşüncesinin inşasının politik ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak hız kazandığını söylemek mümkündür. Özellikle 1938'de ülkeyi ABD ile karşı karşıya getirecek olan Meksika petrollerinin ve

⁷ *La educación que imparta el Estado será socialista, y además de excluir toda doctrina religiosa combatirá el fanatismo y los prejuicios, para lo cual la escuela organizará sus enseñanzas y actividades en forma que permita crear en la juventud un concepto racional y exacto del universo y de la vida social. Sólo el Estado –federación, estados y municipios- impartirá educación primaria, secundaria y normal. Podrán concederse autorizaciones a los particulares que deseen impartir educación en cualquiera de los tres grados anteriores, de acuerdo en todo caso con las siguientes normas.* Diario Oficial, 13 Diciembre 1934, https://www.dof.gob.mx/nota_to_imagen_fs.php?cod_diario=194958&pagina=1&seccion=0

önemli madencilik şirketlerinin millileştirilmesi, milliyetçi ve yurtsever diskurun siyasal iktidar tarafından etkin bir biçimde kullanılmasına yol açacaktır (González Salinas 2016: 100). ABD’li şirketlere ödenmesi gereken tazminat bir ulusal seferberlik kampanyası ile ödenecek, toplumun bütün kesimleri eski ve geleneksel hasım olan kuzey komşusuna karşı alınan bu kararı ulusal onurun tamir edildiği büyük bir zafer olarak kabul edecektir. Meksika petrollerinin millileştirildiği gün olan 18 Mart resmi bir bayram olarak kabul edilecek, büyük işçi ve köylü örgütleri bu tarihlerde ekonomik bağımsızlık ve ulusal bağımsızlık arasındaki bağ işaret edilerek ülkenin koloni yönetiminden kurtulduğu 1810’a referans ile ‘geleniğin icadı’ olgusunun bir örneği olarak ‘Millileştirme Günü’ kutlamaları gerçekleştirilecektir (González Salinas 2016: 105). Bu bağlamda Cárdenas dönemi Meksika Devriminin ve ideallerinin korporatist bir devlet aygıtı ile somutlaştığı zirve olarak tanımlanabilir.

1.3. Avilacamachismodan Alemanismoya ‘modern’ Meksika projesi

Meksika Devriminin başat ideallerinden uzaklaştığı, siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yapılara eklemlediği işçi ve köylü kitlelerinin rızadan çok zor aygıtı ile sisteme entegre edilmeye başlanacağı dönem ise Cardenas’ın başkanlığından sonraki döneme tekabül etmektedir. Cárdenas parti içi baskılara dayanamayarak en azından kazanılmış olan mevzilerin kaybedilmemesi uğruna daha muhafazakâr bir yaklaşıma sahip Manuel Ávila Camacho’nun adaylığını kabul ederek 1940’ta başkanlık görevini devredecek olsa da *cardenismo/anti-cardenismo* olarak ortaya çıkacak bir ayrımın ortaya çıkışı engellenemeyecektir.

Manuel Ávila Camacho rejiminin, Meksika Devriminin temel ilkelerinden doğrudan bir kopuş anlamına gelecek olan ilk emareleri başkanın Katolikliğini açık bir biçimde ifade etmesi ile kendini gösterecekti (Basurto 2004: 15). Camacho dönemi, devrimin radikal evresinin sönümlendiği bir geçiş evresi olarak da tanımlanabilir; kitlelerin ekonomik büyümeden aldıkları payı kitlesel örgütlenme ve mücadele pratikleri ile kazandıkları bir evreden, pazarlık yaptıkları ve klientalist ağların belirleyici olduğu bir evreye geçişi temsil eder (Basurto 2004: 8).

Loaeza (2010), Ávila Camacho'nun 1944'teki seçim yasası reformunu ve devrimci partinin 1946'da PRI olarak örgütlenerek 'otoriter modernizasyon' sürecini başlatmasını, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki hegemonik gücü ve soğuk savaş koşulları ile ilişkilendirir. Bu bağlamda, Meksika, cardenismo'dan ya da devrim sonrası stratejilerinden koparak öz sınırlarını belirleyecek ve bu bağlamda ABD ile uyum içinde olarak ABD'nin ülke üzerindeki müdahalelerini azaltma yoluna gitmiştir (Loaeza 2010: 638). 1943-1944 yılları arasında ülkedeki ekonomik şartların bozulduğu yüksek enflasyon ve reel ücretlerdeki düşüşün kentli nüfusu etkilemeye başlayarak çeşitli huzursuzlukları da ortaya çıkardığı unutulmamalıdır (Martín 2021: 229-231). 1944 reformları hem cardenismo ve karşıtları arasındaki hem farklı toplumsal grupların iktidar mücadelesini ortadan kaldırmakta, bununla birlikte işçi örgütleri, orta sınıflar, büyük sermaye grupları ve siyasi iktidar arasında yeni bir denge oluşturacak unsurlar içermektedir (Loaeza 2013: 257). Reformlar ile öngörülen politik istikrarda işçi örgütleri ve sermaye grupları arasında siyasi iktidar hakem olarak ortaya çıkmış ve klientalist ağlar yardımıyla radikalleşen hareketlerin önü kesilmiş, askerler siyasetten dışlanmış, ABD ile uyum ve iş birliği temelinde uzun erimli ilişkiler tesis edilmiş, muhafazakârlar, kilise ve sermaye grupları kendilerine izin verilen sınırlar içerisinde siyasete ve siyasal sisteme

dahil olmuşlardır (Loaeza 2013: 258). Böylece Meksika otoriterizmi sivil, ‘demokratik’ ve istikrarlı bir karaktere sahip olmuştur.

Ávila Camacho’nun geçiş dönemi reformlarının tam anlamı ile ifadesini bulması ise 1946’da içişleri bakanı Miguel Alemán’nın başkan seçilmesi ile gerçekleşmiştir. Genç ve ilk sivil geçmişe sahip bir politikacı olan Miguel Alemán’nın 1946’da başkan seçilmesi ile birçok anlamda devrim sonrası devrimci kuruluş döneminin bittiği söylenebilir. Ünlü sendikacı Vicente Lombardo Toledano’nun “*cachorros de la revolución*” olarak tanımladığı Alemán ve onu saran genç ve profesyonel ekip, devrimde yer almış asker kökenli politikacılarından farklı bir biçimde sanayileşme ve kentleşmenin iki itici gücü olacağı bir modernleşme programına sahiptiler ve Meksika’nın gelecek elli yılına damga vuracak olan siyasal düzeninin ve onun merkezindeki PRI’nin otoriter işleyiş araçları ve mekanizmalarının oluşturulmasında büyük rol oynamışlardır (Alexander 2016: 15).

Alemanismo belirli bir ideolojiye ya da politik programa sahip olmayan Meksika’yı İkinci Dünya Savaşı sonrasında küresel düzene modern ve uyumlu bir aktör olarak entegre etmeyen pragmatik bir düşünce olarak tanımlanabilir (Alexander 2016: 21). Kendisi de bir emlak ve inşaatçılık geçmişinden gelen Alemán, petrol üretimi, sulama ve hidroelektrik santraller, otoyol ve köprü inşaatı gibi alt yapı yatırımlarının yanı sıra kentsel gelişim ve yapılaşmaya da önem vermiştir (Alexander 2016: 31). CTM ve CNC gibi örgütler güçlerini kaybederken, *charros* adı verilen sarı sendika liderleri ile işçi örgütleri kontrol altına alınacak, işçi sınıfının bağımsız örgütlenme ve hareket imkânı ortadan kalkarak yerini korporatist ve klientalist bir ilişkiye bırakmıştır.

Bu bağlamda Miguel Alemán dönemi devrim sonrası dönemde devrimci entellektüellerin tahayyül ettiği ülkenin *mestizo* ve yerli karakteri ve kültürünü yücelten, çalışkan, toplumcu ve üretken bireyler yetiştirme ideallerinden açık bir biçimde kopmuştur. Bu dönemde Meksika modernleşmesi dönüşerek, küresel moda ve trendleri

takip eden seçkinler ve onlara öykünen orta sınıflara dayanan bir kentli modernleşmesini, ABD benzeri tüketim toplumu alışkanlıklarını ve sanayileşmeyi öne çıkartmış, toprak reformu ve kırsal nüfusun sosyokültürel yapıya entegrasyonu gibi idealler ortadan kalkmıştır (Alexander 2016: 36).

Bu dönemde hiç şüphesiz kentsel alt yapı yatırımları ve sanayileşme kırdan kente göçü önemli ölçüde hızlandırmıştır. Meksiko'nun daha önceden kent dışında kalan mahalleleri şehre dahil olurken orta sınıflara hitap eden büyük ve modern kentsel mimari yapılar da hızlı bir biçimde şehir panoramasına dahil olmuştur. Kentin güneyinde inşasına başlanan UNAM kampüsü ya da Ciudad Universitaria (CU), kentin kuzeyinde Ciudad Satélite, doğuda Ciudad Nezahualcoyotl, güneyde Ciudad Jardín ve Santa Ursula ve Coapa aksları kentsel genişlemenin önemli alanları haline gelmiştir (Alexander 2016: 181). Cárdenas dönemindeki Sovyet mimarisini örnek alan, Le Corbusier gibi mimarlardan etkilenerak, işçi sınıfı evleri, hastane ve eğitim kurumlarına verilen öncelik, Alemán döneminde özel sektöre bırakılan inşaat dalgası ile yer değiştirmiştir. Alemán, ithal ikameci sanayileşme ve karma ekonomik politikaların sonucu olarak başkent Meksiko'yu sürekli göç alan, genişleyen ve dinamikleşen bir merkez haline getirmiş Meksiko, Hannes Meyer ve Mario Pani gibi mimarların, mega konut projelerine sahne olmuştur (Barradas 2004: 30).

Marxist bir mimar olan Hannes Meyer'in Meksika'daki faaliyetleri 1938 yılında başlamış ve özellikle işçi ve kamu çalışanlarına yönelik konutlar ve mahaller tasarlamak üzerine yoğunlaşmıştı. Ancak Alemán döneminde artan göçün ve konut ihtiyacının da etkisi ile geniş yeşil alanlara, yürüyüş yollarına, sosyal donatılar ve ortak kullanım mekanlarına sahip 1 dönüm araziye 200 kişinin düşeceği hesaplanan ve *multifamiliar*⁸

⁸ Birden fazla ailenin barınabildikleri apartman kompleksleri.

olarak adlandırılan konut bloklarının inşaatına hız verildi (Sánchez Rueda 2009: 152-153).

Mario Pani'nin 1947'de tasarladığı Unidad Modelo, Río Churubusco caddesi ile La Viga bulvarı arasında kalan ve *supermanzana* olarak adlandırılan, etrafı araç yolları ile belirlenmiş, genelde dörtgen, içinde ise trafiğin azaltıldığı ve yürüyüş alanlarına sahip konut adalarının ilk örneği olacaktır. Meksiko'nun tüm kentsel genişleme pratiğine yansıyacak olan bu süper ada modeli, rasyonel ve modern ilkelere dayanarak, (1) kenti kendi içinde işleyişi ve yaşam alanlarına sahip olan hücrelere bölerek parçalamak, (2) mahalleleri fiziki ve sosyal ihtiyaçları göz önüne alarak entegre etmek, (3) parsellerin küçük olduğu bölgelerdeki multifamiliar bloklar ile yapılaşma olmayan alanlar açarak ve yeşil alanları arttırmak, (4) araç ve yaya arasında yaya lehine hiyerarşik bir yapı kurmak, (5) su, elektrik, telefon, gaz, kanalizasyon gibi alt yapı unsurlarını müşterek hale getirerek merkezileştirmek (Sánchez Rueda 2009: 162) gibi modern bir kentsel kurgu tasarlamıştır. Klasik olarak yatay bir mimariye sahip olan başkent Meksiko'nun bu çok katlı binalardan oluşan adalar sayesinde daha kompakt ve modern bir mimariye sahip olacağı düşünülmüştür.

Görsel 2: Miguel Alemán Blokları

Yerel mimarinin yeni seçkinlerin hayat tarzının ihtiyaçlarına cevap vermemesi ve modern bir görüntüye sahip olmamasının yanı sıra aynı zamanda artan göçle beraber gelen konut ihtiyacına yönelik seri üretime de uymaması Meksiko'nun periferisinde ya da periferisinde yer alan bölgelerde supermanzana parsellerinde yükselen blok konutların ortaya çıkmasını hızlandırmıştı (de Garay 1994: 112). Mimar Mario Pani'nin liderliğinde Miguel Alemán ve onu izleyen López Mateos dönemlerine damgasını vuran bu kentsel gelişim anlayışı bugün artık şehrin merkezinde kalan bu mahallelerin sosyokültürel ve sosyoekonomik yapılarını da derinden etkilemiştir. Devletin bakımını sübvansе ettiği, bina ve ortak alan bakımlarını üstlendiği ve atıl kalmasına izin vermediği bu konutlar iktidarın toplumun belirli bir kısmı ile kurduğu ilişkilerde de belirgin izler bırakmıştır (Sánchez Rueda 2009: 167). Yeni ortaya çıkan kentli sınıflar açısından bu 'steril' ve modern yapılara geçmek önemli bir statü kazanılması anlamına da gelecektir.

Görsel 3: Multifamiliar Juárez – 1985 depreminde yıkılmadan önce

Carlos Fuentes'in *La región mas transparente*'yi yazdığı dönem, alemanismo ile temelleri atılan, devrimin kitlesel mobilizasyon ve taleplerden koparak yeni bir karakter kazandığı ve bu bağlamda toplumsal yapının siyasal, sosyoekonomik ve kültürel bağlamlarda hızla değiştiği bir evreye tekabül edecektir. Devrim ve devrimci gelenek artık PRI ve PRI ile iktidarda olan siyasi seçkinler tarafından temsil edilmektedir. Bunun dışındaki herhangi bir muhalefet ihanet veya dış kaynaklı olmak ile suçlanacaktır (Medin 2015). Bunun en temel sebebi de alemanismonun bir ulus projesi ile ortaya çıkmasıdır; yeni bir 'Meksikalılık' tahayyülü olarak liberal piyasaya dayalı kapitalist ekonomik kalkınmacılık resmi ulusal kimlik tanımını oluşturur (Medin 2015). Bu resmi kimlik tanımının dışında kalan her akım ulus dışı olarak tanımlanacak, varlığına kontrollü bir biçimde izin verilirken sınırlarının dışına çıktığında zor aygıtı tarafından ezilecektir.

Tüm bu yeni ideolojiye rağmen Meksika Devrimi söylemsel ve simgesel varlığını sürdürmeye devam etmiş, Başkent Meksiko ise toplumsal dönüşümün merkezinde yer

almıştır. Bir yanda şehrin periferisine tüm kırsal kesimlerden artan bir biçimde gelen göç ve kentsel yoksulluk derinleşirken, diğer yanda ise devrimin ortaya koyduğu ideallerden çok uzakta zenginleşen, güçlenen seçkinler kenti hiyerarşik bir aks üzerine bölmektedirler. Bu bağlamda, Fuentes'in romanında Meksiko anlatının asli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkar. Meksiko olay örüntüsünün geçtiği nötr bir coğrafya olmanın ötesinde, hikâyenin ana karakterlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fuentes Meksiko'yu anlatısının merkezine bir karakter olarak yerleştirirken aynı zamanda Meksika Devriminin ve sonuçlarının edebiyattaki öncü eleştiriler yaklaşımını sunmaktadır. Fuentes, ilk önemli örneğini Juan Rulfo'nun Pedro Paramo (1955) romanında gördüğümüz, Meksika Devriminin, resmi tarih yazımı dışarısında ele alınması ve yarattığı sosyoekonomik ve politik sorunların konu edilmesi olarak tanımlayabileceğimiz bir kırılmanın en önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Sosyoekonomik farklılıklar, sınıfsal ve etnik çatışmalar, politik yozlaşma gibi zamanı için cesur sayılabilecek eleştiriler romanda kendine yer bulmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM: *LA REGIÓN MÁS TRANSPARENTE*'DE OLAY ÖRGÜSÜ VE KARAKTERLER ARASI İLİŞKİLER

Fuentes'i Meksika ve Latin Amerika edebiyatında önemli bir yere yerleştirecek olan *La región más transparente* Meksika Devrimi sonrasında ülkedeki ve toplumdaki politik, sosyoekonomik ve kültürel dönüşümü irdeleyen ve devrim sonrası toplumdaki temel çatışma noktalarını tanımlayan, bunu yaparken de ülkenin başkenti Meksiko'yu merkeze alan bir çalışma olarak toplumsal mekânı ve toplumsal mekânın dönüşümünü eserin ana aksı haline getiren bir roman olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanın bütün anlatısı ve karakterleri bir biçimde mekân ile tanımlanmış, kimliksel, sınıfsal, politik çatışmaların da mekansallığı eserin tamamında öne çıkarılmıştır. Karakterlerin mekân ve zaman ile olan karmaşık ilişkileri eseri daha da kompleks hale getirmektedir (Foster 973: 35).

Fuentes romanda, mekânı birinci, ikinci ve üçüncü şahıslar ağzından aktardığı karmaşık, deneyimsel ve sembolizme dayanan bir yapı kurmuştur (Williams 1996: 138). Metinde bazen genel olay örgüsünün ve diyalogların dışında italik ile farklı bir düzlemde olduğunu anladığımız karakterlerin iç sesine ait bir anlatım da bulunmaktadır. Eserin tamamında tarihsel ve mekânsal olarak tutarlılık göstermeyen bir anlatıma rağmen tüm karakterlerin ana referans noktalarından biri kent ve özel olarak da Meksiko olmaktadır. Bu bağlamda, *La región más transparente*, modern edebiyatın en uzamsal eserlerinden biri olarak gösterilebilir. Bununla birlikte Fuentes mekân betimlemesinden kaçınır, kentsel mekânı farklı ölçeklerde belirli bir sosyoekonomik hiyerarşi içerisinde ele alırken bu mekanların betimlemelerine yoğunlaşmak yerine mahalle mahalle, sokak sokak Meksiko kentini yapı bozumuna uğratarak bunları 'sembolik gerçekçilik' olarak

tanımlanan bir çerçevede kurgusal anlatısının unsurları olarak kullanmaktadır (Guzmán Díaz 2013: 152).

Bu bağlamda, yazarın Meksiko kentinin farklı uzamsal ölçeklerinde farklı kademelerde işlenen mekân olgusunu eserin temel yapıtaşı olarak ortaya koyması anlamlı olarak görünmektedir. Tüm politik, sosyal, ekonomik ve kültürel temalarda olduğu gibi, Fuentes Meksika Devrimini de bu mekansallık formunda ele almaktadır (Van Delden 1991: 327). Meksiko olay örgüsüne sahne olan tarafsız bir platform olmaktan çok taraflardan biri olarak romanın başından sonuna kadar bir özne gibi kullanılmaktadır.

Roman birbiriyle belirgin özelliklerle benzeşmeyen ve eşitsiz olarak bölünmüş üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Bu üç bölüm ya kahramanların ismi ile başlayan ya da Meksiko'yu tanımlayan ya da Meksika'nın pre-hispanik kökenlerine işaret edecek çağırışılar yapan başlıklarla tanımlanacak alt bölümlere ayrılmıştır. Romanın en uzun ve olay örgüsünün açıldığı ikinci bölümün ayırıcı bir özelliği ise bu bölümdeki alt bölümlerinin çoğunun italik ile başlayan ve alt bölüm ile bağlantısı zayıf bulunan girişlere sahip olmasıdır.

Bu bölümde romanın üç farklı bölümüne ayrılmış olan olay örgüsü ele alınacaktır. Her üç bölüm kendi iç anlatısı bağlamında incelenirken bölümün sonunda karakterlerin oluşturdukları ilişki ağı ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.1. Birinci bölüm ve karakterlerin ortaya çıkışları ve temel özellikleri

Romanın ilk bölümü ana kahramanların tanıtılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda örgünün en merkezi kahramanı olan Ixca Cienfuegos'un kendini tanıttığı ve italik olarak yazılan kısım, romanın ve ilk alt bölümünün girişi şeklinde bir takdim özelliğine sahiptir. Ixca, Meksika vadisinde yer alan ve Meksika İspanyolcasını büyük

ölçüde etkilemiş olan, hatta çikolata (*chocolatl*) ve domates (*xitomatl*) gibi dünyada birçok dil tarafından da kullanılan kelimelerin kökeni olan Nahuatl dilinde ‘közde pişirilen’ anlamına gelmektedir ki Fuentes’in bu karaktere biçtiği soy adı da bu isme ve karaktere uygun düşmektedir.⁹ Ixca’nın kendisini tanıtır gibi başladığı ancak hızlı bir biçimde Meksiko, Meksikoluluk ve Meksikalılık üzerine alegorik bir tirada dönüşen bir giriş ile karşılaşılır. Bu sembollerle yüklü girizgahta Fuentes, Ixca Cienfuegos’un benliğinde pre-kolonyal mirası ve kentin modern sakinini birleştirerek bir toplumsallık sunar: Ben ile başlayan özne ‘biz’ yani ortak geçmişten ortak bugüne ve ortak yarına sürüklenen Meksikalılar ile sona erecektir. Cienfuegos’un ağzından dinlediğimiz bu giriş bölümü romanın tamamına hâkim olacak üç temel aksı bize sunar. İlk olarak ölüm ve ölüm ile yaşamak; bu toprakların, yani havanın en şeffaf olduğu Meksiko vadisinin hem yer yüzüne hem de yer altına işlemiş ve burada yaşayanların en önemli özelliği olarak ile karşımıza çıkar: “Ölü doğumunla, başkaları senin leşinle destanlarını inşa etsinler diye gemilerini yaktın, yaşarken ölerken bizi benzer dillere bağlayabilecek bir kelimeyi sürgün ettin”¹⁰ (s. 20). Geçmiş nesillerden miras kalan ölüm ve mağlubiyet bugün aynı topraklarda yaşayanların en büyük özelliği haline gelmiştir ve neredeyse kaderci bir anlayış ile bu durumdan kaçınılması mümkün değildir.

Romanın üzerinde ilerlediği ikinci önemli aks, Meksiko’nun sıradan bir kent, bir coğrafya ya da mekân olmamasıdır. Fuentes bir paragraf içinde Meksiko’yu 37 farklı biçimde tanımlar ve bu tanımlamalar silsilesini, “akkor halindeki kaktüs meyvesi”, “kanatsız kartal”, “yıldızların yılanı” gibi pre-hispanik üç tanımla bitirerek bu toprakların yaşayanları için kaçınılmaz olan kaderin altını çizer; “Bizim kaderimiz de burasıymış. Ne yapalım. Havanın en şeffaf olduğu yer”¹¹ (s. 21).

⁹ Gran Diccionario Náhuatl, <https://gdn.iib.unam.mx/diccionario/ixca>

¹⁰ *Al nacer, muerto, quemaste tus naves para que otros fabricaran la epopeya con tu carroña; al morir, vivo, desterraste una palabra, la que nos hubiera ligado las lenguas semejanzas.*

¹¹ “Aquí nos tocó. Qué vamos a hacer. En la región más transparente del aire”.

Romanın üçüncü aksı Meksika toplumunu ırk, etnisite ve gelir dağılımı gibi derin yarıkların birbirinden ayırdığı olgusudur. Ixca Cienfuegos'un kendini tanıtırken kullandığı “esmer deri gözenekleri” ve “Meksiko vadisinin en dibine mahkûm edilmesi” arasında kurduğu ilişki, toplumdaki sınıfsal konumlanma ile etnik kökenin ilişkilendirildiğini gösterirken, bu ilişki, yani ırksal ayrımın sosyoekonomik ayrıma tekabül etmesi meselesi romanın tamamında süregelen bir tema olarak karşımıza çıkacaktır.

Fuentes birinci bölümün girişinde Meksiko ile açtığı sahneyi “Gladys García” başlıklı alt bölümle devam ettirir. Hatırlanacağı üzere, Fuentes’in gençliğinde Meksika gece hayatının önemli bir rolü olduğu belirtilmişti. Fuentes otobiyografisinde gece hayatında çalışan kadınların neredeyse tamamının isminin Gladys olduğunu belirtmekteydi. Bu bağlamda Gladys herhangi bir kadın olarak temsil edilmemektedir. Roman örgüsünde önemli bir yere sahip olmayan ancak romanın başlangıç ve bitiş karakteri olacak Gladys kentin merkezinde bir kabarede çalışan hayatında hiç Meksiko’nun dışına çıkmamış bir kadın olarak karşımıza çıkarken romanın asli unsuru olan Meksiko kenti arka planda tüm sorunları, çöp dağları, eşitsizlikleri ve yeni yeni uyanan halkı ile gözler önüne serilmektedir: “Caballito’dan Doctores’e kadar havada kalmış bir el kadar üzgün asfalttan bir tabut uzanmaktaydı. Yalnız bir yeniden diriliş bu kolyeye kan ve kalp atışı verebilirdi. Ama artık güneş batmıştır, yaşıyor muydu?”¹², (s. 23). Gladys ara ara iç sesi ile okuyucuya, on üç yaşındayken kardeşleri ile birlikte doğru düzgün bir çatısı olmayan evlerindeki sıcaktan kavruldukları yaşantısını sunarken Hotel Prado’dan çıkan, tanrıya benzeyen, uzun ve sarışın grubun konuşmalarına kulak misafiri olur. Bobó adındaki birinin evinde düzenlediği partiye gitmek üzere sözleşen Amerikan görünümlü bu Meksikalı grup Gladys’e göre “birer heykel gibi” kenti oluşturan

¹² “*Del Caballito a los Doctores, arrancaba un ataúd de asfalto, triste como una mano tendida. Sólo la resurrección daría sangre y pálpitos a este collar. Pero ya bajó el sol, ¿vivía?*”

“esmerlerin” üzerinde yükselmektedirler. Gladys bu çelişkinin farkındalığında düşünürken kendisine iki pesoluk bir sigara ağızlığı almadan kendini alı koyamaz (s. 28), çünkü en nihayetinde sigara ağızlığı toplumsal statünün simgesi niteliğindedir.

Bu çalışmanın Meksiko kentinin pre-hispanik kökenlerinin de inceleneceği üçüncü bölümünde daha ayrıntılı biçimde tartışılacağı üzere, İspanyol işgali ve sömürgeciliğinin başladığı 16. yüzyıldan hemen önce Meksika vadisindeki ve Orta Amerika’daki diğer yerli topluluklarının büyük bir kısmını egemenliği altında bulunduran Üçlü İttifakı oluşturan *Mexica* (meşika) olarak adlandırılan topluluklar bugünkü Meksiko kentinin bulunduğu vadiye post-klasik dönemde, tahminen 14. yüzyılın başında yerleşmişlerdi (Bernal 2008: 143). Bir efsaneye göre kaktüs üzerinde yılan yiyen bir kartalın görüldüğü yere kurulan Tenochtitlan kenti elips şeklindeki vadinin büyük bir kısmını kaplayan Texcoco gölünün ortasındaki kısıtlı kara parçasında, yani “Ayn göbek deliğinde” kurulmuştu. Bu yüzden de bu topluluğa Nahuatl dilinde ‘metztli (ay) –xictli (göbek deliği)– co (nda)’ anlamına gelen “Ayn göbek deliğindeki” yani Meşikalar adı verilmişti.¹³

Fuentes’in ikinci alt bölüme “Ayn göbek deliği bölgesi” başlığını vermiş olması bu açıdan anlamlıdır. Meksiko cemiyetinin önde gelen isimlerinin ve genelde yüksek sosyetenin katıldığı partileri düzenlemek ile ün salmış olan Bobó’nun evinde gerçekleşen bir parti bir tiyatro sahnesi gibi bölümün açılışını oluşturur. Daha sonra romandaki bütün kahramanların birkaç istisna dışında birer birer okuyucunun karşısına çıktıkları ve iki günlük bir süre içerisinde geçmekte olan olaylar ılık hızı ile uzam farklılığı gözetmeden ve okuyucuyu uyarmadan yaşanan geçişler ile birbirini takip edecektir. Eserin en uzun ve en karmaşık olan bu bölümünde, eserin çok sonrasında karşılaşılabilecek ve anlam kazanacak

¹³ Gran Diccionario Náhuatl, <https://gdn.iib.unam.mx/termino/search?queryCriterio=mexico&queryPartePalabra=inicio&queryBuscarEn=nahuatl&queryLimiteRegistros=50>

karakterler birbiri ardına kentin -Ayın göbek deliğindeki kentin- farklı bölgelerinde ortaya çıkıp kaybolacaklardır. Bu hızlı geçişlere paralel olarak metin içinde yine italik olarak gösterilecek olan iç sesler ile sürekli olarak anlatıcılar ve anlatıcıların dış ve iç diyalogları arasında geçişler yaşanmaktadır.

Bobó'nun evindeki parti Meksika Devrimi sonrası cemiyetin yapısı hakkında önemli birtakım bilgiler verir niteliktedir. Yeni seçkinler ve sonradan zengin olanlar ancak kendilerine bugün ekonomik ve politik olarak güç kaybetmiş Porfiriato seçkinlerinin ve eski toprak sahiplerinin ya da Avrupa'dan kaçmak zorunda kalmış asillerin eşlik etmesi ile "klas" sahibi olabilmektedirler. Bu bağlamda Bobó'nun düzenlediği bu tarz geceler cemiyete kabul edilebilmek, cemiyet haberlerinin yer aldığı gazetelerde görünebilmek için önemli birer fırsattır. Cemiyet üyeleri hayatı artık sadece Amerikan tarzı değerler sistemi içerisinde değerlendirilmektedir. Parti toplumsal eşitsizlikleri, siyasal yozlaşmayı, ekonomik ve kültürel sorunları ifşa eder bir niteliktedir.

Partiye katılanların ve evin betimlenmesi esnasında Ixca Cienfuegos salona girer ve iç sesinden katılımcıları analiz ettiği bölüm ile kendisini akışa bırakması gerektiğini okuyucu ile paylaşır. Ixca partide hem var hem yok gibi bir görüntü sergilemektedir. Yazar Manuel Zamacona ve Heidegger'in Meksika'daki öncülerinden Estévez López Wilson adındaki genç bir şair şiirde gerçekçilik üzerine sert bir tartışma sürdürmektedirler. Romanın ilerleyen kısımlarında tekrar farklı sebeplerle karşılaşılacak olan tüm karakterler evin her bir tarafına dağılmışlardır. Zamacona ve genç şair arasındaki tartışma gencin Zamacona'yı satılık olarak nitelendirmesi ile nihayete ererken okuyucu romanın ikinci önemli kahramanı olan banker Federico Robles'in ofisine sürüklenecektir (s. 34). Mekanlar arasında ışınlanmaya benzer bu geçişleri okuyucunun kendisinin fark etmesi gerekmektedir.

Meksika Devriminde savaşmış ve daha sonra iş hukuku uzmanı olarak avukatlık yapmış olan Robles devrime ve Meksika'ya artık bir banker olarak hizmet etmektedir. Robles'in Librado Ibarra ile telefon ile konuşmasından Ibarra'nın fabrikada bacağını kaybettiği ve bunun bir iş kazası olarak değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmesine ve arabuluculuk komitesine gidilmesine tepki gösterir ve Ibarra'nın işçi değil şirketin ortağı olduğunu söyler (s. 36). Robles'in ve aslında devrim sırasındaki silah arkadaşı olan Ibarra'nın ayrışan hayatları daha sonra olay örgüsünün ilerleyen safhasında tekrar karşımıza çıkacaktır.

Robles'in çalışma ofisinden, Bob'nun evindeki partiye Zamacona'nın sanatta prizme ve aydının Pascal, Goethe ve Quevedo dönemine dönmesi gerektiğine yrrtğ tartışmaya geçilir. Bu tartışma bitmeden ise, okuyucu Bob'nun evine Junior ve Pichi'yi taşımış olan taksici Juan Morales'in eşi Rosa ve çocukları Pepe, Juanito ve Jorge ile yemek yemek üzere girdikleri restorana (*fonda*) ışınlanacaktır. Juan gün içinde bir *gringo* (Amerikalı) ile karşılaşmış ve bütün günü geçirdiği gringo, Juan'a yüklü miktarda para vermiştir. Hayatında belki de ilk defa talihin yüzüne güldüğü Juan, eşinin müdahalesine rağmen çocuklara istedikleri pastadan kendilerine de kızarmış tavuk ile etiketi folyolu olan şaraplardan sipariş eder (s. 40-41).

Morales ailesinin hayatlarında ilk defa tecrübe ettikleri ve hesabı düşünmeden yemek deneyimi yaşandıkları restorandan partiye geri dönüldüğünde ise romanın önemli üçüncü kahramanı Rodrigo Pola gecenin düzenlendiği eve giriş yapmaktadır (s. 43). Rodrigo'nun gözünden kırsaldan gelen genç şairin aldığı ders, zenginlik ve yüksek sosyetedeki ilişki ağları okuyucuya semboller halinde sunulur. Rodrigo, Zamacona ve diğer katılımcılar arasında halk ve entelektüeller arasındaki ilişki üzerine yürüyen bir tartışmaya Ixca da dahil olacaktır. Bu tartışma sregelirken Gus, Prens Vampa, Charlotte Garcıa gibi cemiyetin önde gelen isimleri bolca Fransızca ifade ve kelimeler kullanarak

Meksika'yı kurak ve soyluluğun kaybolduğu bir “Afrikacık” olarak nitelendiren bir diyalog yürütmektedirler (s. 45). Romanın bir diğer önemli kahramanı olan Federico Robles'in eşi Norma Larragoiti partiye dahil olurken, okuyucu, eski şarkıcı Rus Natasha, Silvia ve Roberto Régules, Pierrot Caseaux gibi diğer ikincil nitelikteki kahramanlar ile karşılaşır.

Partiden tekrar Hotel del Prado'da bulunan Bar Montenegro'ya dönülür. Barda bir diplomat eşi olan Gloria ve zengin mirasyedi avcısı Cuquita, Bobó'nun evine gitmeden önce içki içerek sohbet etmektedirler. Gloria Şili'de yaşamaktadır ve Şili'yi Porfirio dönemindeki Meksika olarak yani klas sahibi bir ülke olarak tanımlar (s. 48). Bar Montenegro'dan Rosenda Zubarán'ın eski şaşalı günlerinin anıları ile karşılaştığı hasta odasına uğranıldıktan sonra tekrar Bobó'nun evine geri dönülür. Burada Norma ile Rodrigo'nun on üç sene önce bir gençlik aşkı yaşadığı anlaşılır. Norma, Rodrigo'nun çok sarhoş olduğunu söyleyerek partiye yeni katılan, romanın önemli karakterlerinden biri olan eski büyük toprak sahibi ailelerden Ovando'lara mensup Pimpinela de Ovando'nun yanına geçerken Ixca, Norma ve Pimpinela'nın kol kola haline bakarak iç geçirir; “Bana klas ver sana para vereyim. Bana para ver sana sınıf vereyim. Kimse kayıplı çıkmaz. Zamanından çok önce öldün Porfirio”¹⁴ (s. 55). Pimpinela, Norma'ya teyzesi Doña Lorenza ile tanıştırma vaadiyle istediklerini yaptırmakta, Norma da Porfiriato döneminin büyük toprak sahibi ancak bugün devrim sonrasında bu ekonomik gücünü kaybetmiş aile ile yakın görünerek cemiyette görünür hale gelmeye çalışmaktadır.

Okuyucu partinin yapıldığı evden bir defa daha ayrılarak Gabriel adındaki bracero'nun¹⁵ ABD'den Meksiko'ya dönüşüne ve evine girerek ailesine kavuşmasına

¹⁴ *Dame clase y te doy lana. Dame lana y te doy clase. No hay pierde. Te petateaste demasiado pronto, Porfirio*”.

¹⁵ 1942'de ABD'nin 2. Dünya Savaşı koşullarında ihtiyaç duyduğu tarımsal emek gücünü karşılamak üzere Meksika ile imzaladığı ‘Bracero Programı’ kapsamında ABD'ye giden mevsimsel işçilere verilen ve ‘brazo’ dan türetilmiş ad. Bu program kapsamında 1964'e kadar 4,5 milyon sözleşme imzalanmış milyonlarca Meksikalı ABD'de geçici ve kol gücüne dayalı tarımsal işlerde çalışmıştır (Mandeel 2014).

şahit olur. Gabriel eve ulaşana kadar cebindeki dolarlar ve hediyelerle ailesine yeni ve daha güzel bir hayat kurmanın hayallerini kurar ve fakir mahallesindeki her evin kapısının ardındaki açlıktan ve hastalıktan ölen çocukları düşünerek neredeyse burnuna kan kokusu gelir. Elektriği olmayan evde annesine hediye getirdiği blender çalıştırılmamak üzere kenara kaldırılır (s. 57).

Bobó'nun evine döndüğünde Rodrigo içmiş olduğu yedinci daiquiriye bir yenisini daha eklemektedir. Rodrigo topluluğu eğlendirmek için yapmaya çalıştığı taklitlerle kendini küçük düşürür. Partinin ulaştığı sıkıcılığı bongo çalan müzisyenler dağıtmaya çalışmaktadır (s. 59). Rodrigo'nun inanılmaz bir biçimde sarhoş olması ve kendini küçük düşürmesi daha sonra karşımıza çıkacak olan iç muhasebenin bir parçası olarak olay örgüsüne dahil olacaktır.

Okuyucu partiden ayrılarak az önce Federico Robles ile seviştiği anlaşılan görme engelli Hortensia Chacón'un yatağına giderek Federico ile olan çelişkili aşkları hakkında bilgi sahibi olur. Robles, Chacón ile seviştikten sonra Narvarte'de bir eve gitmiş ve bir takım iş insanı ile yatırımları tartışmaktadır. Planladıkları operasyon büyük miktarda toprağı satın alıp 1-2 sene sonra hükümetin buraya büyük alt yapı yatırımları gerçekleştirmesini sağlayarak buradaki arazilerin değerlerinin kat be kat arttırmasını beklemektir. Bu operasyonu gerçekleştirecek ve herhangi bir sorun olduğunda sorumluluğı üstlenecek kişi olarak ise Roberto Régules düşünülmüştür. Bu isim Robles'i düşündürür ve güven uyandırmaz, ancak sessiz kalarak kabul ettiği anlaşılır (s. 64).

Parti herkesin sarhoş olması, müziğin, konuşmaların ve kucaklaşmaların birbirine karışması ile biter. Bobó melankoli ile dolu bir biçimde evi temizlemeye koyulur. Bütün kahramanlar birer birer yeni güne uyanmaktadır. Robles ofisinden uyanan Meksiko'yu izlemektedir: "Mina'nın karanlık tünelinden, Kuzey Kanalı ve Arjantin caddesinden, açık bir ağızla hava ve ışık arar bir halde, piyango biletlerini ve belsoğukluğu ilanlarını

yutarak, Reforma'nın düz hattını bulana kadar, Roma ve Cuauhtémoc'un tıka basa kötülüklerini görmezden gelerek, kırılğan suratları ve gevşek temelleriyle Meksiko farklı oyun kağıtları gibi açılıyordu –Santa Domingo'da sinek papazı, Polanco'da kupa üçlü.”¹⁶ (s. 69). Robles, doğrudan görmese de köprüde sigara içen Gladys'e, arkadaşlarını bekleyen Gabriel'e ve hastanede ölü olarak yatan kocası Juan Morales'e tabut arayan Rosa'ya doğru bakmaktadır (s. 69).

Bölüm bitmeden hemen önce Ixca, Rodrigo'nun evine gelerek hissettiği gaz kokusuyla Rodrigo'nun intihar ettiğini düşünür. Norma uyanırken dün gecenin etkisi ile 17 yaşını ve geçmişini hatırlamaktadır. Manuel Zamacona ise Reforma'ya bakarak yazmaya başlar. Burada Zamacona'nın yazacakları aslında Fuentes'in düşünce dünyasını yansıtmakta gibidir. Zamacona Meksika, Meksikalılık, Meksika'nın kökeni nedir sorularını sormaktadır? “Yazmaya başladı, mutluluk ile ‘Meksika’, öfke ile ‘Meksika’, sinir ağından kaynaklayan bir nefret ve şefkat ile ‘Meksika’ ve yeniden ‘Meksika’, sayfayı doldurup, yeni bir sayfaya başlayıp, tekrar bitirene kadar yazdı ve sonra balkona çıktı ve gözlerini güneşe dikti, elindeki kağıtları sıkıştırarak yıldızın tam merkezine salladı, eminim ki ona ulaşacaklar ve onun içinde yanacaklardır; ve sonra bir saksıyı kucakladı ve onu da güneşe salladı”.¹⁷ (s. 72). Zamacona'ya göre Meksika Avrupa medeniyetinden radikal bir biçimde uzak olmasına rağmen onun işgalinden türemiştir ve bunu kabul etmek zorundadır (s. 73).

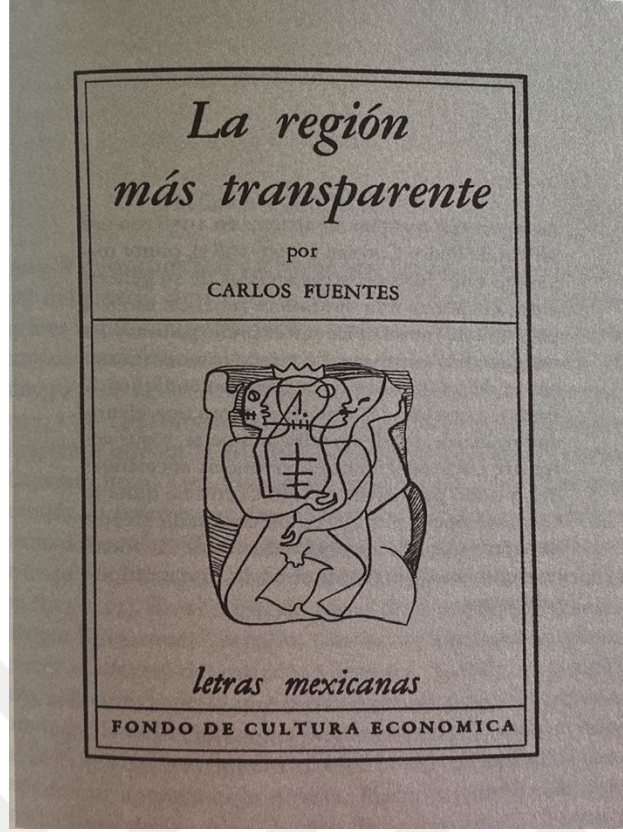
¹⁶ “México iba abriéndose como naipes de distintas barajas —el rey de bastos en Santo Domingo, el tres colorado en Polanco— del túnel oscuro de Mina, Canal del Norte y Argentina, con la boca abierta, en busca de aire y luz, tragando billetes de lotería y volantes de gonorrea, hasta encontrar la línea recta de conducta en la Reforma, indiferente a los vicios menores, apretujados, de Roma y Cuauhtémoc, con sus caras quebradizas, sus cimientos flácidos.”

¹⁷ “Empezó a escribir: “México”, con alegría, “México”, con furia, “México”, con un odio y una compasión que le hervían desde el plexo solar y “México” nuevamente, hasta llenar la página y comenzar otra y terminarla también y luego salió al balcón, fijó los ojos en el sol, apretó las cuartillas y con todas sus fuerzas las arrojó hacia el centro del astro, seguro de que llegarían, de que se incendiarían en él, y entonces tomó una maceta y la arrojó también hacia el sol.”

Öze dönmek mümkün müdür? Meksikalılar özüne dönebilir mi? Mestizo bir toplum olan Meksikalılar Ixca Cienfuegos'un savunduğu gibi öze dönerek kurtuluş yolunu bulabilirler mi? Zamacona burada kesin bir yargıya varır, Meksikalılar geçmişteki bir öz tahayyülü ile özgünlüğünü bulamazlar çünkü özlük ve saflık birer inşadır. Meksika özgünlüğünü ileri bakarak bulabilir (s. 74). “İyi ya da kötü Meksika artık başka bir şey. Radikal bir biçimde farklı ki onu geleceğe odaklanarak bütünlüğünde açıklamak gerekir, kolektif bir cinayetin temelinde değil”.¹⁸ (s. 75). Romanın 1958'deki ilk basımının kapağında yer alan ve heykeltıraş ve ressam Pedro Coronel'e ait eskiz de kitaptaki bu düşünceye uygundur (Görsel 4). Coronel, iç içe geçmiş pre-hispanik ve İspanyol unsurları temsil eden figürler kullanarak Meksika'nın mestizo karakterine atıfta bulunmakta, bu figürlerin ortasına da bir iskelet ile ölümü temsil eden bir motif yerleştirmektedir. Bu bağlamda, romanın ilk kapağının, içeriğin temel unsurlarını başarı ile yansıtan bir özet görevi taşıdığı söylenebilir.

Kitabın ilk basımındaki bu kapak daha sonraki basımlarda kullanılmamış olsa da kitabın temel unsurlarını ve dönemin ruhunu yansıtmayı bağlamında önemlidir. Meksika'da döneme etki eden dışavurumcu akımının bir yansıması olan kapak ilk bakışta anlaşılamayacak bir biçimde pre-hispanik eserlerden atıf almaktadır. Ölümün, devam eden yaşamın bir parçası olması ve sürekli olarak yaşamla iç içe bulunması olgusu, romanın temel unsurlarından biriyken, aynı zamanda Meksika'daki pre-hispanik toplumların kültür ve inanışları açısından da önemliydi. Özellikle Aztekler için ölüm bir sonu değil ebediliği temsil etmekte, kurban kültü ile yüceltilen bir fiil olarak toplumsal hayatın merkezinde yer almaktaydı. Roman da bu iç içe geçmişi Meksikalılık mefhumunun vazgeçilmez bir ögesi olarak ele almaktadır.

¹⁸ “Para bien o para mal, México ya es otra cosa. Es ese algo radicalmente diverso lo que hay que explicar, en su totalidad, y enfocándolo hacia el futuro, hacia su integración, no basándolo en un asesinato colectivo.”

Görsel 4: La Región más transparente'nin ilk basımının kapağı

Fuentes belki de Zamacona'nın ağzından mestizo ve mestizaje'ye belirli bir olumlama atfetmektedir. Daha sonraki bölümlerde de görüleceği üzere Fuentes, Jose Vasconcelos'a ve 'Kozmik Irk' düşüncesine atıflarda bulunmaktadır. Bu bağlamda Meksika, her ne kadar tersini savunanlar olsa da pre-hispanik kökenlerinden uzaklaşmış, artık farklı bir gerçekliğe sahiptir. Zamacona'nın ağzından Fuentes bu argümanı eski Orta Amerika inanışlarından olan hayat döngülerine atıf yaparak kurmaktadır. Orta Amerika uygarlıklarına göre dünya ve güneş dört defa kurulmuş ve yok olmuştur, her defasında ise insan ve tabiat daha iyi bir biçimde gelişerek oluşmuştur. Bu oluş ve yok oluşlar spiral biçimde döngüler halinde gelişen diyalektik bir karaktere sahiptir (León-Portilla 2015: 24-25).

Bugün ise insanlık beşinci güneş evresinde yaşamaktadır, "hareket halindeki güneş" adındaki bu evre bugünkü Meksiko yakınlarındaki ve yüzyıllar boyunca kutsal

kabul edilmiş Teotihuacán'da ortaya çıkmıştır. Beşinci evrede güneşin yaratılabilmesi için tanrılar Teotihuacán'da toplanarak kendisini ateşe atarak feda edecek bir gönüllü arayışına girerler. Güneşe dönüşmek için sadece tanrılardan Tecciztecatl gönüllü olur (Carrasco 2008: 207). Tanrılar Nanahuatzin adında bir ölümlü insanı da adaylardan biri olarak seçerler. Dört gün boyunca adaklar adayan ve oruç tutan Tecciztecatl ve Nanahuatzin'in adına bugün güneş ve ay olarak adlandırılan piramitler inşa edilir. Tanrıların yaktığı büyük ateşe atlayarak güneşe dönüşmesi istenen tanrı Tecciztecatl dört defa denemesine rağmen ateşe atlayamaz. Nanahuatzin ise gözlerini kapayarak ateşe atlar ve güneşe dönüşür. Bunu gören Tecciztecatl da ateşe atlayarak aya dönüşecektir (Carrasco 2008: 208). Böylece dünya üzerindeki hayatın devam edebilmesi için kahraman olmayan sade bir insanın kendi hayatını feda etmiş olması gerekmiştir (Townsend 2019: 34).

Orta Amerika'nın pre-hispanik kültürlerindeki bu kurban olgusu Fuentes'in romanda kullandığı temel olgulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamacona, Meksika'daki kahraman olmak için ölmenin şart olduğunu ifade eder: "Meksika'da başarılı bir kahraman hiç çıkmamıştır. Kahraman olmak için ölmeleri gerek. Cuauhtémoc, Hidalgo, Madero, Zapata. Kazanan kahraman ise kahraman olarak kabul görmez: Cortés"¹⁹ (s. 77). Fuentes'in Meksika'nın kahramanları arasına işgalci Hernan Cortés'i yerleştirmesi şaşırtıcı değildir. Tekrar Fuentes'in Zamacona'nın ağzından Meksika'nın ve Meksikalılığın mestizo karakterine atıfta bulunduğu söylenebilir. Zamacona, ileri gitmenin Meksika'nın yeni burjuvazisinin düşündüğü gibi Avrupa ve Kuzey Amerika'daki yaşam biçimini taklit etmekte değil Meksika'yı kendi sosyal ve felsefi yapımız gerçeğinde kökünden başlayarak yaratmak olduğunu iddia ederken Meksika

¹⁹ "No ha habido un héroe con éxito en México. Para ser héroes, han debido perecer: Cuauhtémoc, Hidalgo, Madero, Zapata. El héroe que triunfa no es aceptado como tal: Cortés."

Devriminin bu gerçeğe ulaşmakta Meksikalıları yakınlaştıran ve yakınlaştırmadığı sorusunu sorar (s. 79).

Zamacona'nın düşüncelerinden Rodrigo'nun odasına Ixca ile diyaloguna geri dönülür. Bu sırada gazetede taksici Juan Morales'in ailesi ile bir otobüse çarptığı, ailesinin hafif sıyrıklarla kurtulurken Juan'ın öldüğü haberi okunur. Rodrigo'nun lisedeyken bir antoloji hazırladığı ve bastırttığı ancak başarısız olduğu ve şiir grubundan atıldığı aralarındaki diyalog ile anlaşılır. Ixca ve Rodrigo'nun arasındaki konuşmanın temel unsuru 'başarı' kavramı olarak öne çıkmaktadır. Rodrigo'nun iç sesinden başarılı ve başarısız olanlar ayrımı sunulur, başarılı Meksikalılar yaşayanlar, başarısızlar ise ölümlerdir, Rodrigo'nun babası Gervasio Pola gibi (s. 84).

Romandaki kahramanların neredeyse tamamının uzamsal bir yolculukla tanıtıldığı bu alt bölümü kahramanların zamansal bir yolculukla geçmişlerine döneceği beş bölüm izleyecektir. 'Gervasio Pola' başlıklı bölümde Rodrigo Pola'nın babası Gervasio'nun hikayesi anlatılmaktadır. Meksika Devriminde Emiliano Zapata'nın ordusunda katılmış olan Gervasio ve üç arkadaşı Belén hapishanesinde karşı devrimci Huerta'nın adamları tarafından idam edilmeyi beklerken hapishaneden kaçarak dağlara sığınır. Burada iki gruba ayrılarak Zapata'nın ordusuna katılmayı planlarlar. Grubun lideri Gervasio yaralı olan ve yürüyemeyen arkadaşı Pedro'yu yalnız bırakarak yoluna devam eder. Soğuk ve açlıkla karşı karşıya kalan Pedro'nun iç sesi ile devrime katılan köylü kitlelerinin yine en çok zarar görenler olmaktan kaçamadığını gösterir; "İnsanların tutsağı olmak isterim, soğuk ve acının ve gecenin değil. Beni zincirlere vursunlar, yavrucuğum, sürünerek yürümemiş olurum. Ben tabii olmak istiyorum. Tabii olarak doğdum. İşin acı tarafı da bu..."²⁰ (s. 94). Gervasio, farkında olmadan Huerta'ya eklemlenen General Inés Llanos'un askerlerine teslim olarak ünlü Belén hapishanesine geri döner.

²⁰ "Prisionero de hombres quiero ser, no prisionero del frío y el dolor y la noche. Que me pongan los grilletes, mamacita, para no andar rodando. Quiero quedar sujeto. Nací sujeto. Ahí está la pena..",

Belén Hapishanesinde daha sonra Manuel Zamacona'nın amcası olduğunu öğreneceğimiz Yüzbaşı Zamacona, Gervasio'ya yarın idam edileceğini söyler. Tek başına idam edilmek istemeyen Gervasio, arkadaşları Pedro, Froilán ve Sindulfo'nun yerlerini söyleyerek yakalanmalarını sağlar (s. 97). Dört devrimci gözleri kapalı ve el ele tutunmuş vaziyette Yüzbaşı Zamacona'nın emri ile kurşuna dizilmeden bir saniye önce Froilán Viva Madero! diye bağırır (s. 98). Gervasio bu hikâyeye göre bir korkak ve arkadaşlarına ihanet etmiş bir haindir.

Gervasio Pola'nın hikayesini Ovandolar'ın hikayesi takip eder. Ovandolar Porfirio döneminde Bajío, Sonora ve Morelos'ta büyük çiftlik ve toprak sahibi olmuş, bu dönemin önemli seçkin ailelerinden biridir. Devrim ile birlikte yaşanan kaos ortamında Meksika'yı terk etmeye karar verirler. Sıkı bir Porfiriocu olan Doña Lorenza ABD'ye göç etmek istemese de eşi Don Francisco'nun isteği ile New York'a göçerler. Huerta karşı devrimi esnasında Meksika'ya dönmeye karar verseler de Don Francisco'nun ölümü ve karşı devrimin başarısız olması ile aile Fransa'ya göç eder. Ailenin tek oğlu Joaquín evlenir ve Benjamín adında bir oğlu olur. Aile Meksika'dan kaçan diğer seçkinler ile Neuilly'de Meksika'daki hayatlarına devam ederler: “Onlar neredeyse Meksika orasıdır” (s. 102). Oğlu beş yaşındayken eşini kaybeden Joaquín, Meksika'daki varlıklarını idare eden avukatın ölmesi ile aslında mal varlıklarının arttığını anlar ve yeni alanlara yatırım yapma zamanı geldiğini düşünerek tüm varlıklarını batırır. Aile 1935'te Meksika'ya eski evlerine beş parasız bir biçimde dönmek zorunda kalır. Yeğenleri Pimpinela, seçkin teyzesi Norma Larragoiti ve Federico Robles'i yemeğe davet ederek torunu Benjamín'e bankada bir iş vermeleri fikrine zorla da olsa ikna eder (s. 107).

Federico Robles başlıklı bölümde, olay akışı Robles'in ofisinde Ixca ile diyalogu biçiminde başlasa da çoğunlukla Federico'nun dış sesi ile çelişki gösteren iç sesi ile çatışması şeklinde devam edecektir. Morelia'da Purépecha yerlisi bir ailenin sayısız

çocuğundan biri olduğu anlaşılan Federico'nun ailesinin ve diğer yerlilerin daha önceleri ortak biçimde kullandığı topraklar 'yeni kanunlar'²¹ ile Ignacio de Ovando tarafından satın alınmıştı. Federico Robles, Ixca'ya her hâlükârda durumundan memnun olan babasından dem vururken büyük kuzeni Froilán Reyero'nun Río Blanco ayaklanmasında bulunduğunu ve arkadaşı Gervasio Pola'nın Zapata'nın ordusu için para topladığını, Porfirio Díaz'ın seçimlere saygı duymadığı takdirde ayaklanma çıkacağı hakkındaki sözlerini anlatırken devrim olmasa yerlilerin hiçbir kazanım elde edemeyeceklerini iddia eder (s. 111).

Robles, Froilán'ın devrimin en erken aşamasında vurulmasaydı ne olurdu sorusunu sorarken Ixca aynı soruyu şu an banker olan Robles'i de düşünerek farklı bir biçimde sorar: "Hepimizin kendimize sorduğumuz soru bu. O saf devrimciler şimdi yaşasalardı ne yapmış olurlardı? Flores Magón, Felipe Ángeles, Aquiles Serdán, bugün ne yapıyor olurlardı?"²² (s. 114). Robles on yaşındayken bir rahibin yanına verilir ve orada Latinceyi öğrenerek başarılı olur ve rahip tarafından papaz okuluna gönderilmeye hazırlanır. Papaz Agustín Zamacona, Robles'i ailesinin çiftliğine götürse de Robles burada çiftlikten kaçır, Federal askerler tarafından yakalanır, bunların elinden de bir atla kaçmayı başararak trenle kuzeye gider. Trende Carranzacı generallerden birini ve askerleri Latince şarkılar söyleyerek eğlendiren Robles'i general himayesine alır. Villa'nın ordusuna katılan Robles Nisan 1915'te ünlü Celaya Savaşında yer almıştır. Artık devrimin radikal kesimleri Zapata ve Villa ortadan kaldırılmıştı. Robles devrimin doğru tarafında durmayı başarmıştır, çünkü Obregón ve Calles devrimin liderleri olarak ortaya çıkmışlardı (s. 126). Robles, Ixca'ya Meksika Devriminden ne anladığını şöyle ifade eder: "Hala

²¹ 1856'da yürürlüğe giren arazi kanunnamesi Ley Lerdo, ABD'deki orta sınıflaşan çiftçiler benzeri bir sınıf yaratmak, Kilisenin kırdaki toprak sahipliğini engellemek ve devlete vergi kazandırmak için ortak arazilerin piyasalaşmasını öngören bir yasa olmuştur.

²² "Es lo que nos preguntamos todos. ¿Qué habrían hecho los llamados «revolucionarios puros» ahora? ¿Qué harían hoy los Flores Magón, Felipe Ángeles, Aquiles Serdán?"

milyonlarca okuma yazma bilmeyenler var, baldırı çıplak yerliler, üstü başı dökükler, açlıktan ölenler... Ama aynı zamanda milyonlar da var bizim, Devrimin inşa ettiği okullara giden, milyonlar var artık çiftlik bakkalına borçlu olmayan ve kendisine kentsel sanayinin kapılarının açıldığı, 1910'da olsa köle olacakken şimdi kalifiye işçi olan, besleme olacakken şimdi daktilo kullanan ve iyi maaş alan milyonlar var, otuz yıl içerisinde köylülükten orta sınıflığa geçen, araba sahibi, diş macunu kullanan ve her yılın her gününü Tecolutla'da ya da Acapulco'da geçiren milyonlar var.”²³ (s. 129). Robles için devrim, idealize edilemezdi; devrim milyonlar yoksulluğa mahkûm olmaya devam etse bile diğer milyonları da orta sınıf haline getirmiştir. Bu Robles için devrimin en büyük başarısı sayılırdı.

Robles'in eşi Norma Larragoiti ise Torreón'da ufak çaplı tüccar bir ailenin kızıyken babasının intihar etmesi ile dayılarının yanına Meksiko'ya gönderilmişti. Yeşil gözleri, beyaz teni ve papatya ile açtığı saçları ile çok dikkat çeken genç bir kız haline gelmişti. İlk sevgilisi Rodrigo Pola'yı bir siyasetçinin Mercedes-Benz sahibi oğluyla daha sonra da başka bir zengin çocuk olan Pedro Caseaux ile birlikte olmak için bırakmıştı (s. 137). Büyük çiftliklerde katıldığı partilerdeki zenginliğe hayran kalıyor, İspanyol kökenli babasının, annesi gibi mestiza bir kadınla nasıl evlendiğini düşünüyordu. Katıldığı partilerdeki zenginler Cardenas hükümeti aleyhinde konuşuyorlardı: “Petrol şirketleri olmadan görelim bakalım bu ülke ne kadar durabilecek. —¡ils sont bêtes!²⁴ Bir yerli²⁵

²³ “...*Ahí quedan todavía millones de analfabetos, de indios descalzos, de harapientos, muertos de hambre... Pero también hay millones que pudieron ir a las escuelas que nosotros, la Revolución, les construimos, millones para quienes se acabó la tienda de raya y se abrió la industria urbana, millones que en 1910 hubieran sido peones y ahora son obreros calificados, que hubieran sido criadas y ahora son mecanógrafas con buenos sueldos, millones que en treinta años han pasado del pueblo a la clase media, que tienen coches y usan pasta de dientes y pasan cinco días al año en Tecolutla o Acapulco.*”

²⁴ Aptallar!

²⁵ Burada yerli (indígena) ifadesi yerine metinde indio ifadesi geçmektedir. İspanyollar Amerika'yı istila ettikleri ilk dönemde kıtayı Hindistan sanmalarından dolayı burada karşılaştıkları toplumları Hintli yani indio olarak adlandırmışlardır. Bu durum daha sonra kalıcılık kazanmıştır ve indio aşağılayıcı bir kelime olarak varlığını bugün de sürdürmektedir. Metinde seçkinler kendi aralarında yerli yerine indio kelimesi kullanmaktadırlar, ancak Hintli ifadesi Türkçe'de doğru anlaşılmayacağından, Kızılderili ifadesi de genelde Kuzey Amerika yerlilerini tanımlayan aşağılayıcı bir ifade olduğundan yerli kelimesi kullanılmıştır.

tarafından yönetilen bir yerli ülkesi —...yeni bir Seçkinler Komitesi lazım. Çözüm oydu. Ya da Avrupa'dan göç. Hadi bu kadar da eleştirel olmayın. En azından ucuz viski, güzel bir iklim ve yatmaya can atan kadınlar var. — Ça, alors,²⁶ 2000 metre rakımda sevişmek, sadece keçiler ve Meksikalılar, tu sais.”²⁷ (s. 138). Norma 28 yaşına geldiğinde, arzu ettiği hayatı yaşayabilmek için cemiyette yerli Rothshild olarak tanımlanan Federico Robles ile evlenecektir (s.142).

Birinci bölümün ‘Rodrigo Pola’ başlıklı en sonuncu alt bölümünde ise Rodrigo’nun varoluşsal sorunları ile Meksika’nın varoluşsal sorularının birbiri ile birleştiği bir örgü ortaya çıkar. Rodrigo, Meksika gibi kökenini yani babasını tanımamıştır. Büyük bir başarısızlık ve yetersizlik duygusuna sahiptir; “Ve daha kötü bir şeyi anladım. Tüm eksikliklerimi anlamadaki becerim ve onları aşmaktaki yetersizliğim.”²⁸ (s. 148). Rodrigo Ixca’ya bu ülke nedir, nereye gitmektedir, bu ülkeyi anlamamanın formülü nedir diye sorarken aslında kendi kaderini de sorgulamaktadır. Babası, yalnız ölmekten korktuğu için arkadaşlarını ihbar etmiş bir haindir. Tek başına yetiştirdiği oğlundan umutlu olan annesi Rosenda’yı başarısız bir şairlik kariyeri ile hayal kırıklığına uğratmasının yanı sıra âşık olduğu Norma’yı da elde edememiş ve hiçbir zaman unutamamıştır.

Romanın ilk bölümünü karakterlerin dağınık ve birbirleri ile bağlantısı zayıf bir biçimde okuyucuya sunulduğu karmaşık bir bölüm olarak tanımlamak mümkündür. İlk bölümde Fuentes neredeyse romandaki tüm kahramanları bazen uzam ve zaman bağlantıları olmadan iç çelişkileri ile birlikte inşa eder. Olay örgüsü daha ana unsurları

²⁶ Vay.

²⁷ “—*Vamos a ver cuánto dura este país sin las compañías petroleras. —¿ils sont bêtes! Un país de indios, y gobernado por un indio...*”—...*hace falta otra Junta de Notables. Allí estaba la solución. O en la inmigración europea... Bueno, no sean criticones. Por lo menos hay whisky barato, buen clima y mujeres ansiosas de acostarse con uno.*—*Ça, alors...! Fornicar a dos mil metros de altura, sólo las cabras y los mexicanos, tu sais.*”

²⁸ “*Y me enteré de algo peor. De mi capacidad para conocer todos mis defectos, y de mi incapacidad para superarlos.*”

ile okuyucuya sunulmamıştır. Karakterlerin ve romanın temel nitelik ve unsurları ortaya karmaşık ve oldukça sembolik bir biçimde serilmektedir. Fuentes'in bu açıdan büyüğü gerçekçilikten sembolik gerçekçiliğe doğru bir tarza geçiş yaptığı iddia edilebilir. Aynı zamanda Meksiko kenti karakterleri birleştiren nötr bir platform olmak yerine, romanın ana akslarından biri, bir karakter olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka önemli nokta ise etnik ve sınıfsal ayrılıkların hem kentsel ölçekte hem de insan ilişkilerinde sıkça vurgulanmasıdır.

2.2. İkinci bölüm ve olay örgüsünün netleşmesi

Fuentes kitabın en uzun bölümü olan ikinci bölümde hem karakterler arasındaki bağlantıları hem de olay örgüsünün temel hatlarını daha net bir biçimde çözümleme yoluna gitmektedir. Bölüm eski günlere ve başkentin eski haline öykünen bir dedenin torununa Díaz'dan sonra ülkenin ve başkentin bittiğini anlattığı otobüs yolculuğu ile başlar. 'Ciudad de los Palacios' başlıklı bu ilk bölümde Norma ve Federico'nun birbirine karşı hiçbir duygu beslemediklerini, Norma'nın eşinden tiksindiğini, Federico'nun da Norma'yı bir saat gibi tahmin edilebilir ve mekanik bulduğunu anlarız. Federico için sevişmek sadece Hortensia Chacón ile gerçekleşir; ikisinin vücudu nasıl sonuçlanacağı belli olmayan korku ile birleşir ve bu birleşmeden bir yıkım ve inşa ortaya çıkar (s. 177). Bölümde aynı zamanda cemiyetin Porfirio döneminden kalma isimleri ve yeni zenginler arasında gerçekleşen ve Meksika'yı küçümseyen diyaloglar sunulmaktadır; "Meksikacık hep Meksikacık olarak kalacak....Bir insan New York'ta, Paris'te, dünyanın merkezinde,

senin gibi giyinen ve konuşan insanlar ile yaşayabilecekken Meksika’da ne işimiz var bana söyler misin? — Mazoşizm canım”²⁹ (s. 182-183).

Bir sonraki alt bölümde Ixca Cienfuegos, Federico Robles’in romanın başında telefonda sert bir biçimde konuştuğu Librado Ibarra’nın kaldığı odada onunla konuşurken okuyucunun karşısına çıkar. Burada Ibarra’nın Robles ile devrimden silah arkadaşı olduğu ancak Robles’in avukatlık eğitimi aldıktan sonra sekreteri olduğu General sayesinde eski çiftlik sahibi aristokratlardan büyük miktarda toprağı ucuza alıp satarak zengin olduğu ortaya çıkmaktadır (s. 204). Başkan Cárdenas döneminde toprak alım satım işinden çıkmak durumunda kalırsa da daha sonra paranın aslında toprakta değil inşaatta olduğunu anlamış olan Robles, kente artan göçler ve barınma ihtiyacını çok iyi değerlendirir; Devrim bu yüzden yapıldı tabii. Meksiko’da konut blokları olsun diye.³⁰ (s. 207).

Pre-hispanik dönemde halkı tanımlamak için kullanılan ‘Maceualli’³¹ başlıklı bölümde bracero Gabriel’in arkadaşları ile şehirde yaptıkları serserilikler ortaya konurken ilk defa dul Teódula Moctezuma’nın ismi geçer ve serserilerin sorun çıkartmaya çalıştıkları “kırişık gömlekli ve kısa kollu” (Ixca olduğu anlaşılan) gencin Teódula’nın arkadaşı olduğu belirtilir (s. 215). Aynı zamanda Gabriel’in dedesi Pioquinto’nun Villa’nın ordusunda savaşmış ve Villa ile birlikte Meksiko’ya girerek –Villa ve Zapata’nın ünlü başkanlık koltuğuna oturma fotoğrafına atıfla- başkanlık koltuğuna oturdukları anlaşılmaktadır (s. 219). Teódula ve Ixca arasında geçen diyalog ile bu iki

²⁹ “...“*Mexiquito siempre será Mexiquito...Si puede uno vivir en Nueva York o en París, en el centro del mundo, con gentes que hablan y se visten como tú, ¿quieres decirme qué estamos haciendo en México? — Masoquismo, querida...*”

³⁰ “*Para eso se hizo la Revolución, pues. Para que hubiera fraccionamientos en la ciudad de México.*”

³¹ Halk, vasal, Gran Dicionario Náhuatl, <https://gdn.iib.unam.mx/termino/search?queryCriterio=macehualli&queryPartePalabra=inicio&queryBuscarEn=nahuatlGrafiaNormalizada&queryLimiteRegistros=50>

mistik karakterin derin bir ilişkiye sahip oldukları, Teódula'nın Ixca'dan bir sunak beklediği görülür.

Bir sonraki 'Rosenda' başlıklı bölümde metnin neredeyse tamamı italiktir. Rodrigo Pola'nın annesi Rosenda, yalnız başına ölüm yatağındadır ve Ixca kendisine sorular yöneltmektedir. Metnin italik olmasından, Ixca'nın sorduğu sorulara Rosenda'nın cevap vermediği ancak farklı bir bilinç dünyasında iç ses olarak konuştuğu anlaşılmaktadır. Ya da Ixca burada Azrail gibi doğa üstü kurgusal bir karakter ya da hayalet olarak ölüm döşeginde bir kadının bilincinde bu sorguyu gerçekleştirmektedir. Rosenda, kendisi ve oğullarını yalnız bırakan eşi Gervasio'ya öfkeli, çünkü Gervasio devrimde kendini kurban eden, başarısız olan yani ölenlerin tarafında kalmıştır: "Sen hep aynı kaldın, ölü ya da her neredeyse: Otuz yaşında o idealist ve serserilik içindeki hayalperest adam olmaya devam edemezdin. Şunu anlamıyor musun Gervasio, bir erkek beslemesi gerektiği bir eşi ve bir çocuğu olduğunda artık kendi kaderinin peşinde gitme hakkını kaybeder? Bir hapishanede kurşuna dizilmiş, naif, hayalperest adam! On sene sonra şimdi zengin olabilirdin, yeni zenginler gibi, Belén'de ölmeyen herkes gibi, yaşadığı mahallelerdeki yeni evlerine mobilyalar almaya gittiklerinde kollarını iki yana bırakıp mahzendeki sahneleri hatırlayabilirdin, herkes akın akın savaştan dönerken ben utanç içindeydim, ve eskiler kendilerini iyi konumlara getirmeyi bilirken, Sen, Gervasio, senin kendini ortaya atma hakkın yoktu: kendini şimdi zengin ve güçlü olan herkes gibi korumalıydın."³² (s. 260). Rodrigo'nun hayatı annesi Rosenda'nın ölümünden etkilenmez görünür, cenaze ile Ixca ilgilenir. Mesiko Metropolitan Katedralinde Ixca ve Teódula,

³² "Tú te quedaste siempre igual, muerto o donde estés: ya no podrás ser más que aquel iluso de treinta años, metido a bochinchero idealista y ¿no te das cuenta Gervasio que un hombre no tiene derecho a seguir su destino en cuanto tiene que alimentar a una mujer y a un hijo? Iluso, iluso, fusilado en una cárcel y ahora, diez años después, podrías ser rico y dejaba caer el brazo y recordaba las escenas del almacén, donde los nuevos iban a comprar ajuar para las nuevas casas de las nuevas colonias donde iban a habitar todos los que no murieron en la cárcel de Belén, todos, venidos en un tropel que me llenaba de vergüenza, y los antiguos que se habían sabido acomodar y Tú Gervasio no tenías derecho a exponerte; debías haberte protegido como todos estos que ahora son ricos e influyentes."

Rodrigo'nun annesinin ölümü karşısındaki tepkisizliğinden bahsederler. Teódula, Rodrigo'ya annesinin öldüğünü söylediğinde Rodrigo'nun tepkisi ne hakla benimle 'sen' diyerek konuşursun olur (s. 282).

Meksiko Metropolit Katedrali ve önündeki büyük meydan olan Zócalo, Meksiko'nun pre-hispanik merkezi olan Tenochtitlan üzerinde yükselirler. Bu sebeple Ixca ve Teódula'nın buradaki varlığı semboliktir. Rodrigo seçkinliği ve fakirliği görmüş her iki tarafta da reddedilmiştir: "Ve o merkezde takılı halde, her iki dünyadan reddedilmiş olmaktan gelen, orta alanın bilincine sahip tek insan."³³ (s. 288). Rodrigo ve Ixca'nın bundan sonraki diyalogu ikisinin beraber girdiği bir trans haline benzemektedir. Bu duyular üstü halin temel unsuru kurban verilmesi meselesidir. Ixca, Rodrigo'nun kurban vermesi gerekmediğini, kurbanın babası olduğunu söylerken Rodrigo tersini iddia eder; babası arkadaşlarını ihbar eden bir korkaktır.

Burada daha önce bahsettiğimiz Meşika inanışına göre evrenin yeniden yaratılışı efsanesine ve 5. güneş mitine doğrudan referansta bulunmaktadır: "Cüzzamlıydı, bir cüzzamlı, evet, kendini yaratılış ateşine atan o. Bir gezegene dönüşerek yeniden doğdu. Hareketsiz bir gezegen. Çünkü tek bir kurbanlık, bu örnekteki gibi, yetersizdi. Günlük kurbanlar gerekliydi, güneşin ışıldaması için, onun yerine koşması, yiyip içmesi için günlük bir besin. Hayır, bir Tanrı ya da tekil bir kurban görmüyorum. Kentin üzerinde Güneşi ve Yağmuru görüyorum."³⁴ (s. 298). Bu tartışma ile romanın en önemli unsurlarından ve çözüm yollarından biri ortaya çıkmış bulunmaktadır. İçinde yaşadığımız bu son evrenin diyalektik ve döngüsel oluşumunda – ki Rodrigo Pola bir defasında beni sadece diyalektiğim ilgilendirir der- tanrılar ve kahramanlar değil sıradan bir insan,

³³ "Y él anclado en el centro, el único hombre con conciencia de la zona intermedia, del estar entre dos mundos que lo rechazaban."

³⁴ "—Fue un leproso... un leproso, sí, el que se arrojó al brasero de la creación original para alimentarlo. Renació convertido en astro. Un astro inmóvil. Es que un solo sacrificio, así fuera ejemplar, no bastaba. Era preciso un sacrificio diario, un alimento diario para que el sol iluminara, corriera y alimentara a su vez. No, no veo un solo Dios ni un sacrificio aislado. Veo al Sol y a la Lluvia en la cima de la Ciudad."

Nanahuatzin'in, kendini kurban etmesi ile insanlık var olabilmıştır. Ama Ixca'ya göre kurban olunmak tekil bir olay olamaz. Meksiko'nun yazgısına sürekli olarak tanrılara kurban verme zorunluluğu yazılmıştır.

'L'Águila Siendo Animal' adlı bölümde Ixca Cienfuegos ve Manuel Zamacona, Norma Larragoiti ve Federico Robles tarafından evlerine akşam yemeğine davet edilirler. Akşam boyunca Zamacona ve Robles arasında Devrimin sonuçları tartışılır. Robles, gelişmeyi ve ilerlemeyi orta sınıfların genişlemesine bağlamaktadır; "İnsan doğasını tanırım. Erkekler mülk isterler. Bir araba. Çocukları için eğitim. Hijyen. Başka bir şey değil."³⁵ (s. 315). Zamacona ise saf kapitalizm ile devrimin kendi açtığı yolları tıkadığını, yeni seçkinler yarattığını iddia eder. Zamacona'nın sahte muhalefetin PRI'nin ilelebet iktidarda kalması için var olduğunu iddia etmesi zamanı açısından cesur bir eleştiridir: "Tek partinin, bu muhalefet partileri olarak adlandırılan ama PRI'nin etkin müttefiklerinden başka bir şey olmayan partilerden daha tercih edilir olduğu konusunda hem fikirim. Reddettiğim şey tek partinin Meksika'nın siyasal hayatını mahkûm ettiği uyuşukluktur ki bu uyuşukluk, Meksika'nın sorunlarının çözümüne yardım edebilecek, ruhbancı reaksiyonerizm ya da sovyetik reaksiyonerizme hiçbir zaman meyil etmeyecek ancak bugün için uykuda bulunan unsurların içindeki ilgisizliği sarsıp örgütleyebilecek toplumsal hareketlerin doğuşunu engellemektedir."³⁶ (s. 320).

Bu bölümden sonra olay örgüsü daha da netleşecektir. Ixca Cienfuegos şimdi Pimpinela de Ovando ile bir barda buluşmuştur. Ixca çok geçmeden Pimpinela'yı kızdırır ve Pimpinela barı terk eder. Ancak yine italik bir metinle Pimpinela'nın bilinç dünyasına

³⁵ "Conozco la naturaleza humana. Los hombres quieren bienes. Un carro. Educación para sus hijos. Higiene. Nomás."

³⁶ "Estoy de acuerdo en que el "partido único" es preferible a cualquiera de esos llamados partidos de oposición que parecerían, más bien, los aliados efectivos del PRI. Lo que rechazo es la somnolencia que el "partido único" ha impuesto a la vida política de México, impidiendo el nacimiento de movimientos políticos que pudieran ayudar a resolver los problemas de México y que podrían organizar y sacar buena parte de la indiferencia en que hoy dormitan elementos que jamás se afiliarían a los partidos de la reacción clerical o de la reacción soviética."

şahit oluruz. Ovandoların devrim ile çiftliklerinden sürülmesi, babasının her ne pahasına olursa olsun topraklarını savunmak istemesi, artan kaos ile Pimpinela ile annesinin Meksiko'ya göçmeleri ve parasız kalmaları, Pimpinela'nın güzel bir genç kız haline geldiğinde Roberto Régules ile tanışması ve onunla evlenmek istemesi ancak annesinin genci ailelerine layık bulmayarak evliliğe izin vermemesi. Pimpinela, Régules'in başka bir kadınla –sekreteriyle- evlenip daha sonra çok zengin olması ve buna rağmen kendisinin fakirlik içinde yaşamasını annesinin suratına vurur ancak hasta yatağındaki annesi suçlunun kendisi olmadığını ikisinin bir arada mutlu olduğunu söyler (s. 336). Ancak Pimpinela'nın başka planları vardır: Roberto'nun eşi Silvia'yı, Norma'ya yaptığı gibi Lorenzo Teyze ile tanıştırmak vaadiyle avucuna alır. Daha sonra Silvia'yı Pedro Caseaux ile tanıştırmak âşık olmalarını sağlayacaktır.

Robleslerin evindeki bir başka yemek sonrasında Federico odasına çekilirken Ixca ve Norma birbirlerine yaklaşarak birlikte olurlar. Ancak burada Norma Ixca ile mi yoksa bir hayalet ile birlikte mi olmaktadır? Ixca, Norma'nın ailesinin devrimle beraber varlıklarını kaybeden soylu bir aile olmadığını, orta halli bir aile olduğunu ve kardeşi ile Kuzeyde bir madende tanıştığı gerçeğini Normanın yüzüne vurur. Norma'nın kontrolü kaybetmesi Ixca'nın daha da dayanılmaz olmasını sağlamaktadır: “Bana söylemek istediklerini söylemesine izin vermem gerekiyor. Neden o ve başkası değil? Benim dünyam artık bellidir, buraya ulaşmak için çok çalıştım ve artık sadece sahip olduklarımın zevkini çıkarmak istiyorum – ve bu adam bana bazı şeyler söylemek istiyor, beni daha çok arzulamaya sevk eden şeyler, infilak edene kadar; ve ben onun söylediklerini benim kelimelerim ile susturamıyorum, onu sadece bedenim ile susturabiliyorum ve bedenimi hiçbir zaman şimdi olduğu kadar tehlikeli ve mutlu hissetmedim.”³⁷ (s. 351).

³⁷ “No debo permitirle que diga lo que me quiere decir ¿por qué él y ningún otro? mi mundo está hecho, me costó trabajo llegar aquí y ahora sólo quiero gozar de todo lo que tengo —y este hombre quiere decir palabras, palabras que me hagan desear más y más, y más, hasta que estalle; y yo no puedo callarlo con

Bununla birlikte her yerde banker Federico Robles'in mali zorluklar içinde olduğu hakkında dedikodular dönmektedir. 'Paradise in Tropics' başlığındaki alt bölümde Ixca ve Norma, Robles'in Acapulco'daki yazlık evinde tatil yapmaktadır. Norma, Ixca'nın kendisini yok etmek istediğini düşünmektedir ve beraber tekneyken Ixca'nın suya düşmesine ve can simidi alamayarak boğulmasına sebep olacaktır. Robles'in batmak üzere olduğu dedikodularının kaynağı Pimpinela gibi gözükmemektedir (s. 367). Bir yandan da Rodrigo Pola içi boş ancak çok izlenen filmlerin aranan metin yazarı olarak ekonomik olarak hızla rahatlamaktadır. Norma ise Ixca'nın ölü bedeninden hızla uzaklaşarak delirmişçesine tanımadığı insanlarla birlikte olur (s. 380).

Diğer bir yandan Régules, Robles'i iflasa sürüklemek için son hareketini gerçekleştirir. Robles'in kredi kaynaklarını keserek son toprak alımı operasyonunu boşa çıkarır. Robles mevduat sahiplerinin ve kendisine kredi veren kurumların paralarını geri talep etmesi ile her şeyini kaybeder ve iflas eder. Herkesin belirli oranlarda kendi zenginliği için çaba gösterdiği ancak Robles'in sınırı aştığı konusunda tüm siyaset, cemiyet ve iş insanları hem fikirdir.

Bu noktada, Ixca'nın mistik ve insan üstü kişiliği bir defa daha perçinlenir. Acapulco'da boğulmuş olan Ixca hikâyeye geri döner ve Teódula ile olanları analiz eder. Yalnızca Ixca daha siyahlaşmış, morlaşmış ve gözleri kapkara hale gelmiştir. Teódula nasıl olur da güneşle kavga ettiğini sorar. Ixca bugünkü güneşin kendi güneşleri olmadığını söyler. Teódula, Norma'nın dünyayı kendileri gibi algılamadığını söyler, toprağımız onu da yutacaktır; "dul kadın konuşurken sakız çiğnemekte tırmığa benzeyen

mis palabras, sino con mi cuerpo y nunca he sentido mi cuerpo tan peligroso y tan alegre como ahora,... " orjinalinde de italik.

gövdesinin silüetini Cienfuegos'un sırtına eğmekteydi –hayatı yaratan insanlar değildir ama bastıkları topraktır. biliyor musun?”³⁸ (s. 389).

Robles'in iflas ettiğinden habersiz, Ixca'nın 'ölümünden' bu yana farklılaşmış olan Norma önce Pimpinela'yı sonra da Rodrigo'yu aşağılar. Norma, Rodrigo'yu onun fakir olmasından dolayı değil, kendisine sahip olmayı istememesinden, sadece ideallerine şahit olmasını istemesinden dolayı terk ettiğini söyler (s. 417). Beraber oturdukları bardan çıkarken Rodrigo'yu ezerek evine bırakmayı teklif ettiği anda, Rodrigo'nun üstü açık Jaguar'ı kapıya yanaşır. Norma'nın suratının aldığı hal, Rodrigo'nun Norma'ya duyduğu tüm hislerin tamamıyla tükendiği an olacaktır (s. 419). Bir taraftan da gazete satan çocuklar, ünlü banker Federico Robles'in batışı haberini vermektedirler.

Bu arada, iflasının ve yapacağı hiçbir şeyinin kalmadığını anlayan Robles, Ixca ve Manuel Zamacano ile buluşmak üzere tarihi merkezde basit bir kafede buluşurlar. Burada üçlü arasında Meksika ve Meksika Devrimi üzerine uzun bir diyalog izlenir. Ixca'ya göre Meksika gezegenin göbek deliğidir ve Meksika kurtulmadan insanlığın kurtulması mümkün değildir: “Dünyanın kurtuluşu bu anonim halka, gezegenin göbek deliği, merkezi olan bu halka bağlıdır. Meksika halkı, gerçek küreye dişleri saplanmış olarak yaşayan dünyanın tek çağdaş halkıdır.”³⁹ (s. 430). Ancak burada Ixca'nın bir tezi vardır: “...boş yere ölen, kurban edilen her Meksikalının ölümünden mesul bir Meksikalı vardır. Tezime geri dönüyorum: Bu ölümün boş yere olmaması için birinin suçu üslenmesi gerek. Her kırbaçlanan yerli için, her baskı altındaki işçi için, her açlık çeken anne için.”⁴⁰ (s. 432). Fuentes yine pre-hispanik toplumlardaki kurban motifine atıfta bulunmaktadır.

³⁸ “...la viuda se mascaba las encías mientras hablaba, encorvaba su silueta de guadaña carnal sobre la espalda de Cienfuegos— no son los hombres los que hacen la vida sino la tierra misma que pisan, ¿sabes?...”

³⁹ “La salvación del mundo depende de este pueblo anónimo que es el centro, el ombligo del astro. El pueblo de México, que es el único contemporáneo del mundo, el único pueblo que aún vive con los dientes pegados a la ubre original.”

⁴⁰ “...por cada mexicano que murió en vano, sacrificado, hay un mexicano responsable. Y regreso a mi tesis: para que esa muerte no haya sido en vano, alguien debe asumir la culpa. La culpa por cada indígena azotado, por cada obrero sometido, por cada madre hambrienta.”

Romanın en sembolik bölümlerinden biri olan ‘Calavera del Quince’ bölümü ise hızla hikâye örgüsünün sona yaklaştığı bir alt bölümdür. Bölüm 15 Eylül’de yani Meksika’nın bağımsızlık günü kutlamaları ile başlar. Robles tamamen iflas etmiş durumda kafeden ayrılır. Manuel Zamacona Acapulco’ya gitmek üzere hazırlanırken Ixca’yı da davet etse de Ixca bir defa ölmüş olduğu Pasifik Okyanusuna tekrar gitmeyi reddeder. Romanın başında kaybettiği şöför kocası için tabut arayan Rosa Morales bu sefer hasta olan oğlu Jorguito’nun ölmesiyle defin için tabut aramaktadır. Manuel Zamacona, okyanusa yaklaştığında bir meyhaneye soru sormak için girdiğinde, hiçbir sebep yokken, kendisine ters baktığını düşündüğü biri tarafından öldürülür. Meksiko’da ise Gabriel, arkadaşları ile bir meyhanede sarhoş olup dans ederken, kendisini ellediğini düşünen bir adam tarafından bıçaklanarak öldürülür. Ixca’nın boş yere öldürülen her bir Meksikalı için bir kurban verilmesi tezi doğrulanmış gibi görünmektedir.

Ancak asıl kurban daha verilmemiştir. Federico Robles, evine döndüğünde Norma’ya iflas durumunu açıklar ve mücevherlerini kendisine vermesini söyler. Norma mücevherleri vermek şöyle dursun, yarın onlarla Robles’i terk edeceğini söyler; “Seninle! Fakat ben bu evle, bu araba ile, mücevherlerim ile evlendim seninle değil!”⁴¹ (s. 453). Norma odasına çıkıp kapıyı kitler. Rosa Morales komşusu Teódula’dan Robleslerin evine giderek çocuğu öldüğü için gelemeyeceğini söylemesini rica eder. Teódula eve geldiğinde evi ateşler içinde bulacaktır, Norma ise kendi odasında kilitli kalmıştır. Bu durumu gören Teódula atalarından kalma ve bugüne kadar kimsenin dokunmaya cesaret edemediği mücevherlerini ateşin içine atar; “Teódula kollarındaki, boynundaki, kulaklarındaki mücevherlere asılarak çıkartıp tavşana benzeyen gergin bir yumuşaklık ile ateşler içindeki kapıya koştu; eski katmanlardan oluşan derisi, sönmüş kömürlerden oluşan gözleri, dünyanın gözünde karanlık ve saklı tüm hayatı ateşin yanına alev almıştı

⁴¹ “¡Contigo! ¡Pero si yo estoy casada con esta casa, con el automóvil, con mis joyas, no contigo!”

Teódula kollarını havaya kaldırdı ellerinde çok eski zamanlardan kalma mücevherler yangından daha kuvvetli bir biçimde ışıldamaktaydı. –Teşekkürler oğlum – sesiyle birlikte tüm bedeni titredi ve mücevherleri duman içinde boğulan salonun ortasına fırlattı.”⁴² (s. 464). Bu senaryo ile birlikte artık kurban verme töreni tamamlanmış olmaktaydı.

İkinci bölümün son iki alt bölümünde Manuel Zamacona’nın annesi Mercedes Zamacona’nın hikayesi anlatılır. Buradan anlaşıldığı üzere Manuel Zamacona’nın tanımadığı babası Federico Robles’tir. Manuel’in annesinin dayısı, çiftliklerine rahip okuluna yollamak istediği Federico ile birlikte gitmiş, Mercedes de bu genç ile birlikte olmuştur. Yollarda gözü açık bir biçimde uyuyarak dolaşan Federico Robles ise işlediği günahları beyinde Manuel Zamacona’nın sesi ile dinlemektedir. Başiboş dolaşmakta olan Federico, Gabriel’in öldürüldüğü ve cenazesinin bulunduğu meyhaneye girer ve Belén’de öldürülen kuzeni, kendisinin öldürttüğü sendikacı Feliciano Sanchez’i hatırlar. Bundan sonra Hortensia Chacón’un evine giderek onunla birlikte kaybolacaktır.

2.3. Olay örgüsünün çözülmesi

Üçüncü bölüm kitabın en kısa ve romanın genel yapısından farklı kurgulanan bölümüdür. Kurbanların verilmesinden sonra hikâye baştan geriye sarıyor hissi uyanır. Ülkenin önemli finansçılarından sayılan Roberto Régules’in kızı Betina, başkentin ve cemiyetin en popüler kızlarından biri konumuna gelmiştir. Guanajuato’lu olan Régules, kızını bu kente yolladığında, bu kentin yerel seçkinleri kentin en çalışkan ve yakışıklı

⁴² “ Teódula, arrancándose las joyas de los brazos, del cuello, de las orejas, corrió con una suavidad tensa de conejo hasta la puerta en llamas; su piel de costras antiguas, sus ojos, carbón apagado, toda su vida oscura y escondida a los ojos del mundo brilló junto con el incendio: Teódula levantó los brazos: en sus manos, relumbraban las joyas antiquísimas, más potentes que el estruendo de las llamas. —¡Gracias, hijo! —gimió, más con el cuerpo entero que con la voz, y arrojó las joyas hacia el centro del salón sofocado de humo”

genci olan Jaime Ceballos ile Betina'nın tanışmasını sağlarlar. İkili hızlı bir biçimde birbirlerine âşık olurken, Meksiko'ya dönen Betina, sevgilisi Jaime'yi de yanına çağırır.

Meksiko'ya gelen Jaime, Bobó'nun düzenlediği bir partide cemiyete tanıtılacaktır. Ancak Jaime başkentin modasından, akımlarından, uzaktır. Jaime'nin çekingenliği, konuşma bilmezliği, Betina'yı utandırır da ona duyduğu ihtiras ile çelişkide kalır. Jaime'yi cemiyete uydurmak zorundadır. Rodrigo Pola ise Pimpinela ile evlenmiştir. Artık cemiyetin en aranan isimlerinden biridir. Rodrigo, Bobó'nun partisinden sabahın birinde çıkıp arabasına doğru ilerlediğinde arabanın içinde birinin olduğunu fark eder. Bu gözleri simsiyah olmuş ve yüzü yaşlanmış Ixca'dır. Ixca ile Rodrigo'nun diyalogu gittikçe şiddetlenir. Ixca, Rodrigo'nun süper egosu konumunda gibidir. İlk defa başarılı ve mutlu olan Rodrigo'nun geldiği noktadan utanması gerektiğini, Rodrigo'nun hayatının bir yalandan oluştuğunu söyleyecektir. Rodrigo aracı sürmekteyken Ixca Rodrigo'nun gaz pedalı üzerindeki ayağına basarak aracın hızlanmasını sağlar, araç tam kontrolü kaybedecekken Rodrigo'nun ısrarı üzerine ayağını gaz pedalından çeker. Araçtan inen Ixca, karanlıkta ve Aralık soğukunda bir sis olarak kaybolacaktır (s. 520). Bu olayda da Ixca'nın hayaletvari ve doğa üstü karakteri görülmektedir. Hayatının bir yalandan ibaret olduğunu düşünen ve gaza basan kişi Ixca mıdır yoksa Rodrigo'nun kendisi midir?

Kitabın 'La región mas transparente del aire' başlıklı son bölümünde ise Fuentes şiirsel ve alegorik bir kapanış sunmaktadır. Meksika'nın tarihsel isimleri, romanın kahramanları ile bir bir tekrar anılır; "yüz derisinin üzerindeki yüz derisi, bin yüz ve bir maske... ve senin ismin olmadan sen".⁴³ (s. 525).

Roman başladığı gibi Ixca ve Gladys García ile bitecektir. Nonoalco köprüsü üzerinde Galdys gecenin son sigarasını içmektedir. Sigaranın külleri derme çatma laminant çatıların üzerine düşerken Gladys şehrin sabah kokusunu içine çekmektedir.

⁴³ "la piel del rostro sobre la piel del rostro, mil rostros una máscara...y tú sin tu nombre..."

Tam da bu anda Ixca'nın sesi Gladys'in parmaklarına dokunarak kulağına sadece fısıldamak ister: “*Aquí nos tocó. Qué le vamos a hacer. En la región más transparente del aire.*” (s. 539).

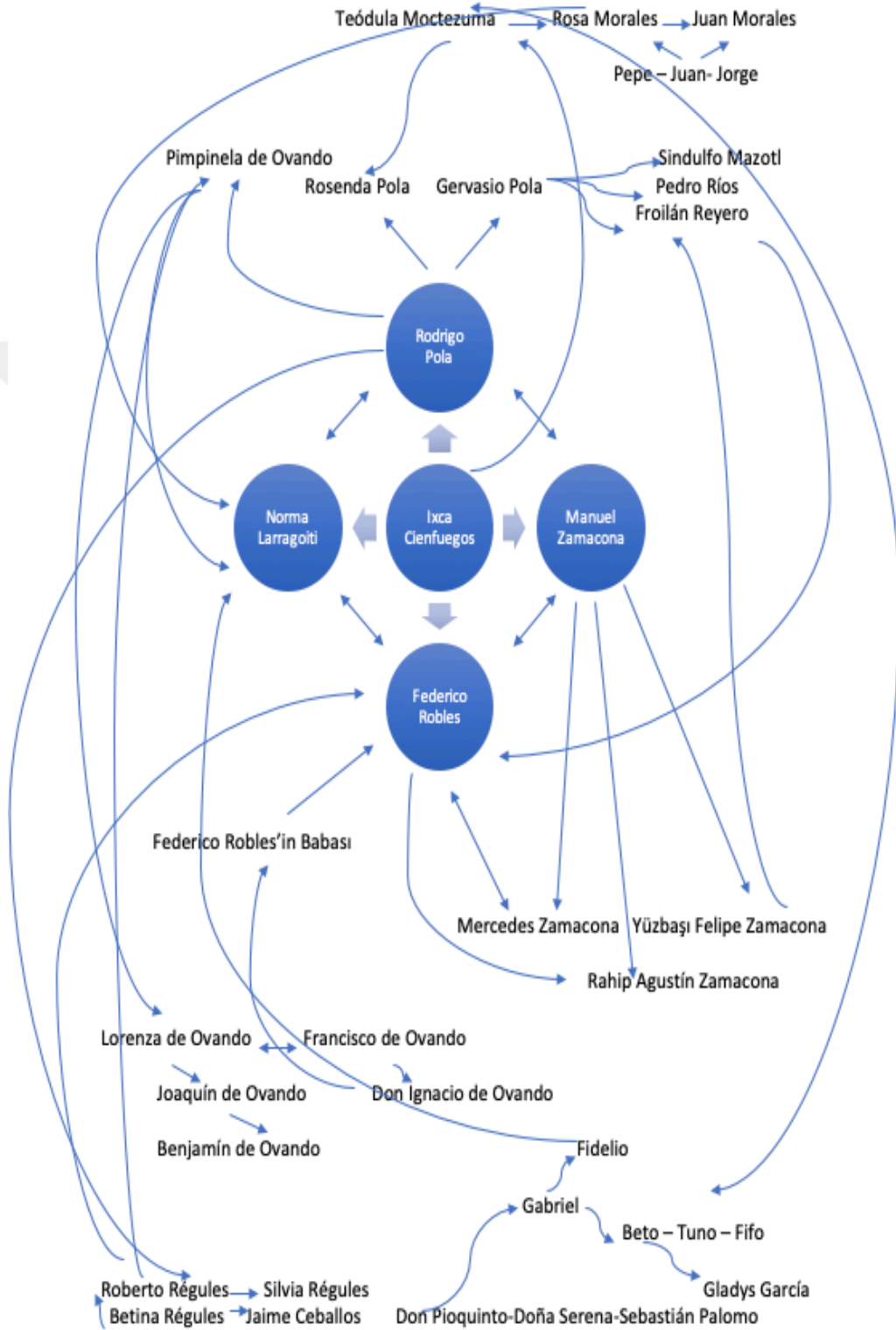
Roman hem uzamsal hem de mekânsal olarak belirli bir örüntü takip etmediğinden, kişiler arasındaki bağlar da okuyucu açısında grift ve kavranması güç bir düzlemde ilerlemektedir. Birinci, ikinci ve üçüncü ağızdan sürdürülen anlatının bazen italik metinlerle sözlü düzeyden bilinç düzeyine inmesi de olay akışının ve diyalogların anlaşılmasını güçlendirmektedir. Hiç şüphesiz, özellikle ikinci bölümden itibaren olay örgüsünün gideceği istikamet belli olması ile birinci bölümdeki kaotik yapı biraz da olsa azalır ve karakterler arasındaki ilişki daha görünür hale gelir. Her yerde ve her zaman hazır görüntüsü veren mistik ve doğa üstü karakter Ixca Cienfuegos, romanın merkez karakteri olarak tanımlanabilir. Cienfuegos'un yakın bir biçimde bağlı olduğu Federico Robles, Norma Larriogoiti, Rodrigo Pola ve Manuel Zamacona birbirlerine belirgin ve daha sonra romanın akışı ile ortaya çıkacak olan zımnî ilişkilerle bağlıdırlar. Ancak bunun dışında, romandaki tüm karakterler birbirleri ile zayıf ya da güçlü bağlarla bağlanarak romandaki ortak kader algısını güçlendirirler.

Montero (1976) ikonolojik bir seviyede olarak Ixca Cienfuegos ile Teódula Moctezuma'nın Azteklerin birincil tanrısı olan savaş tanrısı Huitzilopochtli ile onun annesi olan yeryüzü tanrısı Coatlicue'yi temsil ettiklerini ve bu temsilin her iki karaktere de romanın kendi örgüsünden bağımsız bir hareket imkânı sağladığını belirtir. Montero (1976), romana yöneltilecek eleştirilerin ve Ixca karakterinin romandaki uyumsuzluğu yönündeki argümanların doğru olmadığını, Octavio Paz'ın “*centro secreto de la novela*”⁴⁴ ve “*la conciencia de la ciudad*”⁴⁵ olarak tanımladığı Ixca'nın aslında dekoratif

⁴⁴ Romanın gizli merkezi.

⁴⁵ Kentin bilinci.

bir karakter olmanın ötesinde romanın tüm diğer tematik unsurları ile ilişkili olan merkezi bir karakter olduğunu iddia eder (Montero 1976: 63).

Görsel 5: *La región más transparente*'de kahramanların ilişkisellikleri

Ana karakterlerin birincil ve belirgin olan bağlantılarının yanında ikincil karakterler de birbirlerine ve diğer karakterlere büyük bir kentin küçük birer mensubu gibi dokunmaktadırlar. Taksici Juan Morales, Bobó'nun evine partiye giden Junior ve Pichi'yi taşıyan taksinin şoförüdür ve Junior'ın başka birini alma yönündeki talebini reddeder, çünkü şans eseri büyük miktarda para kazanmıştır ve kendisinin sonunu getirecek felekten bir gece ile ailesini restorana götürmek istemektedir (s. 29). Juan'ın ölümü eşi Rosa'yı Robleslerin evinde çalışmaya zorlayacaktır. Yine ikincil karakterlerden bracero Gabriel'in kardeşi Fidelio, Bobó'nun partisinde Rodrigo ve Norma'nın kadehlerini taşıracak bir biçimde hızla doldurmaya çalışmakta olan garsondur çünkü saat 11 olmuştur ve kardeşi Gabriel ABD'den neredeyse gelmiştir (s. 53).

Romanda daha sonra ortaya çıkacak tarihi bağlar da mevcuttur. Rodrigo Pola'nın babası Gervasio Pola ile arkadaşlarını Manuel Zamacona'nın yüzbaşı amcası Felipe Zamacona kurşuna dizer. Rodrigo Pola'nın babası ile Federico Robles'in büyük kuzeni Froilán Reyero aynı devrimci mücadele içinde beraber kurşuna dizilmişlerdir. Federico Robles'i yanına verdikleri rahip Agustín Zamacona, Manuel Zamacona'nın büyük dayısıdır ve rahip ile Federico çiftliği ziyaret ettiklerinde Manuel'in annesi Mercedes ile birlikte olmuştur, yani Federico Robles, Manuel Zamacona'nın hiç tanımadığı babasıdır.

Dul Teódula Moctezuma, Gabriel'in serseri arkadaşları Tuno'larla aynı mahallede oturmaktadır ve onu ve mücevherlerini mahalleliler ile birlikte korumakta, Teódula'ya saygı duymaktadırlar (s. 240). Juan Morales'in dul eşi ile Teódula da komşudur ve Rosa'nın oğlunu kaybetmesi ile Robleslerin evine haber vermeye yine Teódula gidecek ve kurban verme seremonisini tamamlayacaktır. Gladys García ile Gabriel'in yakın arkadaşı Beto'nun eski aşık oldukları anlaşılmaktadır. Her ne kadar Beto arkadaşlarına, Gladys'in artık bir orospu olduğunu söylese de hala kendisine aşıktır.

Romanın önemli unsurlarından olan Roberto Régules ile Pimpinela de Ovando da gençlikten tanışmaktadırlar. Robles'i batırmayı beraber mi tasarladılar sorusu açıkta kalmaktadır. Ovandoların intikamını almak için Pimpinela mı, yoksa Robles'in imtiyaz ve topraklarını ele geçirmek için Régules mi bu planı tasarlamıştır sorusu okuyucunun aklında uyanabilecek bir sorudur (s. 385).

Romanda karakterler arandaki ilişkiler romanın tematik unsurları olan kurban verme, kişisel sorumluluk, eşitsizlik, mestizoluk gibi unsurlarla da birbirlerine bağlanırlar. Rodrigo Pola'nın genel olarak Meksika'yı temsil ettiği söylenebilir. İkisinin de hayatı Devrimden büyük oranda etkilenmiştir. Devrim ikisi için de büyük gelişme yolları açmıştır. Ancak bugün için ikisi de hayata ve olaylara karşı bir vurdumduymazlık içinde durgunluk evresine girmişlerdir. İkisi de vazgeçmesi –kurban verme- gerektiği şeyler konusunda kararsız ve güçsüzdürler. Kitabın kapanış bölümünde de bu birlik ve ortak kader vurgusu Ixca'nın varlığı ile bütünleşecektir. Ixca, romanın tüm karakterleri ile, Meksika tarihinin birçok ismi ile, güneş, güneşin, savaşın ve kurban vermenin tanrısı Huitzilopochtli ile bütünleşmektedir (Montero 1976: 81).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: *LA REGIÓN MÁS TRANSPARENTE*'DE KENT VE MEKÂN OLGUSU

Bu bölümde, romanda betimlenmesi gereken bir arka plandan çok olay örgüsünün bir parçası olarak ele alınan Meksiko kentinin romanda işleniş biçimi ele alınacaktır. Fuentes, Meksiko'yu romanın ana karakterlerinden biri haline getirirken aynı zamanda geçmiş ile günümüz arasındaki bağı kurmakta da temel araçlardan biri olarak kullanmaktadır. Pre-hispanik semboller ve mitlerin taşıyıcısı ve savunucusu olarak ortaya çıkan kent okuyucu açısından mevcut sosyoekonomik eşitsizliklerin yeniden üretildiği ve somutlaştığı coğrafya olarak da anlamlı hale gelmektedir. Bu bağlamda bölüm ilk önce Meksiko kentinin kuruluş miti ile yaratılış mitinin kent ile olan ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. İkinci olarak bölüm, Fuentes'in kenti romanda kullanım biçimlerini analiz edecektir. Son olarak ise roman aracılığıyla Meksiko'nun geçirmiş ve geçirmekte olduğu dönüşümlerin izleri analiz edilecektir.

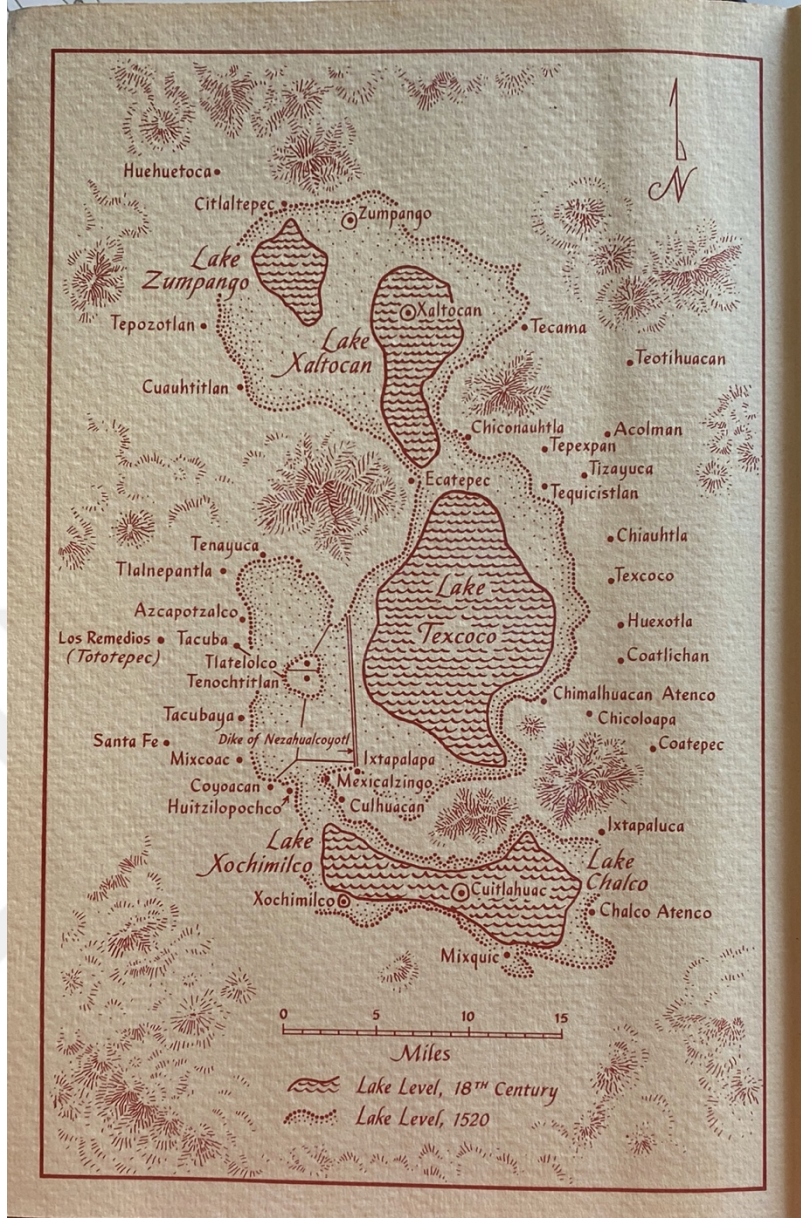
3.1 Meksiko, kuruluş miti ve pre-hispanik sembollerinin romanda kullanılış biçimleri

La región más transparente'yi Carlos Fuentes'in belki de en 'ateşli' romanı olarak tanımlayan Carlos Monsivais (2012) yazarın 20. yüzyıl Meksika'sının özel ve kamusal hayatının biyografisini hikayeletirmek gibi neredeyse imkânsız bir meydan okumaya giriştiğini söyler. Monsivais'e (2012) göre, bu biyografinin başlangıç noktası Meksiko kentidir, çünkü Meksika'nın 20. yüzyılında, başkentin hikayesi kapitalizmin hikayesidir; içinde yaşayan bireyleri kendi rızaları olmaksızın öz ritmi içinde hareket ettirir ve diğer

kentlerin özerk yaşam ve devinimlerini ortadan kaldırır (Monsivais 2012: 653). Bu bağlamda, Meksiko romanın kilit unsuru ya da karakteri olarak tanımlanabilir.

Meksiko kentinin kurulduğu Meksika vadisi, volkanik patlamalar sonrasında oluşan büyük dağların arasında kalan, elips şeklinde bir çanağa benzeyen ve yaklaşık 2240 metre yükseklikte bulunan bir havzayı kapsamaktadır. Bu havzanın doğal bir su çıkışı olmaması ve senenin belirli dönemlerinde yoğun yağış alan yüksek dağlarla çevrilmiş olması, vadinin dağ eteklerinde verimli tarımsal toprakların alçak yerlerinde ise sığ göllerin oluşmasını sağlamıştır (Gibson 1964: 1-3). Bu sığ göllerin oluşturduğu bütünleşik su havzası, kuzeyde Zumpango ve Xaltocan Gölleri, merkezde Texcoco Gölü, güneyde ise Xochimilco ve Chalco göllerini kapsayan, birbiri ile bağlantılı ve ulaşımın mümkün olduğu sosyal ve ekonomik gelişime müsait bir coğrafyanın özelliklerine sahipti (Görsel 6). Günümüz Meksiko'sunun tarihi merkezi ise Texcoco gölünde yer alan ve karaya dar bir bağlantısı bulunan Tenochtitlan adasıdır.

Bu büyük su havzasının tatlı ve tuzlu su bölgelerine ayrılmış olması, birçok topluluğun zaman içerisinde yüksek rakımlı bu topraklara yerleşmesini kolaylaştırmıştır. Tropik ve yağışlı bir iklime sahip olan bölge yüksekliği sebebiyle büyük iklimsel değişiklikler yaşamayan neredeyse sürekli bir bahar iklimine sahip görüntüsü verir. Bu sayede, tarımsal üretimin yıl boyunca sürdürülebildiği, avcılık ve balıkçılık faaliyetlerinin yaygın olduğu bir vadide, gölleri çevreleyen çok farklı şehir devletleri kurulmuştur. Bu şehir devletlerinin birbiri ile rekabet içinde olduğu ve çoğunlukla da vadiyi bazı ittifakların tahakküm altına aldığı dönemler yaşanmıştır. Vadideki diğer şehir devletlerini tahakküm altına alan ittifaklar, hakimiyetlerindeki kent devletlerini vergiye tabii tutmuş, ürünlerine el koymuş, aynı zamanda da gerektiğinde kendileri ile birlikte başka kent devletlerine karşı savaşmaya zorlamıştır. Vadi rekabetin yüksek olduğu bir coğrafya olmasına rağmen iklim koşullarının uygunluğu daha ağır basacaktır.

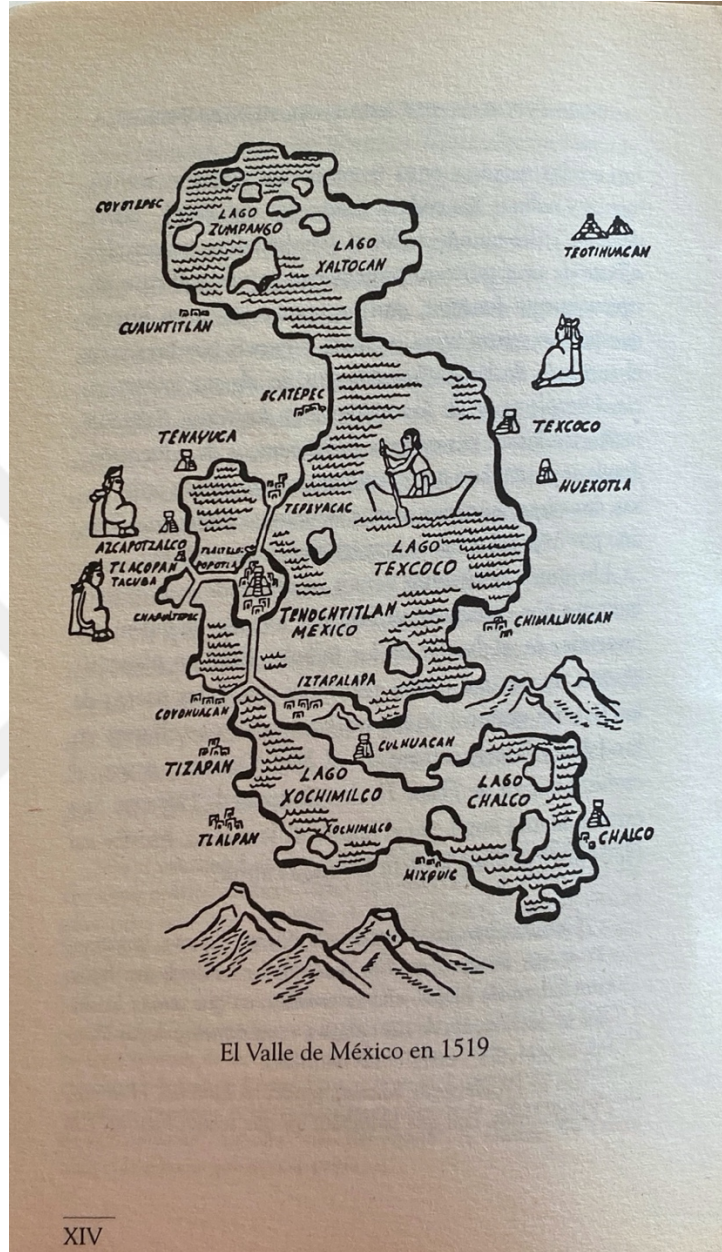

Görsel 6: Meksiko vadisi ve Texcoco gölünün değişimi

Bu uygun coğrafi ve iklimsel koşullar sayesinde vadideki su havzasının etrafında onlarca yerleşim yeri oluşmuş, avcı toplayıcı göçmen topluluklar, *chinampa* adı verilen çamur ve ağaçlardan inşa ettikleri yüzer bahçelerde yüksek verimli tarımsal faaliyetler gerçekleştirerek yerleşik topluluklar haline gelmişlerdir (Knight 2002: 134). Vadideki artan yerleşik hayat, verimliliği arttıran yöntemlerle tarımsal üretimdeki artışa sebep olmuş, vadide yer alan topluluklar içinde Nahuatl toplumlarının hâkim konuma gelmesi

ile farklı etnik gruplar arasında Nahuatl dili *lingua franca* haline gelmiştir. Vadiye 13. yüzyılın ortalarında Kuzeydeki efsanevi Aztlan (bu kelimedden türetilmesi ile Aztecas) adasından güneye göç eden Mexica topluluğu, havzanın iktidardaki yerli halkları tarafından farklı bölgelere sürülmüşlerdir. İlk olarak, bugün kentin güneyinde bulunan ve Meksika Ulusal Otonom Üniversitesinin (UNAM) kampüsünün de yer aldığı, MÖ 5000 yılında vadinin güneyindeki Xitle volkanının patlamasıyla oluşan volkanik kayalıklar kütleli ‘pedregal’e’ sürülen Aztekler, buradaki sarp ve yılanlı arazide avcı-toplayıcı yapılarına geri dönmüşlerdi. Ancak beklenmedik bir biçimde zor koşullar Aztekleri merkezinde savaşçı tanrı Huitzilopochtli felsefesinin bulunduğu kolektif ve teokratik yönetim yapısına geri döndürmüş ve Azteklerin askeri ve ekonomik kapasitesini arttırıp havzada güçlenmesine yol açmıştı (Knight 2002: 137). Müttefikleri ile tekrar savaşa başlayan Aztekler, tanrı Huitzilopochtli’nin yolladığı emir ile tekrar göçe başlamış ve Huitzilopochtli’nin işaret ettiği, bir kaktüs üzerindeki yılanı parçalayarak yemekte bulunan kartalı gördükleri noktada yer alan Tenochtitlan adasına yerleşmişlerdir. Aztekler adanın batısında yer alan ve sürgüne gönderilmeden önce vadideki ilk yerleşim yerleri olan Chapultepec kayalıklarına doğru uzanan ayrıcalıklı ve korunaklı bir coğrafi konum sayesinde hızlı bir biçimde gelişim göstermişlerdir (Knight 2002: 134). Merkezinde Tenochtitlan adasının bulunduğu yerleşimin kuzeyinde daha önce bağımsız olan ama Azteklerin gelişimi ile boyunduruk altına giren Tlatelolco adacığı bulunmaktaydı (Görsel 7). Tlatelolco karaya, su üstüne inşa edilmiş bir yol ile bağlanmış, buradaki Tepeyac tepesinde de ‘bizim annemiz’ anlamına gelen tanrıça Tonantzin’e (aynı zamanda tanrıça Coatlicue) adanmış bir tapınak yükselmekteydi (León-Portilla 2010: 266). İspanyollar tarafından 17. yüzyılda aynı bölgede, bugün için Meksika’nın en önemli dini merkezi konumunda olan ve Guadalupe Meryem’ine (*Nuestro Señora de Guadalupe*)

adanmış Bazilika inşa edilmişti. Ada güneyde yer alan başka bir yol ile Iztapalapa'ya batıda ise Tacuba'ya bağlanmaktaydı (León-Portilla 2010: 266).

Görsel 7: İspanyollardan önce Meksiko Vadisindeki yerleşimler

Meksiko'nun Tenochtitlan adacığında kurulma hikayesi, Fuentes'in romanda sıkça başvurduğu sembolizmlerin de kaynağını oluşturmaktadır. Kartal güneşi ve Azteklerin önemli ilahı konumundaki savaş ve güneş tanrısı olan Huitzilopchtli'yi, kaktüs ve üzerinde bulunan dikenli meyvesi insan kalbini ve kurban edilme edimini, şimdi gök

tanrıları tarafından parçalanmakta olan yılan ise eski toprak tanrılarını sembolize etmekteydi (Knight 2002: 138). Tenochtitlan, akuaponik yöntemlerle verimliliği arttırılan tarımsal üretim sayesinde genişlemiş, Venedik'e benzetilen kanallar ve caddelerden oluşan ve yaklaşık 120 bin kişiye ulaşan bir nüfusa sahip ekonomik, politik, askeri ve dinsel faaliyetlerin yoğunlaştığı büyük bir kent halini almıştır. Kentin iki önemli noktasını ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı Tlatelolco'daki pazar yeri ile bugün Meksiko Metropolitan Katedralinin bulunduğu alanın yanındaki Templo Mayor ve bugün başkanlık sarayının bulunduğu, Kral Moctezuma'nın emperyal sarayının yer aldığı politik-dini merkez oluşturmaktaydı (León-Portilla 2010: 267). İspanyolların kentin dini ve politik merkezini sabit bırakması, hatta pre-hispanik öncüllerinin doğrudan yıkıntıları üzerine inşa edilmesi hiç şüphesiz tahakküm altına alınan yerli toplulukları ile kurulan hiyerarşik güç ilişkisini somutlaştırmaktaydı.

Azteklerin Tenochtitlan'dan başlayan, daha sonra da Meksika vadisini tahakküm altına alan askeri ve genişlemeci politikaları, 15. yüzyılın ortasına gelindiğinde sınırları Pasifik ve Atlantik okyanuslarının kıyılarına varan ve güneyde Guatemala'ya kadar ulaşan bir emperyal güç haline gelmesine sebep olmuştu (Knight 2002: 174). Tahakkümleri altındaki toplumlardan aldıkları vergiler, Azteklerin daha da güçlenmesine, mücevher, altın, gümüş, kakao, az bulunur tüyler ve materyaller, kâğıt gibi lüks maddelere ve belki de en önemlisi köle ve kurban etmek için insan kaynağına ulaşmalarına imkân sağlamış, 'Güneşin halkı' tanımı ile adlandırılır hale gelmişlerdir (León-Portilla 2010: 269). Meksiko'ya ulaşan ilk İspanyollar arasında bulunan Bernal Díaz de Castillo gördükleri yapılar, farklı dilleri konuşan insanlar, mal taşıyan kanolar, askerler ve kalabalığın şaşkınlığı içerisinde Tenochtitlan'ın Konstantinopolis, Roma ya da tüm İtalya'da bile eşi görülmemiş olduğunu belirtmektedir (Díaz del Castillo 2009: 168).

Fuentes'in *La región más transparente*'de Meksiko kuruluş mitine ait tüm semboller önemli ölçüde anlatının temel aksına oturttuğu iddia edilebilir. Fuentes, roman boyunca pre-hispanik unsurları birer dekoratif öge olarak kullanmak yerine kurguda birbirinden ayrıksı ve kaotik gözüken karakterleri uzam ve zaman içerisinde birbirine bağlayan asli bir işlev için kullanmaktadır. Meksiko kenti de kuruluş mitinin romanda kullanılış biçimini incelediğimiz şekliyle bir romanın temel birleştirici karakteri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Romanın ismi de Fuentes'in geçmiş ile günümüz arasında kurmak istediği bağın en somut örneklerinden biridir. Alfonso Reyes, "*Visión de Anahuac (1519)*" adlı ünlü makalesine Prusyalı ünlü kâşif Alexander von Humboldt'un sözü ile başlar "Yolcu: Havanın en şeffaf olduğu yere ulaştın"⁴⁶ (Reyes 2004: 5). Reyes '*Palinodia del polvo*'da' ise şu soruyu sormaktadır; "Burası havanın en şeffaf olduğu yer mi? Peki o zaman benim metafizik vadime ne yaptın? Neden sisleniyor, neden sarılaşıyor?"⁴⁷ (Reyes 2004: 130). Gerçekten de Meksiko vadisinin görünümü Humboldt'un 1804 yılında gördüğü kentten çok farklıdır. Monsivais'in (2013) işaret ettiği gibi Fuentes'e göre şehir artık sınırlarına çoktan ulaşmıştır. Fuentes'in "*Agua quemada*" adlı romanda da benzer bir biçimde ele alacağı gibi sürekli olarak büyüyen metropol artık modern sakinlerini tahakkümü altında ezer hale gelmiştir (Trevisan ve Zaratini 2019: 28). Fuentes, kentin geçmişi ile bugünü arasında, pre-hispanik kökenleri ile modern mestizo toplumsal yapısıyla kentin sakinleri ve sembollerini üzerinden bir bağ kurmakta, olay örgüsünün merkezine de bu sebeple kenti oturtmaktadır.

⁴⁶ "Viajero: has llegado a la región más transparente del aire." Alfonso Reyes, (2004) *Visión de Anáhuac y otros ensayos*, Edición conmemorativa 70 Aniversario, Fondo de Cultura Económica.

⁴⁷ "¿Es ésta la región más transparente del aire? ¿Qué habéis hecho, entonces, de mi alto valle metafísico? ¿Por qué se empaña, por qué se amarillece?"

3.2.Roman karakterlerinden biri olarak Meksiko

Cebrian (2008) genel kanının aksine *Pedro Páramo* ile Juan Rulfo'nun yeni bir dönem açmak yerine tematik olarak Meksika edebiyatının bir dönemini kapattığını iddia eder. Bu sava göre, Fuentes, John Dos Passos'un "Manhattan Transfer", James Joyce'un *Ulyses* ve William Faulkner'dan etkilenecek kentin ve kozmopolit hayatın romanını yazarak kırdan kopuşu temsil etmektedir (Cebrian 2008: 597, Guzmán Díaz 2013: 143). Fuentes, *Chachorros de la Revolución* olarak adlandırılan iktidar sahiplerinin yolsuzlukları, burjuvazinin şatafatı, alemanismo'nun yağmacı anlayışı, toplumsal eşitsizliği azaltmayan hatta sınıfsal uçurumu arttıran ekonomik büyüme, medyanın yalan haber üretmesi gibi konuları 'analiz etmeyen' ama 'ifşa eden' bir akımın en önemli temsilcilerinden biridir ve *La región más transparente* de bu akımın en önemli öncü eserlerindendir (Martínez Carrizales 2005: 124).

Hiç şüphesiz, dönem itibarıyla Latin Amerika için de anlamlı olan kırdan kente göç olgusu ve kentsel nüfusun hızlı bir biçimde artışa geçmesi Fuentes'in bu ilk romanındaki tematik kopuşunun çerçevesini oluşturmaktadır. Fuentes, geçmiş ile günümüz arasındaki bağı, şimdiki zamanın geçmişin bir parçası olduğu, geçmişin de şimdiki zamana döndüğü düşüncesiyle kurmaktadır (Ramírez 2008: 565). Romanda bu bağı kurmasında kullandığı en temel öge de Meksiko kentinin kendisidir, çünkü Fuentes Meksiko'ya kuruluş miti ile diğer hiçbir metropolün sahip olmadığı bir özellik atfetmektedir (Ramírez 2008: 572).

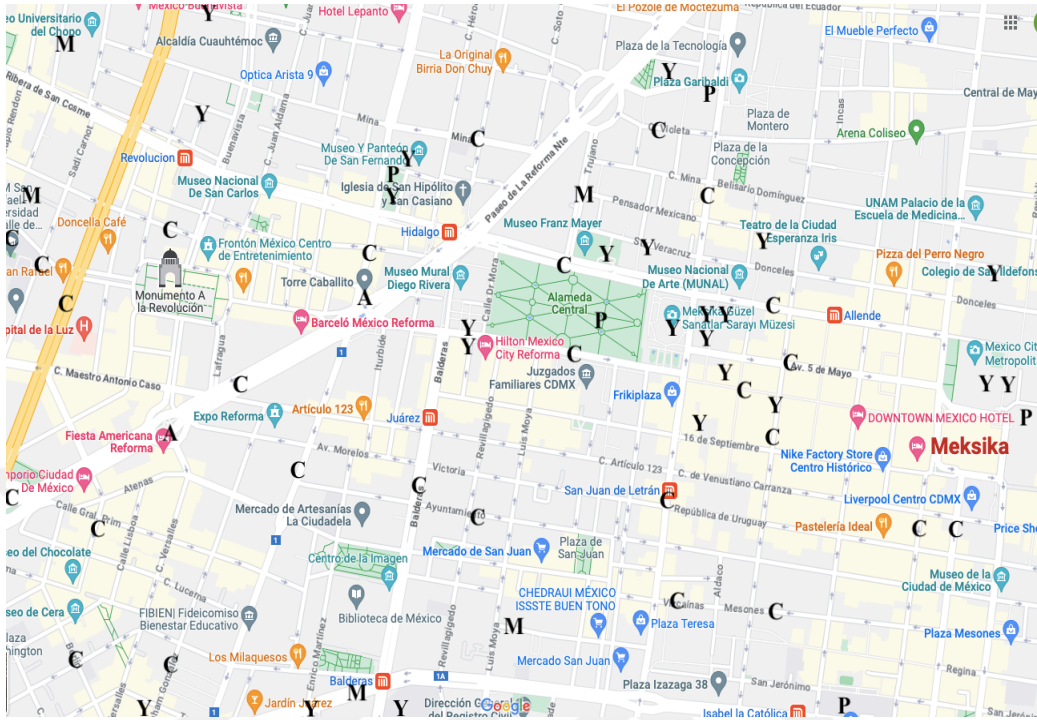
Bu bağlamda, Meksiko kenti *La región más transparente*'de olay örgüsünün arka planını oluşturan bir sahne olmaktan öte, olay örgüsünü birleştiren, anlatının en temel unsurlarından biri ve aynı zamanda hikâyenin bir kahramanı haline gelmektedir. Fuentes sokakları, caddeleri, bulvarları, mahalleleri, parkları, meydanları, kiliseleri, okulları, anıtları, eskiyi ve moderniyi temsil eden sembolik binaları kullanarak geçmiş günümüze

ve geleceğe bağlayan, sosyal eşitsizliği, kaos ve kirliliği, yaşam ve ölümü kentin somut varlığı üzerinden aktarmaktadır. Alameda Central'e neredeyse kuşbakışı bakan ofisindeki Federico Robles bir kartal gibi kenti ve insandan ve topraktan oluşan avlarını takip edebilmektedir (Díaz Guzmán 2013: 164).

Romanda adı geçen yerler ve kahramanların olay örgüsünde kullandığı rotalar Meksiko'nun tarihi merkezi ve Paseo de la Reforma olarak tespit edilebilir. Fuentes, detaylı tasvirlerle girmeden birçok cadde ve bulvarı (C), kilise, okul ya da tarihi yapıları (Y), park ve meydanı (P), mahalle (M) ve anıtı (A) geçmiş ve günümüzü birbirine bağlayıcı bir araç olarak kullanır. Kent, Porfiriato döneminde Paseo de la Reforma aksı üzerinde tarihi merkezden kentin batısına, Chapultepec Ormanına doğru genişlemiştir. Ancak kent aralıksız olarak büyümeye devam etmektedir. Tarihi merkez güneye doğru yoksul ve işçilerin yaşadıkları ancak bugün kent merkezinde kalan Doctores ve Obrera mahalleleri ile kuzeye doğru da Tlatelolco, Guerrero ve San Rafael aksında genişlemektedir. Paralel bir biçimde varsıllaşan kesimler Roma, Las Lomas ve Condesa gibi mahallelerde art deco tarzında yaptırdıkları binalara taşınmaktadırlar. Fuentes, sosyal sınıflara göre ayırdığı kahramanların olay örgüsündeki yerlerini ve temasta bulundukları yapılar ya da kullandıkları caddeleri yine sosyal sınıflara göre farklı coğrafi bölgelere kümelemiştir (Görsel 8).

Bu kümelenmenin yoğunlukla kentin 1950'lerde halen merkezi konumunda bulunan tarihi kent merkezinden 1900'lerin başından itibaren Reforma bulvarı üzerinden batıya doğru genişleyen, Roma ve Condesa mahallelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Tarihsel kent merkezi ve onu çevreleyen alt sınıfların yoğunlukla yaşadıkları mahalleler, Porfirio döneminde seçkinlerin yerleşmeye başladıkları kentin yeni ve zengin mahalleleri ile kontrast oluşturmaktadır. Bununla birlikte ilerleme ve modernizasyon kavramlarını

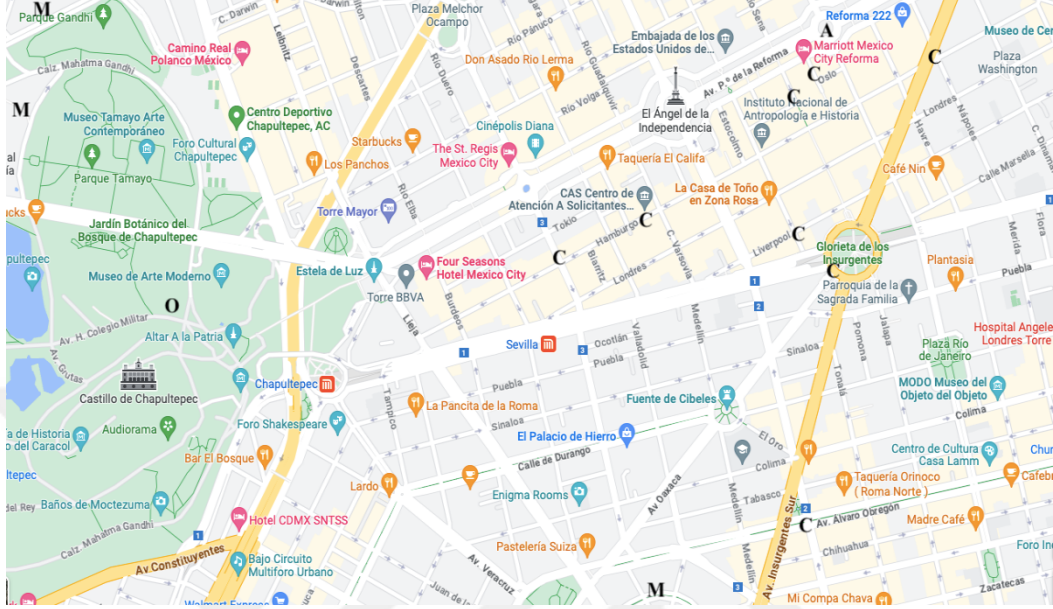
yansıtın biçimde orta sınıfları kendine çekmekte olan devasa betonarme siteler ve konut blokları ara bir form teşkil eder biçimde romanda yer almaktadır.

Görsel 8: Alameda Central, Paseo de La Reforma Norte, Centro Histórico (Google Haritalar Ağustos 2023)

Bununla birlikte kentin ekonomik ve politik merkezi halen Alameda Central ve tarihi merkez olmaya devam etmektedir. Orta üst ve üst sınıflar Narvarte ve Roma Sur'a göç etme hayali ile yaşarken, zenginler kuzeyde Lomas'a güneyde ise Pedregal'deki Amerikan tarzı müstakil evlere ya da Condesa ve Roma'daki modern apartman dairelerine taşımaktadırlar. Fuentes'in romanda Paseo de la Reforma'yı kentin varsıl ve yoksul kesimleri arasında bir bağlantı olarak kullandığı söylenebilir. Porfiriano seçkinlerinin yaşadığı, neoklasik tarzda Avrupa'nın önemli kentlerinin ardından isimlendirilen caddelerinde bulunan malikanelerin yoğun olduğu Juárez Mahallesi ise hala bazı eski seçkinleri barındırıyor olsa bile, yoksullaşan bu seçkinler ya evlerini

satmakta ya da şehrin yeni sakinlerine kiralarak özgün yapılarını değiştirmektedirler (Görsel 9).

Görsel 9: Paseo de la Reforma, Colonia Roma ve Condesa, Cuauhtemoc Caddesi (Google Haritalar Ağustos 2023)

Bu bağlamda, Meksiko'nun romanda üç ana işlevinin bulunduğu söylenebilir; (1) sosyal ve sınıfsal eşitsizliklerin coğrafi olarak somutlaştırılması, (2) yaratılış ve kuruluş mitinin taşıyıcısı olarak geçmişi günümüze ve geleceğe bağlaması, (3) romandaki kurban olma edimi ve ölüm unsurlarının merkezinde yer alması.

Nonoalco Köprüsü romanın önemli sembolik mekanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Meksiko'nun ilk motorlu araç köprüsü olan Nonoalco Köprüsü 1940 yılında açıldığında, Başkan Manuel Ávila Camacho'nun yemin törenine katılacak ABD Başkan yardımcısı ve heyeti, Meksika'nın ekonomik gelişimi ve modernizasyonunu temsil eden bu köprü üzerinden şehre girecektir (Cruz 2021). Modern Meksika'yı temsil eden köprü aynı zamanda şehrin kuzeye doğru geliştiği ve çoğunluğunu seks işçisi kadınların yaşadığı derme çatma yapıların ortaya çıktığı mahalle ile çok somut bir tezat

yaratmaktadır (León Govea 2019: 237). Bir başka deyişle resmi anlatılan Meksika ile gerçekteki Meksika arasındaki fark kent ölçeğinde ortaya çıkmaktadır. Bu tezatlık o kadar bariz bir haldedir ki 1940'ların sonunda Meksika sinemasında da Nonoalco-Tlatelolco köprüsü sosyal eşitsizliğin ve yoksulluğun imgelerinden biri haline gelmiştir Luis Buñuel'in 1950 yapımı ünlü eseri *Los Olvidados*'ta köprü ve çevresi yoğun olarak kullanılmıştır. Miguel Morayta Martínez'in 1950 yapımı filmi *Vagabunda*, Nonoalco köprüsünü tanrının eşit yarattığı insanları sınıflara ayıran bir duvar olarak tanımlayarak açılırken⁴⁸, filim kabare dansçısı Leticia'nın köprü'nün altından kadraja giren bir trenin saçtığı kara dumanlara doğru köprü üzerinden yürüyerek ilerlediğini gösteren bir sahne ile kapanarak *La región más transparente*'nin sonunda Gladys García'nın şehrin sigara dumanını içine çekmesi ile şaşırtıcı bir ölçüde diyalog içinde gibidir (Martínez Assad 2004: 32): "...ve Nonoalco köprüsü üzerinde Gladys García duraklar, tozun içinde hızlıdır ve gecenin en son sigarasını yakar ve kibriti lamine çatıların üstüne bırakıverir, ve aydınlanan kenti içine çeker, trenlerin dumanları, vücudun uyuşukluğu, leş gibi kokan benzin ve alkol..."⁴⁹ (s. 539).

Nonoalco Köprüsünde çok somut bir biçimde kendisini gösteren kentsel ayrışma romanın tüm anlatısında etkin olan bir unsurdur. ABD'deki mevsimlik işinden evine, Meksiko'ya geri dönen Gabriel büyüdüğü topraklardaki bu eşitsizliği artık yadsır hale gelmiş gibidir: "sınırları çöpler ile çevrili dümdüz sokaklar, sıvaları dökülmüş bodur

⁴⁸ Filmin açılış sahnesinde dış ses, köprü'nün farklı sınıfları coğrafi olarak ayıran bir modern kent yapısı olduğunu şu şekilde ifade eder; "*Las vías del ferrocarril separan las barreras del resto de la ciudad cumpliendo la misión que el destino, al parecer, les ha confiado: delimitar la zona, separar a las clases, servir de muralla para separar las almas. Por sobre la barriada se extiende el puente de Nonoalco, extraña estructura llena de símbolos y de promesas que, como un arcoíris de esperanza y de libertad, domina todo. Por la parte superior corren los automóviles insultantemente brillantes, silenciosos. Por debajo, cruzan los desheredados que ni siquiera se cuidan de la lluvia de polvo que les envían los de arriba...*". 'Vagabunda: el calvario de Nonoalco, <https://moreliafilmfest.com/vagabunda-el-calvario-de-nonoalco>, 07.08.2023.

⁴⁹ "... y sobre el puente de Nonoalco se detiene Gladys García, veloz también dentro del polvo, y enciende el último cigarrillo de la noche y deja caer el cerillo sobre los techos de lámina y respira la madrugada de la ciudad, el vapor de trenes, la somnolencia de la carne, los tufos de gasolina y alcohol..."

evler. Tránsito ve Obrera mahallesindeki kantinalar ve cenaze evlerinin tabelelerini okuyarak eğleniyordu: bu ön cepheleeri beyaza boyalı cenaze evlerinin önünde her zaman çocuklar için ufak tabutlar bulunur, beyaz çamdan, dışarıda sergilenirler.”⁵⁰ (s. 56).

Meksika Devrimi sonrasındaki politik ve sosyoekonomik düzenden faydalanarak zenginleşen yeni burjuvazi sınıfı ile devrimi insan gücüyle mümkün kılan ancak zaferden payını alamayan yoksul halk arasındaki fark kentin hiyerarşik bir biçimde sınırları çizilmiş coğrafyasında ifadesini bulmaktadır. Ofisinden bu iki dünyalı kente bir kartal edası ile bakan ve devrime rağmen sosyal ve sınıfsal eşitsizliğin son bulmayarak derinleşmesini normal karşılayarak savunmaya çalışan Federico Robles iktidar toplum ilişkilerini kent üzerinden göz önüne sermektedir: “Roblesin gözleri önünde, Mina’nın, Kuzey Kanalı’nın ve Arjantin’in karanlık tünelinden, açık bir ağızla hava ve ışık arar bir halde, şans biletlelerini ve belsoğukluğu ilanlarını yutarak, Reforma’nın düz hattını bulana kadar, Roma ve Cuauhtémoc’un tıka basa kötülüklerini görmezden gelerek, kırılğan suratları ve gevşek temelleriyle Meksiko farklı oyun kağıtları gibi açılıyordu –Santa Domingo’da sinek papazı, Polanco’da kupa üçlü.”⁵¹ (s. 69). Robles, yüksekteki ofisinden çirkin çatıların, su depolarının, ufak tefek saksıların oluşturduğu kent manzarasına bakarak ‘yenilgiye’ alışmış bu toplum içinde yaşamının zor olduğunu düşünmektedir. Porfiriato dönemi seçkinleri için ise Paris veya New York yerine, Meksiko’da yaşamak mazoşizmdir (s. 183).

Benzer bir kuşbakışı ilişki Manuel Zamacona’nın çalışma odasının penceresinden dışarı baktığında da görülebilir. Entelektüel bir aydın olarak, Gudalquivir caddesindeki

⁵⁰ “...calles rectas, amojonadas de basura, casas bajas, descascaradas. Se divertía leyendo los letreros, de las cantinas, de la pila de funerarias que hay por Tránsito y la Colonia Obrera: sus fachadas pintadas de blanco, y siempre los fêretros enanos, para los niños, de pino blanco, en exhibición afuera...”

⁵¹ “México iba abriéndose como naipes de distintas barajas —el rey de bastos en Santo Domingo, el tres colorado en Polanco— del túnel oscuro de Mina, Canal del Norte y Argentina, con la boca abierta, en busca de aire y luz, tragando billetes de lotería y volantes de gonorrea, hasta encontrar la línea recta de conducta en la Reforma, indiferente a los vicios menores, apretujados, de Roma y Cuauhtémoc, con sus caras quebradizas, sus cimientos flácidos.”

apartmanında Meksika ve Meksikalılık üzerine derin felsefî düşüncelere dalmışken dışarıdan gelen gürültü ile dikkati dağılır: “İtici surat hatlarına –dar alın, kılımsı saçlar, basık burun ve büyük dudaklar- sahip sucunun bir su damacasını taşıma çabasını görmek için burnunu camdan dışarı çıkardı, nasıl da sucunun elinden damacana kaçıp kaldırırmda paramparça olmaktaydı”⁵² (s. 77). Kenti var edenler ile kent sayesinde var olanların her ne kadar aynı toplumsal mekanları paylaşıyor gibi görünseler de farklı sınıfsal konumlanmalarını Fuentes apartman/gökdelen ile sokak arasındaki dikey ilişkiyi kullanarak sunmaktadır.

Rodrigo’nun yoksul San Rafael ve Guerrero mahallelerinden Reforma Bulvarına doğru yürüyüşü ve iki farklı dünyanın kesiştiği noktadaki düşünceleri sınıflara göre bölünmüş kent olgusunu açıkça ortaya koymaktadır: “Ve o merkezde takılı halde, her iki dünyadan reddedilmiş olmaktan gelen, orta alanın bilincine sahip tek insan. Yarım bir daire çizdi, gerekli ve içine girilmez bu karanlık içindeki yaşadığı Meksiko, Juarez ve Reforma’nın yüksek ışıklarına bakmaya çalıştı. O, iki alan arasında, maddesel olarak fark edilmeyen ama ruhen yüksek, demirden tellerle ayrılmış sınırların kenti. Bu ayrımları kent mi inşa etmekteydi, yoksa onun insanların eseri miydi?”⁵³ (s. 288). Annesi seçkin bir aileden gelen ancak babasının idealleri uğruna bugün yoksulluk içinde yaşayan Rodrigo, sınıflar arasındaki ayrımın kente yansımaları doğrudan görmekteyse de bu ayrımın sebepleri konusunda hala bir fikir sahibi değildir.

Meksiko genişlerken ve yeni kentin yeni sakinleri kalpleri bulutlayacak bir dalga gibi gelmeye devam ederken orta sınıf yaşam ve tüketim alışkanlıkları da

⁵² “Asomó la nariz por la ventana para ver el esfuerzo con que un cargador de facciones repelentes — frente escasa, pelo cerdoso, nariz aplastada y anchos labios— cargaba un garrafón de agua, cómo se le escapaba el garrafón y se hacía añicos en la acera.”

⁵³ “Y él anclado en el centro, el único hombre con conciencia de la zona intermedia, del estar entre dos mundos que lo rechazaban. Dio media vuelta y trató de mirar, entre la oscuridad esencial e impenetrable de este México en el que vivía, las luces más altas de Juárez y la Reforma. Él entre las dos zonas, en la ciudad de fronteras imperceptibles en la materia, pero altas, alambradas, férreas en el espíritu. ¿Creaba la ciudad esos abismos, o eran obra de sus hombres?”

yaygınlaşmaktadır. Orta sınıf olmanın en temel özelliklerinden biri de orta sınıf mahallelerde yaşamaktır. '*México en una laguna*' alt bölümünün başında italik olarak verilen ve hikâyeden kopuk bir diyalog biçiminde sunulan, Miguel Schultz caddesinde basit mobilyalarla döşeli bir evde hırslı Luis ve eşi Josefina'nın bu orta sınıflaşma arzuları görülebilir. Çift, yoksulların yaşadığı San Rafael'den, Condesa ve Roma boyunca uzanan Nuevo León Caddesi taraflarına taşınmak, çocuklarını fakir insanların okuduğu okuldan almak, bir araba sahibi olmak, bir Amerikan dergisinden kestiği fotoğraftaki kahvaltı masasına sahip olmak gibi hayaller kurmaktadır ve tüm bu hayaller ve gelecek oturulan mahallenin değiştirilmesine takılıp kalmaktadır (s. 268).

Fuentes, kenti aynı zamanda geçmiş ile günümüzü ve geleceği birbirine bağlayan bir unsur olarak kullanmaktadır. Bunu yaparken de pre-hispanik geçmişten gelen evrenin ve insanlığın yaratılış miti olan 'Quinto Sol' ile Meksiko kentinin kuruluş mitlerine yaslanılmaktadır. Romanda her yerde ve her zamanda olma özelliği ile Ixca Cienfuegos hem kenti (dünyevi olanı) hem de pre-hispanik tanrıları (ilahi) olanı temsil etmektedir (Díaz Guzmán 2013: 146). Bu sebeple Octavio Paz'ın belirttiği gibi Ixca Cienfuegos, kentin sessiz bilinci, yaşayan ama gömülmüş bulunan Kolomb öncesi geçmiştir (Montero 1976: 62) Teódula Moctezuma ile birlikte romandaki pre-hispanik geçmiş ile günümüz arasındaki bağı kuran en önemli iki karakter konumundadırlar. Ixca italik olarak sunulan sesi ve yaptıkları karakterleri ve olay örgüsünü mite dahil ederek geçmiş ve geleceği aynı zaman ve uzamda birleştirmektedir (Margarito Gaspar 2015: 6).

Ixca'nın Norma'nın teknesindeki 'ölümü' sonrasında Teódula'nın evindeki diyalogu, kentin ve geçmişin iki muhafızının arasında geçmişe yönelik duyulan şüphelerin çözümlendiği bir konuşmaya dönüşür. Ixca bu dünyanın artık başka bir dünya olduğunu söyleyerek ilk defa bir güçsüzlük belirtisi gösterirken, Teódula toprağın gücüne

işaret eder: “Suların ayrıldığı yere yaklaştık”⁵⁴. “Onlar ölürler ve bizler beslenmek için yeniden diriliriz: kent bizim için öder. Turkuazların gemisi, taştan kalp, yılanların rüzgârı, daha fazla hülya görme”⁵⁵ (s. 391). Güneş, kartal, yılan, taş, kaktüs gibi pre-hispanik öğelerin kullanılması da Teódula’nın mitik karakterini güçlendirmektedir.

Hiç şüphesiz, Meksiko sadece pre-hispanik geçmiş ile günümüzü birbirine bağlayan bir düzlemde kullanılmaz. Kolonyal dönem ve sonrası da kentin adı geçen cadde, kilise ve tarihi binalarında kendini gösterir. Rosenda’nın ölümünden sonra Ixca ve Teódula Metropolitan Katedralinde buluşurlar (s. 282). ‘L’Águila Siendo Animal’ başlıklı alt bölümden önce yine italik olarak sunulan Ixca’nın iç sesi ile okuyucu, Federico Robles’in Juárez Caddesini bir kartal edasıyla gören ofisinden caddeye bakar ve beyaz, mestizo, yerli halk kütlesi ile karşılaşır. Ixca birden aynı caddenin bir ağustos ayında Venustiano Carranza’nın Anayasacı ordusunun Reforma Bulvarından girdiği ana döner. Bir başka ağustos ayında ise Pancho Villa mısırdan büyük bir gülümseme aynı caddeyi kullanmaktadır. Villa’dan Francisco Madero’ya, Benito Juárez’in at arabasına, İmparator Maximiliano’nun eşi Carlota ile bir haziran günü şehre girişine, bir başka mayıs ayındaki bağımsızlık kutlamalarına mekân sabit kalmak üzere zaman üzerinde geçmişe doğru bir yolculuk yapılır. Juárez Caddesi zaman içindeki yolculuğun aracı olan mekân işlevini 1521 yılının Ağustos ayında son Aztek Kralı Cuauhtémoc’un Hernan Cortes’e (yerlilerin señor Malinche olarak adlandırdıkları) teslim olmak üzere kano ile Amaxac’a ulaştığı ana kadar sürdürür. Cortes, Amaxac’ta yine dikey bir ilişki kuracak bir biçimde bir evin çatısında Cuauhtémoc’un kanosunun yaklaşmasını izlemektedir: “Ve o zamandan sonra artık ikidirler – diye düşündü Ixca Cienfuegos- kökyen gelen ve kaderden gelen, ikisi de

⁵⁴ Nos acercamos a la división de las aguas.

⁵⁵ “...Ellos morirán y nosotros resucitaremos al alimentar. Hemos pagado nuestro tributo de sueños; la ciudad lo pagará por nosotros. Arca de turquesas, corazón de piedra, viento de serpientes, no sueñes más.”

aynı yola ekilmişlerdi, sudan ya da çimentodan. Yei Calli'den 1951'e. Her zaman iki, geride kalan kartal, gecenin güneşi.”⁵⁶ (s. 304).

Son olarak Fuentes Meksiko'ya diğer büyük kentlerden ayıran özgün bir nitelik atfetmektedir. Yaradılış ve kuruluş mitlerinin temelini oluşturduğu bu özgünlük devamlı olarak kurban isteyen ve 'boş yere ölümün' günlük hayatın bir parçası olduğu kent olgusu ile zamanları aşarak nesilden nesile aktarılmıştır. Taksici Juan Morales, bracero Gabriel, Manuel Zamacona tamamıyla absürd sayılabilecek sebeplerle anlamsız bir biçimde ölmektedirler. Gervasio Pola ve üç arkadaşı, Feliciano Sánchez haksız yere idealleri uğruna öldürülmüşlerdir. Jorgito ise yoksul mahallelerde yaşayan on binlerce akrası gibi sosyal adaletsizliğin sonucu hayatı yaşayamadan ölmüştür. Ölüm ve kurban edilme Meksiko-Tenochtitlan'ın kuruluşundan beri en önemli özelliği olmuştur; Aztek prensi Copil kurban edilip kalbi Huitzilopotchli'ye adanmak için göle atıldığı yerden çıkan kaktüs, Azteklerin kenti kurdukları, yani Meksiko'yu işaret etmiştir.

Meksiko sadece Meksikalıların değil, aynı zamanda insanlığın da annesi konumundadır. Bu sebeple de Ixca'ya göre Meksikalıların kurtuluşu sağlanmadan insanlığın kurtuluşu sağlanamayacaktır: “Dünyanın kurtuluşu bu anonim halka, gezegenin göbek deliği, merkezi olan bu halka bağlıdır. Meksika halkı, gerçek küreye dişleri saplanmış olarak yaşayan dünyanın tek çağdaş halkı” (s. 430). Bu açıdan, eskiye dönme, işgalin izlerini silme Ixca ve Teódula'ya göre kurtuluşun tek yolu gibi görünmektedir.

Rodrigo Pola'nın annesinin cenazesi Mixcoac'tan San Pedro de los Pinos'a taşınırken Ixca cenaze ile kent arasında bir ilişki kurar; “Ixca'nın yanında akıp gittiğini gördüğü kent; bodur, gri, karışmaktan geri durmayan bir yağmurla boyanmıştı. Yağmur,

⁵⁶ “Y desde entonces son dos —piensa Ixca Cienfuegos—, el del origen y el del destino, los dos plantados sobre la misma avenida, fuese de agua o de cemento. Del Yei Calli al 1951. Siempre dos, el águila reptante, el sol nocturno.”

faydalı ve anlık, yıkandığı toprakta, çamur ve lağımlardan geri atılma arasında takılı kalmaktaydı. Kent, Rosenda'nın hafızasında, kurşuna dizilmelerle, talep edilen aşk ve bireysel ilgisizlik ve boşa giden kurban olmalar ile şişmiş, devasa bir plasentaya dönüşmüştü. Dört milyon barut lekeleri ile taçlanmış bir duvarın boylu boyunca yan yana dizilmekteydi, elleri birbirlerine değmeksizin taş katı biçimde dizilmişti. Dört milyon, çeneleri kapalı, her günün ışığı ile her gecenin karanlığı ile, çözümü olmaksızın, acılı bir aciliyet ile tekrar tekrar dünyaya gelmekteydi: ne gün başka günleri esir eder, ne de gece başka geceleri. Her biri bu insan florasına sıkı bir zaman çizelgesine uymak ve iz bırakmadan, tekrar dirilme ihtimali olmadan kaybolmak için doğar. İşte bu ceset, işte bu da kent.”⁵⁷ (s. 272-273). Meksiko kenti ‘Meksikalı bir anne’ olan Rosenda’yı bir anne olarak bağrına basmaktadır.

Teódula ‘mitik bir anne’ olarak aynı zamanda eski dine ait bir rahiptir. İlk olarak Ixca'nın yanında eşinin ve çocuklarının kemiklerini farklı idoller ile birlikte çıkartarak boyar, dua eder ve uzun bir uykuya dalar. Burada Ixca'ya adağım hazır mı diye soracaktır (s. 240) Bu adağın kim olduğu Robleslerin evinde çıkan yangın ile ortaya çıkacak, Norma Larragoiti'nin kurban olarak ölümüyle adak ve kurban gerçekleşecektir (Margarito Gaspar 2015: 8). Rosa Morales ölen çocuğu için ağlayarak dua ederken, Robleslerin evinden dönen Teódula, Ixca'ya artık görevinin tamamlandığını bildirir: “Kurban tamamlanmıştır- diye dul kadın Ixca'nın kulağına tıslar, havadan oluşan tül ile tozdan oluşan duvarla iç içe geçmiş vücuda kadar ulaşmıştır.- Artık ne idiysek ona dönebiliriz

⁵⁷ “La ciudad que Ixca veía correr a su lado, chata, gris, teñida de una lluvia que no se resignaba a confundirse, bienhechora y momentánea, en la tierra que bañaba, sino que permanecía, intermedia, en el lodo y el regurgitar de alcantarillas, se transformaba, por el recuerdo de Rosenda, en una vasta placenta hinchada de fusilamientos y amor exigido e indiferencia personal y sacrificios gratuitos. Cuatro millones se alineaban, sin tocarse las manos, cada uno rígido al lado de los otros, a lo largo de un muro coronado de pólvora. Cuatro millones parían, con una mueca cerrada, la luz de cada día, la oscuridad de cada noche, sin solución, en un parto repetido con el ejercicio doloroso de la premura: el día jamás se encadenaba a los días, ni la noche a las noches. Cada uno nacía de esa flora humana para cumplir un horario estricto y desaparecer, sin memoria, sin posibilidad de resurrección. Éste era el cadáver, y ésta la ciudad.”

oğul.”⁵⁸ (s. 467). Teódula, Ixca’ya artık burada kendileri ile yaşayacağını söyler, diğer hayat bitmiştir, artık sadece bir hayat kalmıştır. Ixca, yarı insan yarı tanrı karakterine ait yaşamı Norma’nın kurban verilmesi ve Federico Robles’in iflas etmesiyle sona erdirmiş gözükmektedir.

Rordigo Pola ile son karşılaşmasından sonra arabadan inen Ixca Cienfuegos taştan kartal ve gök yılanı gözleri ile kent ve kentin yapıları ile birleşerek kaybolur: “...geniş ve anonim kent, Copilco’dan Indios Verdes’e kolları birbirine kavuşmuş, Peñón de los Baños’tan Cuatro Caminos’a açık bacaklarıyla, Zócalo’da göbek deliği ters dönmüş ve kavrulmuş biçimde...”⁵⁹ (s. 520). Ixca Cienfuegos, aynı anda hem insan hem kent, hem tekil hem de bütün (*todo*), hem geçmiş hem de günümüz olarak son defa karşımıza çıkar. Birbirinden sınıfsal ve coğrafi olarak ayrı gözükten bireyler aslında bu bütünü oluştururken geçmişin sembolik ve mitik ağırlığı günümüzde hissedilmekte ama bu ağırlık modern dünyada her gün daha az önem taşımaktadır (Iglesias 2008: 548).

3.3.Romanda Meksiko’nun kentsel değişiminin izleri

La región más transparente 1940-1960 yılları arasında hızlı bir biçimde büyüyen ama aynı zamanda kentin değişimini gösteren önemli unsurlar da barındırmaktadır. Meksiko, çıkışı bulunmayan doğal bir göl havzası olduğundan dolayı tarihte önemli sel baskınları ile karşılaşmıştır. Aztekler Tenochtitlan’ın su altında kalmaması için Netzalhuacóyotl’in krallığı döneminde 1449’de büyük bir taş duvar örmüşlerdi. Ancak İspanyol işgalinden sonra hem bu duvar sisteminin yıkılmış olması hem de Tenochtitlan’ı çevreleyen su havzalarının hızlı bir biçimde kurutularak kente dahil edilmesi, kentin

⁵⁸ “—Ya se cumplió el sacrificio —silbó la viuda al oído de Ixca cuando, en su velo de aire, llegó hasta el cuerpo embarrado a la pared de polvo. —Ya podemos volver a ser los que somos, hijo.”

⁵⁹ “...la ciudad vasta y anónima, con los brazos cruzados de Copilco a los Indios Verdes, con las piernas abiertas del Peñón de los Baños a Cuatro Caminos, con el ombligo retorcido y dorado del Zócalo...”

1555, 1604 ve 1607 yıllarında büyük sel olayları ile karşılaşmasını, 1629 da ise 1634'e kadar kenti su altında bırakacak olan en büyük su baskınına yaşamasına sebep olmuştur (Legorreta 2006: 31). Porfirio Díaz döneminde yapılan büyük drenaj kanalı kentteki sel sorununu bir nebze çözmüş olsa da kentin, Condesa, Roma, Doctores, Obrera ve Cuauhtémoc gibi mahallelere doğru hızlı bir biçimde genişlemesi mevcut bölgelerdeki kanalların ve su sistemlerinin de kurutulmasına sebep olmuş, 1951'de kent yine büyük bir sel baskını yaşarken suların tamamen çekilmesi yaklaşık 3 ay sürmüştür (Legorreta 2006: 45). Fuentes romanın en başında kentin bu tarihsel özelliğine ve 1951 seline referans verecek şekilde Guerrero mahallesinin artık su altında olmadığı ve yürünebilir olduğundan bahseder (s. 23). Aynı sayfada 4. Carlos'un at üstündeki devasa heykeli *El Caballito*'nun⁶⁰ Reforma Bulvarının Bucareli caddesi ile kesiştiği orijinal yerinden hala taşınmamış olduğu, 1957 depreminde yıkılan Corcuera binasının da halen neon ışıkları ile bu köşede ayakta olduğunu görmek mümkündür.

Depremler, yumuşak ve alüvyonlu bir zemine sahip olan kentin önemli bir özelliğidir ve romanda geçen önemli bazı mekanların günümüzde kaybolmuş olmasına sebep olmuştur. *La región más transparente*'de yer alan en ikonik binalarından biri Hotel del Prado da 1985 depreminde maruz kaldığı hasar yüzünden yıkılmak durumunda kalmıştır. Hotel del Prado, neokolonyal mimariden uzaklaşarak modernizme ve işlevselliğe yönelen, Art Deco'nun streamline tarzını öne çıkaran mimar Carlos Obregón Santacilla'nın en önemli eserlerinden biri olarak tanımlanmaktaydı (López García 2003: 110).

⁶⁰ 20 ton ağırlığa sahip 4. Carlos heykeli ilk olarak günümüzdeki Zócalo meydanında yer almaktaydıysa da bağımsızlıktan sonra top yapılmak üzere eritilme tehlikesinden ucuz kurtulmuş, halkın İspanyol karşıtı hislerinden dolayı da orijinal yerinden alınarak daha gizli bir yer olan Real y Pontifica Universidad de México'nun arka bahçesine taşınmıştır. Heykelin tekrar kamusal bir alana Reforma, bulvarına taşınması 1852 yılında gerçekleşecektir. Sergio Zaldívar Guerra, (1983), 'El Caballito', *Jahrbuch für Geschichte Lateinamerikas*, 20(1), 501-510.

Fuentes'in Hotel del Prado'yu romanın önemli iç ve dış mekanlarından biri olarak kullanmasının rastlantısal olmadığı söylenebilir. Juárez Caddesinde Alameda Central'in karşısında yer alan Hotel del Prado, modern ve yenilikçi tarzı ile mevcut kentleşme akımlarına uygun bir yapıydı ve özellikle zengin ABD'li turistlerin uğrak yeri konumundaydı. Kitabın açılış bölümünde, çalıştığı yerden çıkıp Juárez Caddesinde amaçsız bir biçimde dolaşan Gladys'in iç sesinden dinlediğimiz hayatından, Hotel del Prado'nun köşesine geldiğindeki sahne ile ayrılırız; "Hotel del Prado önünde, sigarayı ağızlıkla içen uzun erkekler ve sarışın, süslü kadınlardan mürekkep bir komite ile karşılaştı. Amerikalı değillerdi bile, İspanyolca konuşuyorlardı..."⁶¹ (s. 28). Daha sonra aynı mekân, Norma Larragoiti ile Rodrigo Pola'nın çelişkili ilişkilerinin kesin anlamda bittiği ve Norma'nın şaşkın bakışları altında otel görevlisinin Rodrigo'nun üstü açık Jaguar'ının kapısını açtığı ve Federico Robles'in iflasının gazeteci çocuklar tarafından sokaklarda duyurulduğu ana sahne olacaktır (s. 418-419). Fuentes'in Rodrigo için seçtiği 1951 model üstü açık Jaguar Hotel del Prado'nun streamline çizgilerinin aynısına sahip olarak bina ile bir bütünlük sağlamaktadır. Fuentes otelin en gözde iç mekanları olan Nigte-Ha ve Montenegro barları da roman içerisinde kullanılmaktadır.

Hotel del Prado'yu önemli yapan bir başka özellik ise içerisindeki Kandiller Salonunda Diego Rivera'ya ait ünlü '*Sueño de una tarde dominical en la Alameda Central*' adlı duvar resmini bulundurmasıdır. Fuentes'in romanındaki geçmiş ve günümüz arasında kuruluan bağ, Rivera'nın muralinin de ana temasını oluşturmaktadır, belki de bu yüzden Carlos Monsiváis romanı murallerle eş tutmaktadır (Quirarte 2008: LII). İspanyol kolonizasyonundan engizisyon mahkemelerine, bağımsızlıktan reforma ve cumhuriyete, Porfiriato'dan devrime ve devrimin yozlaşmasına kadar birçok temayı ve Meksika tarihine ait birçok tarihi kişiliği tasvir eden ve yaklaşık 75 metrekareyi kaplayan

⁶¹ "Frente al Hotel del Prado, se topó con una comitiva de hombres altos y mujeres rubias, alhajadas, que fumaban con boquillas. Ni siquiera eran gringos, hablaban español..."

mural döneminde büyük tartışmaları da beraberinde getirmiştir (Lamas Brajas 2015: 113). Ruhban sınıfından dua alan stereotip post-devrim dönemi başkanı tasviri ile mevcut iktidarı da alaya alan Rivera doğrudan iktidardan bir tepki görmemiş olsa da asıl tepki muralde yer alan Ignacio Ramírez'in elinde tuttuğu "*Dios no existe*"⁶² ibaresi olacaktı (Gutiérrez Márquez 2013: 25). Rivera'nın Meksika ulusunu birleştiren mitik politik karakterlerden biri olarak kullandığı Ramírez tasviri ve Tanrı yoktur ibaresi yüzünden Meksika Başpiskoposu otel yönetiminin binaya hayır-dua etmesi için yapılan daveti reddetmiş muraldeki bu ibare ulusal bir skandala dönüşmüştü (Gutiérrez Márquez 2013: 28). İktidardaki 'alemanismonun' otoriter modernizminin yükseldiği bir dönemde Rivera'nın murali tüm gazetelerde Meksikalılık üzerine bir tartışmayı da beraberinde getirmiş, otel yönetiminin murali bir perde ile kapatmasına rağmen bir grup Katolik öğrenci otele gelerek çekiç ile muraldeki yazıya saldırarak silmişlerdir (Gutiérrez Márquez 2013: 30). Fuentes'in hem muralin içeriği hem de toplumun muhafazakâr kesimlerinde yarattığı reaksiyonlar muhalefeti göz önüne almadığını düşünmek zordur. Meksika toplumu devrimden uzaklaşmaktadır ve 20 sene önce tahayyül edilemeyecek bir biçimde muhafazakâr unsurlar ifade özgürlüğünü kısıtlayabilmektedirler.

Romanda yer alan birçok yapı 1957 ve 1985 depremlerinden etkilenerek bugüne ulaşmamıştır. Juárez Caddesinde yer alan Hotel del Prado ve yanındaki Edificio Aztlan ile bu iki yapının tam karşısındaki Hotel Regis 1985 depreminde yıkılacaktır (Görsel 9). Bu caddenin sonunda yer alan ve önündeki Carlos IV anıtının yer değiştirmeden önce arkasında kalan Edificio Corcuera da 1957 depreminde hasar görerek yıkılacaktır.

⁶² Tanrı yoktur.

Görsel 10: 1953 Juárez Caddesi, Alameda Central'den Devrim anıtına bakış,
fotoğraf: Roger T. Hagan Kaynak: Facebook, Mi México Antiguo

Günümüze ulaşmayan ve dönemin ruhunu yansıtan bu yapıların yanında eski şehrin hemen her yerine ulaşan ikonik sarı tramvaylar (s. 23, 155, 249, 287, 394, 422), Zócalo'yu kaplayan ağaçlar (s. 98) romanda yer alan ancak günümüze ulaşmayan diğer örnekler olarak sıralanabilir. Bununla birlikte romanda yer alan birçok kentsel unsur halen varlığını korumaktadır. Dikkate değer olan durum ise, Fuentes'in çizdiği ve temelinde sosyal adaletsizliğin yer aldığı kentsel hiyerarşi bugün daha derinleşmiş ve kurumsallaşmış bir biçimde Meksiko kentine hâkim olmaya devam etmektedir.

SONUÇ

Çağdaş Meksika ve Latin Amerika edebiyatının en önemli eserlerinden biri olan *La región más transparente* semboller, efsaneler, tarihi olaylar ve karakterler ile yoğunlaşan bir anlatı ile geçmişin günümüzdeki etkilerini ön plana çıkaran, bunu yaparken de modernite, ulusal kimlik, sosyal adaletsizlik gibi konuları sorunsallaştıran bir roman olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanın en merkezi sorularından birinin, geçmişe dönmek ile geçmişin günümüzdeki ağırlığını kabul ederek geleceğe ilerlemek arasındaki çatışmanın olduğu tespiti yapılabilir.

Fuentes, Meksika Devrimini kenti kullanarak sorunsallaştıran ilk yazar olarak tanımlanmalıdır. Devrim ideallerinden uzaklaşarak yozlaşmıştır ve kendi seçkin sınıflarını yaratarak ortadan kaldırmayı vaat ettiği sosyal eşitsizlikleri yoğunlaştırmıştır. Bu eşitsizliklerin en somut sonucu da başkent Meksiko'dur ve başkent hiyerarşik bir biçimde segregasyonudur.

Roman, diğer Latin Amerika ülkeleri açısından da dönemsel olarak benzerlik gösteren kapitalist endüstriyel kalkınma çabalarını ve toplumda yarattığı dönüşümün dinamiklerini çok doğru bir biçimde tespit etmektedir. Pre-hispanik semboller ve mitler de bu dönüşümün karşısındaki çaresizliği ortaya koymaktadır. Kırdan kente göç artık önü alınamayacak bir evreye girmiştir ve şehir coğrafi koşulların sınırlarını dinlemeden genişleyecek uçsuz bucaksız bir hal alacaktır. Pre-hispanik dönemle çağdaş kapitalist modernite arasındaki en temel benzerlik ise halen insanların en önemli kurban olmaları durumudur.

Fuentes, değişen ve genişleyen kenti, geçmiş ve gelecek arasındaki bir zaman makinası gibi kullanmaktadır. Bu bağlamda, Meksiko her dönemde olduğu gibi bugün için de değişmektedir. Pre-hispanik tanrılar, kapitalist moderniteye karşı kenti korumaya

devam edemeyeceklerdir. Geçmişin gücü modernite karşısında her geçen gün daha da silikleşecek ve unutulacaktır.

La región más transparente kentin ve toplumsal mekânın bir özne olarak ortaya çıktığı karmaşık, semboller ve kırılmalarla dolu bir olay örgüsüne sahiptir. Okuyucu açısından bu kompleks yapıyı takip edebilmek her an için kolay olmamaktadır. Ancak esere özgünlüğünü veren önemli özelliklerinden birisi de mitler ve sembollerle dolu bir anlatının gerçekçiliği olmaktadır. Bugün için bile geçerliliğini koruyan toplumsal eşitsizlikler, yoksulluk ve açlık romanda çok somut bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Meksiko da bu somutlaşmanın içinde en önemli rolü oynamaktadır. Kentsel ilişkilerde, mimaride, hiyerarşide benliğini bulan eşitsizlikler sembolden, elle dokunulabilecek gerçekliklere dönüşmektedir. Bu açıdan *La región más transparente*'nin Meksika ve Latin Amerika edebiyatının kenti merkezine alan en uzamsal eseri olduğu iddia edilebilir. Bununla birlikte romanda kent olgusu Meksiko örneğinde çok ince bir biçimde ele alınmıştır. Kent belirli akslara bölünerek sunulurken, kentin kullanılan noktalarının hiçbirisi rastgele seçilmiş değildir. Kent sosyoekonomik adaletsizliği ve devrimin uzaklaşılan ideallerini bir film gibi sunan ve sembollerle dolu bir kahraman olarak kullanılmıştır. Kentin Porfirio dönemi mahalleleri ile, şimdi çöküntü bölgesi haline gelme yolunda ilerleyen merkezinin karşısında yükselen Amerikan tarzı bir modernleşme ve onun mimari sonuçları konulurken çeperde ise iktidarın sunmak istediği resimden çok farklı bir tablo ile karşılaşmaktadır.

Meksika'da mevcut olan sosyal eşitsizliğin ve Meksika devriminin başarısızlığının kentsel ölçekte ele alınmasının yanı sıra, Fuentes 20. yüzyılın başından itibaren süre gelen 'Meksikalılık' mefhumu üzerine yapılan tartışmayı da bir üst düzeye taşımaktadır. Fuentes'e göre Meksika şüphesiz kökenleri pre-hispanik döneme ait bir ülke ve toplumdur. Ancak artık var olanın İspanyol kolonizasyonundan önceki toplumlarla aynı

olduğunu iddia etmek absürt olacaktır. Dinsel, kültürel, dilsel olarak ortaya çıkmış olan toplum tam anlamı ile mestizo bir toplumdur. Bu bağlamda Meksikalılığın yeniden tanımlanması gerekmektedir.

Mestizoluk ise ebedi bir çelişkiyi içinde barındırmaktadır, her ne kadar arzulanan ve öykünen şey modernleşme olsa da geçmiş bu toplumun yakasını bırakmayacaktır. Toplumun geçmişinde ise en belirgin özellik kurban verilme ve yenilgiye uğramak olarak göze çarpar. Bu haliyle Meksikalılık sonu gelmez bir trajedinin içine hapsolmak ve modernite ile geçmişin çelişkileri üzerinde yükselmek durumunda kalmaktadır.

Başkent Meksiko da bu çelişkilerin cisimleşmiş olduğu yapıdır. Fuentes doğa üstü karakterlerle Meksiko'ya doğa üstü bir nitelik atfetmektedir. Meksiko sadece onu barındıranlar için değil aynı zamanda tüm insanlık için önemli bir figür konumuna yükselmektedir. Aztek tanrıçası bakire olmasına rağmen tanrı çocuklara sahip olan tanrıça Tontantzin'den Nahuatl konuşan ve esmer derili Guadalupe Meryem'ine kadar tüm annelerin cisimleştiği bir anne-kent olarak Meksiko hayat verdiği çocuklarının kurban olduklarına da tanık olmaktadır.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde Fuentes'in edebiyat dünyasındaki 'doğuşuna' sebep olan bu roman her ne kadar döneminde farklı fikirler uyandırmışsa da ve uluslararası okuyucular tarafından Fuentes'in en bilinen eserleri arasına girmemiş olsa da hem Fuentes açısından hem Meksika edebiyatı açısından hem de 'boom' dalgası için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Roman kompleks yapısı, birinci, ikinci ve üçüncü ağızdan zamansal ve mekânsal olarak üst üste gelen anlatım biçimi, barındırdığı Meksika İspanyolcası ve kültürüne ait öğeleri ile içine sızılması ve anlaşılması güç bir eser olsa da edebiyattaki en uzamsal eserlerden biri olma payesini taşımaya devam etmektedir.

Bu çalışmanın, Türkçe literatüre birçok eseri çevrilmiş olan Carlos Fuentes'in Türkçe okur tarafından en az bilinen bu romanına ilgi uyandırması beklenmektedir.

Fuentes'in ilk romanı olma özelliği taşıyan bu eser, aynı zamanda politik coğrafya çalışmaları açısından da iyi bir kaynak konumundadır. Bu bağlamda, bundan sonraki çalışmaların, Fuentes ile diğerk dönemdaş yazarlar arasındaki metinlerarasılık politik coğrafya çerçevesinden ele alınabilir. Hiç şüphesiz Fuentes'in bu romanının bir gün Türkçe'ye çevrilmesi de literatürümüz için önemli bir kazanım olacaktır.

Kaynakça

Alexander, R. M. (2016) *Sons of the Mexican Revolution: Miguel Alemán and his generation*, University of New Mexico Press.

Arredondo López, A., & González Villarreal, R. (2014). De la secularización a la laicidad educativa en México. *Historia de la educación-anuario*, 15(2), 140-167.

Barradas, C. (2004), *Ciudad de México. Una megalópolis emergente. El capital Vs. la capital*, México, Madrid, Instituto Juan de Herrera, Ci[ur]38 Red de Cuadernos de Investigación Urbanística.

Basurto J. (2004) *Del avilacamachismo al alemanismo (1940-1952)*, Siglo XXI editores, México, D.F.

Bazant, J. (1960) 'Tres Revoluciones Mexicanas', *Historia Mexicana: En la Cincuentenario de la Revolución*, 10(2), s. 220-242.

Bernal, I. (2008) 'Formación y desarrollo de Mesoamérica', *Historia general de México I* obra preparada por el Centro de Estudios Históricos. - Versión 2000. - México, D.F.: El Colegio de México, Centro de Estudios Históricos, 2008, s. 129- 152.

Blancarte, R. (2004). Definir la laicidad, desde una perspectiva mexicana. *RIFP*, 24, 15-27.

Bortz, J. ve M. Aguila. (2006). Earning a Living: A History of Real Wage Studies in Twentieth-Century Mexico. *Latin American Research Review*, 41(2), 112-138.

Calderón, J. M. (1972). Génesis del Presidencialismo en México, México: D.F.: El Caballito.

Carrillo, A. M. (2005). Salud pública y poder en México durante el Cardenismo, 1934-1940, *DYNAMIS: Acta Hispanica ad Medicinae Scientiarumque Historiam Illustrandam*, 145-178.

Carrasco, P. (2008). 'Cultura y sociedad en el México Antiguo', *Historia general de México I* obra preparada por el Centro de Estudios Históricos. - Versión 2000. - México, D.F.: El Colegio de México, Centro de Estudios Históricos, 2008, s.153-213.

Castillo Ramírez, G. (2015). El programa integracionista durante el cardenismo. La diversidad cultural según Gamio. *Signos históricos*, 17(34), 78-111.

Cebrián, J. L. (2008) La Redención de la Literatura, *La Región Más Transparente*, Edición Conmemorativa, RAE, 595-602).

Delarbe, R. T. (1976). The Mexican Labour Movement. *Latin American Perspectives*, 3(1), 133-153.

De Garay, G., (1994). La historia oral en la arquitectura urbana (1940-1990), *Secuencia*, 28, enero-abril, 99-114.

Díaz del Castillo, B. (2009). *Historia verdadera de la conquista de la Nueva España*. Linkgua ediciones S.L.

Durán, J. (1999). México, la Guerra Civil española y el cardenismo: la revista Frente a frente.

Espinasa, J. M. (2015). *Historia mínima de la literatura mexicana del siglo xx*, Primera edición, México, D.F.: El Colegio de México.

Fell, C. (1989). *José Vasconcelos: los años del águila, 1920-1925: educación, cultura e iberoamericanismo en el México postrevolucionario*, UNAM.

Foster, D. W. (1973). 'La Región más Transparente' and the Limits of Prophetic Art. *Hispania*, 35-42.

Fuentes, C. *Myself with others: selected essays*. Macmillan, 1988.

Fuentes, C. (2008). *La Región Más Transparente*, Edición Conmemorativa, Real Academia Española.

Gibson, C. (1964). *The Aztecs Under Spanish Rule; A history of the Indians of the Valley of Mexico 1519-1810*, Stanford University Press.

Gilly, A. (1979). La guerra de clases en la revolución mexicana (Revolución permanente y auto-organización de las masas). *Interpretaciones de la revolución mexicana*, 21-53.

Gilly, A. (1981) *La Revolución Interrumpida*, Ediciones 'El Caballito' México D.F.

Gilly, A. (1983) 'La Revolución Mexicana', der. Enrique Semo, *México: un pueblo en la historia 2*, Universidad Autónoma de Puebla, s. 303-402.

Guerra, S. Z. (1983). El Caballito. *Jahrbuch für Geschichte Lateinamerikas*, 20(1), 501-510.

Gutiérrez Márquez, H. B. (2013). "Dios no existe": algunos aspectos sociales y políticos de la controversia por el mural Sueño de una tarde dominical en la Alameda Central, de Diego Rivera, en 1948. *Revista de Arte Ibero Nierika*, (4), 23-37.

Guzmán, C. L. (2016) México: De la dictadura perfecta a la democracia imperfecta. *Revista DOXA Digital*, 6(11), 150-179.

Guzmán Díaz, J. M. (2013). El espacio de la ciudad de México en La región más transparente (1958), de Carlos Fuentes. *Cultura y representaciones sociales*, 7(14), 142-185.

González Navarro, M. (1956) 'Las Huelgas Textiles en el Porfiriato', *Historia Mexicana*, 6(2), 201-216.

González Salinas, O. F. (2016). El discurso patriótico y el aparato propagandístico que sustentaron a la expropiación petrolera durante el cardenismo. *Estudios de historia moderna y contemporánea de México*, (52), 88-107.

Hamilton, N. (1982) *The Limits of State Autonomy: Post-Revolutionary Mexico*, Princeton University Press.

Harvey, D. (2013). *Sosyal Adalet ve Şehir*, Metis Yayınları.

Herzog, J. S. (1994). *Trayectoria ideológico de la Revolución Mexicana, y otros ensayos*, El Colegio Nacional.

Iglesias, C. (2008). Historia y Novela. La Región Más Transparente, de Carlos Fuentes, *La Región Más Transparente*, Edición Conmemorativa, Real Academia Española, 543-562.

Knight, A. (1991). "The rise and fall of Cardenismo, c. 1930-1946", *Mexico since Independence*, (Ed. L. Bethell). Cambridge: Cambridge University Press.

Knight, A. (2002). *Mexico: From the Beginning to the Spanish Conquest*, Cambridge University Press.

Lamas Barajas, S. B. (2015). En busca de un arte políticamente comprometido: México y sus artistas plásticos en la obra de Bodo Uhse, *Verbum et Lingua*, núm. 6 107-121.

Legorreta, J. (2006). *El Agua y la Ciudad de México: De Tenochtitlán a la megalópolis del siglo XXI*, Universidad Autónoma Metropolitana-Azcapotzalco.

León Govea, M. A. (2019). Reseña, Diálogos interdisciplinarios desde las Ciencias Sociales, *Estudios sobre las Culturas Contemporáneas*, vol. XXV, núm. 49, 235-238.

León-Portilla, M. (2010). *Visión de los Vencidos: Relaciones Indígenas de la Conquista*, Universidad Nacional Autónoma de México.

León-Portilla, M. (2015). *Los Antiguos Mexicanos a través de sus crónicas y cantares*, Fondo de Cultura Económica.

Loaeza, S., (2010), La política de acomodo de México a la superpotencia. Dos episodios de cambio de régimen: 1944-1948 y 1989-1994. *Foro Internacional*, 627-660.

Loaeza, S., (2013), La reforma política de Manuel Ávila Camacho. *Historia mexicana*, 251-358.

López García, J., (2003), *El arquitecto Carlos Obregón Santacilla: la tradición arquitectónica mexicana (nacimiento, invención y renovación)*. Universitat Politècnica de Catalunya.

Mandeel, E. W., (2014), The Bracero Program 1942-1964. *American International Journal of Contemporary Research*, 4(1), 171-184.

Margarito G. M., (2015), La ciudad de México como espacio de convergencia de la historia y el mito. *Sincronía*, núm. 67, enero-junio, s. 1-16

Martín, S., (2021), El debate de la política económica de Ávila Camacho. Una perspectiva contemporánea. *Estudios de historia moderna y contemporánea de México*, (62), 215-244.

Martínez Carrizales, L., (2005), Las pautas intelectuales de la Revista Mexicana de Literatura: primera época, 1955-1957., *Tema y Variaciones*, 15, 121-147.

Martínez Assad, C., (2004), La ciudad de México en el cine, *Chasqui*, Nov., Vol. 33, No. 2, 27-40.

Medin, T., (2015), La mexicanidad política y filosófica en el sexenio de Miguel Alemán. 1946-1952, <http://www7.tau.ac.il/ojs/index.php/eial/article/view/1308/1334>, (15.07.2023).

Meyer, J., (2010), La Revolución Mexicana, México, D.F.: Editores Tusquets, 2010.

Miranda, F. L. (2009). José Vasconcelos. Apóstol de la educación. *Casa del tiempo*, 3(25), 11-14.

Montero, O. J. (1976). The Role of Ixca Cienfuegos in the Thematic Fabric of "La Región Más Transparente". *Hispanófila*, (58), 61-83.

Monsiváis, C. (2012). *Las Esencias Viajeras*, Editor digital: Titivillus.

Monsiváis, C. (2013). *Los Rituales del Caos*, Biblioteca Era.

Ocampo López, J. (2005). José Vasconcelos y la educación mexicana. *Revista Historia de la Educación Latinoamericana*, (7), 137-157.

Ochoa, A. d .T, ve Díaz, E. A. (2014). *Literatura mexicana e iberoamericana*, Pearson Educación de México, S.A. de C.V, México.

Paz, O. (1990) El siglo XX: La Experiencia de libertad', *Vuelta*, 167, 8-9.

Ramírez, S. (2008) La Manzana de Oro, *La Región Más Transparente*, Edición Conmemorativa, Real Academia Española, 563-580.

Reyes, A. (2004) *Visión de Anáhuac y otros ensayos*, Edición conmemorativa 70 Aniversario, Fondo de Cultura Económica.

Rulfo, J. (2012) *Pedro Paramo*, Doğan Kitap.

Sánchez Rueda, G. (2009). Origen y desarrollo de la supermanzana y del multifamiliar en la Ciudad de México. *Ciudades: Revista del Instituto Universitario de Urbanística de la Universidad de Valladolid*, (12), 143-170.

Townsend, C. (2019). *El quinto Sol: Una historia diferente de Aztecas*, Traducción: Mario Zamudio Vega, Watcher editorial.

Trevisan, A. L., Zaratín, D. A. P. (2019). 'La construcción del espacio ficcional en agua quemada de Carlos Fuentes: un análisis de sus representaciones', *Gláuks: Revista de Letras e Artes*, Vol 19, N: 2, 27-43.

Quirarte, V. (2008) El Nacimiento de Carlos Fuentes, *La Región Más Transparente*, Edición Conmemorativa, Real Academia Española, XXXIX-LIX.

Valenzuela, L. (2014). *Entrecruzamientos. Cortázar-Fuentes. Fuentes-Cortázar*. Alfaguara.

Van Delden, M. (1991). Myth, Contingency, and Revolution in Carlos Fuentes's *La Región más Transparente*. *Comparative Literature*, 326-345.

Williams, R. L. (1996). *The Writings of Carlos Fuentes*, University of Texas Press, Austin.

Womack, J. (1991) *The Mexican Revolution (1910-1920)*, Leslie Bethell, (der) *Mexico Since Independence*, Cambridge University Press, s. 125-200.

İnternet Kaynakları

Cruz, I. Puente de Nonoalco: El primero de la CDMX; firme a sus 80 años
<https://datanoticias.com/2021/05/05/puente-de-nonoalco-el-primer-de-la-cdmx-firme-a-sus-80-anos/>

Diario Oficial, (1934), 'Decreto que reforma el artículo 3 y la fracción XXV del 73 constitucionales' 13 Diciembre 1934,
https://www.dof.gob.mx/nota_to_imagen_fs.php?cod_diario=194958&pagina=1&seccion=0

Google

Haritalar,

<https://www.google.com/maps/place/C.+Génova,+Juárez,+06600+Ciudad+de+México,+CDMX,+Meksika/@19.4265288,-99.1667229,17z/data=!3m1!4b1!4m6!3m5!1s0x85d1ff342691311f:0xf14478482b2eae8c!8m2!3d19.4265238!4d-99.164148!16s%2Fg%2F1tgnxkpn?entry=ttu>

Gran Diccionario Náhuatl, <https://gdn.iib.unam.mx>

Mi

México

Antiguo

Facebook

Grubu,

<https://www.facebook.com/groups/mimexicoantiguomx/>

Vagabunda: el calvario de Nonoalco, <https://moreliafilmfest.com/vagabunda-el-calvario-de-nonoalco>, 07.08.2023.

Vargas Llosa y la Dictadura Perfecta (Debate Completo)
<https://www.youtube.com/watch?v=G-5aq86kyII&t=1023s> , 03.06.2023.

ÖZET

Bu çalışma, Carlos Fuentes'in ilk romanı olma özelliği taşıyan *La Región Más Transparente* adlı eserindeki toplumsal mekân unsurunu başkent Meksiko ölçeğinde incelemeyi amaçlamaktadır. Toplumsal mekânı ve mekânın üretimini diyalektik bir biçimde ele alan roman, Meksika tarihinin değişik dönemlerini ve karakterlerini günümüz insanları ile belirli bir ortak kader üzerinde ilişkilendirmektedir. Modern dünyada toplumsal mekân, kent, hiyerarşik bir biçimde üretilip yeniden üretilirken görünüşte birbirinden ayrı duran roman karakterleri de kentsel olarak aynı diyalektik örgünün parçaları olarak ilişkilenebilmektedirler. Fuentes, aynı zamanda romanda, dönemi için cesur ve erken sayılabilecek bir biçimde devrim ve devrim sonrası oluşan siyasi yapının da sert eleştirilerini sunmaktadır. Devrimin ortaya koyduğu ideallerden çok uzakta derinleşen sosyal eşitsizlik somut olarak kent yaşamı bağlamında ele alınmakta ve eseri Meksika ve Latin Amerika edebiyatının en uzamsal romanlarından biri haline getirmektedir.

ABSTRACT

This study aims to examine the use of social space in Carlos Fuentes' first novel, *La Región Más Transparente*, through employing the capital city of Mexico City as one of its focal points. The novel, which deals with the production and reproduction of the social space in a dialectical way, relates different periods and characters of Mexican history with the contemporary people and life of the 'Mexican' and 'Mexicanness' through an unidentified common destiny. In the modern world, while the social space, the city, is hierarchically produced and reproduced, the characters of the novel, which seem to be separate from each other, are also related as parts of the same dialectical urban context. Fuentes also presents harsh criticisms of the revolution and the post-revolutionary political structure in the novel in a bold and early manner for the period. Social inequality, which deepens far from the ideals of the revolution, is dealt in the novel through the Mexico City's compartmentalised urban life making the novel one of the most spacial works in the Mexican and Latin American literature.

RESUMEN

Este estudio intenta a examinar el uso del espacio social en la primera novela de Carlos Fuentes, *La Región Más Transparente*, a través de la capital de la República Mexicana, Ciudad de México como uno de sus puntos focales. La novela, que aborda en una forma dialéctica la producción y reproducción del espacio social, relaciona diferentes épocas y personajes de la historia mexicana con las personajes y las vidas contemporáneas a través de un destino común no identificado. En el mundo moderno, mientras la ciudad, se produce y reproduce jerárquicamente, los personajes de la novela, también se relacionan como partes de un mismo contexto urbano dialéctico con el Mexicano y la Mexicanidad actual. Fuentes también plantea en la novela duras críticas a la revolución y a la estructura política posrevolucionaria de una manera audaz y temprana para la época. La desigualdad social, que se profundiza lejos de los ideales de la revolución, se trata en la novela a través de la vida urbana compartimentada de Ciudad de México, lo que hace de la novela una de las obras más urbanas de la literatura mexicana y latinoamericana.